

ජෛව විවිධත්වය හා බැඳුණු රක්ෂිත ධර්ම

ජෛව විවිධත්ව ලේකම් කාර්යාලය
මහවැලි සංවර්ධන හා පරිසර අමාත්‍යාංශය

ජෛව විවිධත්වය හා බැඳුණු රක්ෂිත බිම්

ජෛව විවිධත්ව ලේකම් කාර්යාලය
මහවැලි සංවර්ධන හා පරිසර අමාත්‍යාංශය
2015

ජෛව විවිධත්වය හා බැඳුණු රක්ෂිත බිම්

ප්‍රථම මුද්‍රණය - 2015

© ජෛව විවිධත්ව ලේකම් කාර්යාලය
මහවැලි සංවර්ධන හා පරිසර අමාත්‍යාංශය

සියලුම හිමිකම් ඇවිරිණි.

“මෙම ග්‍රන්ථයේ අඩංගු සියලුම තාක්ෂණික විෂය කරුණු පිළිබඳ වගකීම
කතු වරයා සතුය.”

ISBN : 978-955-0033-96-6

උපදේශක මණ්ඩලය :

උදය ආර්. සෙනෙවිරත්න
ලේකම්,
මහවැලි සංවර්ධන හා පරිසර අමාත්‍යාංශය

එන්. කේ. ජී. කේ. නූමිමවත්ත
අතිරේක ලේකම් (ස්වාභාවික සම්පත්)
මහවැලි සංවර්ධන හා පරිසර අමාත්‍යාංශය

ආර්. ඒ. ආර්. ආර්. රූපසිංහ
අතිරේක ලේකම් (පාලන)
මහවැලි සංවර්ධන හා පරිසර අමාත්‍යාංශය

ගාමිණි ගමගේ
අතිරේක ලේකම් (පරිසර හා ප්‍රතිපත්ති)
මහවැලි සංවර්ධන හා පරිසර අමාත්‍යාංශය

අධීක්ෂණය :

ආර්. එච්. එම්. පී. අබේකෝන්
අධ්‍යක්ෂ (ජෛව විවිධත්ව)
මහවැලි සංවර්ධන හා පරිසර අමාත්‍යාංශය

විද්වත් මණ්ඩලය :

ආර්. එච්. එම්. පී. අබේකෝන්
අධ්‍යක්ෂ (ජෛව විවිධත්ව)

ඊ. ඒ. පී. නිශාන්ත එදිරිසිංහ මහතා
නියෝජ්‍ය වන සංරක්ෂක
(වන විද්‍යා හා වන කළමනාකරණ)
වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව

ආචාර්ය ලක්ෂ්මන් පීරිස් මහතා
සහකාර අධ්‍යක්ෂ (පර්යේෂණ හා පුහුණු)
වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව

ප්‍රකාශනය :

ජෛව විවිධත්ව ලේකම් කාර්යාලය
මහවැලි සංවර්ධන හා පරිසර අමාත්‍යාංශය

කර්තෘ - ඩී. මනෝජා ජයසේකර*

සෝදුපත් කියවීම සහ සංස්කරණ සහය :

ජෛව විවිධත්ව ලේකම් කාර්යාලයේ කාර්ය මණ්ඩලය

සිතියම් :

වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව
එස්. එම්. පී. සමරවීර, රිට්ගල 2013
පී. එම්. සේනාරත්න, ශ්‍රී ලංකාවේ ජාතික වනෝද්‍යානය (2004)
මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය

ඡායාරූප :

ආර්. එච්. එම්. ජී. අබේකෝන් මයා
ආචාර්ය අජිත් ආර්. ගුණවර්ධන මයා
ආර්. එම්. එච්. සී. කේ. රණසිංහ මයා
මනෝජී ප්‍රසන්න මයා
මෙවන් පියසේන මයා

මුද්‍රණය - රජයේ මුද්‍රණ දෙපාර්තමේන්තුව

* B. Sc. (Bio Science) Ms. Sc. (Sociology)

ලේකම්තුමාගේ පණිවිඩය.....

පෘථිවිය මහද්වීපික ඵලකවලට වෙන්වීමේ ප්‍රතිඵලයක් ලෙස විවිධ වූ කාලගුණික හා දේශගුණික තත්ත්වයන් සහිත ප්‍රදේශයන් ලොව තුළ ඇති විය. එම පරිසර සාධක පදනම් කරගනිමින් ඇති වූ වෙනස්වීම් මත විවිධ සංසටක ලොව තුළ බිහි වූ අතර විවිධාකාර වූ පාරිසරික තත්ත්වයන්, ජීවීන් හා මානවයා මේ අනුව නිර්මාණය විය. සියලු ජීවීන් අභිබවා මානවයා සංවර්ධනය වූව ද විවිධත්වයකින් යුතුව ලොව වසන සියලු ජීවීන් මෙන්ම එකිනෙකට වෙනස් වූ පරිසර පද්ධතීන් ද මානවයාගේ යහපැවැත්මට ඉතා වැදගත් වේ.

ලොව වෙනත් රටවල් හා සන්සන්දනය කිරීමේ දී අප රටෙහි ශාක හා සත්ත්ව විවිධත්වය පුළුල් ය. වර්තමානයේ ශ්‍රී ලංකාවේ භූමියෙන් 29.7% ක් වනබිම් වශයෙන් පවතින අතර මෙම වන බිම් පාරිසරික, සංස්කෘතිකමය, ජීව විද්‍යාත්මක වටිනාකම සලකා විවිධාකාරයෙන් වර්ගීකරණය කරනු ලබයි. එම භූමි පිළිබඳව පාලන කටයුතු වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවට පැවරී ඇති අතර මහවැලි සංවර්ධන හා පරිසර අමාත්‍යාංශය සමස්ත පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය හා කළමනාකරණය පිළිබඳව බැඳී සිටියි.

ශ්‍රී ලංකාව ප්‍රමාණයෙන් හෙක්ටයාර 6,570,134 වුවත් අපූර්ව ජෛව විවිධත්වයක් සහිත පරිසර පද්ධතීන්ගෙන් හෙබි, ආසියානු කලාපයේ වර්ග ඒකකයක් සඳහා වැඩිම ජීවී විශේෂ විවිධත්වයක් සහිත රටකි. එනම් සපුෂ්පක ශාක, උභය ජීවීන්, උරගයින් හා ක්ෂීරපායින් සැලකූ කල මෙහි විශාල ප්‍රමාණයක් ජීවත් වෙති. ශ්‍රී ලංකාවේ නිශ්චිත දේශගුණික කලාපයන් සහ ඒ හා බැඳුණු ලක්ෂණ සහිත වැසි වනාන්තර, වියළි කලාපීය මෝසම් වනාන්තර සහ ශුෂ්ක කටු පඳුරු සහිත කැළෑ, තෙත්බිම් ද පිහිටා ඇත. අප රට දූපතක් බැවින් සාගරය හා වෙරළ ද ජෛව විවිධත්වයෙන් අනූනය. කිලෝමීටර 1,620ක් පමණ වූ වෙරළ තීරය හා ඒ හා බැඳුණු කොරල්පර කඩොලාන, මුහුදු තෘණබිම්, ලවණ වගුරුබිම්, වැලි කඳු හා වෙරළ තීරය මෙම පරිසර පද්ධතිවලට අයත්ය. මෙකී පරිසර පද්ධති තුළ ලංකාවේ ජෛව විවිධත්වයට පවතින තර්ජන අතර ප්‍රධාන ලෙස වාසස්ථාන නැතිවීම, කැබලිවීම සහ වාසස්ථාන බිඳවැටීම දැක්විය හැකිය.

මෙකී තත්ත්වයන් මඟහරවා ගැනීමටත්, ජෛව විවිධත්වය සංරක්ෂණය හා තිරසාර භාවිතය සඳහා වැදගත්වන විශේෂිත ක්‍රියාමාර්ගයක් ලෙස වන

සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මෙන්ම ජාත්‍යන්තර ප්‍රජාව ද රක්ෂිත බිම් ප්‍රකාශයට පත්කර ඇත. ඒවා කළමනාකරණය කිරීම දේශීය හා ජාත්‍යන්තර නීති පද්ධතියක් තුළ ක්‍රියාත්මක වේ.

එසේම මෙම අහිතකර බලපෑම් වළක්වා ගැනීමට නීතිමය තත්ත්වයන් පමණක් ප්‍රමාණවත් නොවන බැවින් රටේ ජෛව විවිධත්වය සංරක්ෂණය හා තිරසාර භාවිතය ඇති කරවීමටත් ඉදිරි අනාගතය සඳහා සුරැකීමටත් පූර්ව පෙළගැස්වීමට නම් මනා දැනුමක් ඔවුන් තුළ ජනිත කළ යුතුව ඇත. විනෝදස්වාදය සඳහා පමණක්ම වනබිම් නැරඹීමට නොව එහි අගය මිනිස් හදවතට සන්නිවේදනය කරවීමත් අප සතු රක්ෂිත බිම් විවිධත්වය පිළිබඳ සීමිත හෝ අවබෝධයක් ඔවුන් තුළ ඇති කරවීමත් අත්‍යවශ්‍ය වේ. එම උත්සහය සාර්ථක කරගැනීම සඳහා ජෛව විවිධත්වය හා බැඳුණු රක්ෂිත බිම් අත්පොත එළිදක්වා ඇත. එය පරිහරණය කිරීම තුළින් අප සතු අනගි ස්වභාවික සම්පත් පිළිබඳව ගෞරවනීය හැඟීමක් ඔබ වෙත ජනිත කරවීම මෙම කෘතියේ අරමුණකි. මෙම කෘතිය තුළින් එම අරමුණ ඉටුවේවා! යි මා ප්‍රාර්ථනය කරමි.

උදය ආර්. සෙනවිරත්න,
ලේකම්,
මහවැලි සංවර්ධන හා පරිසර අමාත්‍යාංශය.

පෙරවදන

ශ්‍රී ලංකාව ජෛව විවිධත්වයෙන් ඉතා ඉහළ රටක්වන අතරම, මිනිසා සතුව පවතින සංකීර්ණ අරමුණු කරා ළඟාවීමට ලෝකයේ සියලුම රටවල්වල පරිසර පද්ධතීන් විනාශ කරමින් පවතියි. මේ නිසා ජෛව විවිධත්වයෙන් ඉතා ඉහළ මෙන්ම ඒ හා සමානුපාතිකව මානව ක්‍රියාකාරකම් සිදුවීම නිසා ඉතා ඉහළ තර්ජනයන් ජෛව විවිධත්වය කෙරෙහි බලපා ඇති රටවල් 34ක් (Biodiversity hotspot) ලෝකයේ හඳුනාගෙන ඇත. ඒ අතර ඉන්දියාවේ බටහිර ගාඩ් සහ ලංකාව ද මෙයට අයත් එක් ස්ථානයක් ලෙස හඳුනාගෙන ඇත.

ලෝකයේ සංවර්ධන ක්‍රියාවලිය වේගවත්වීමත් සමගම ස්වභාවික පරිසරයට සිදුවන හානිය අත් දකින ලද ලෝක ප්‍රජාව 1992 වසරේ බ්‍රසීලයේ රියෝද ජෙනයිරෝ නගරයේ පැවැති පරිසරය හා සංවර්ධන සමුළුවේදී ජෛව විවිධත්ව සම්මුතිය එළි දක්වන ලදී. ශ්‍රී ලංකාව ද මෙම සම්මුතියට 1994 දී අත්සන් තබන ලද අතර එමගින් අපේ මුතුන් මිත්තන් රැකගෙන ආ තිරසාර සංවර්ධනය ඉදිරියටත් ක්‍රියාත්මක කිරීමට එකඟතාවය පළකර ඇත.

ජෛව විවිධත්ව සංරක්ෂණය උදෙසා දේශීය නීතිමය රාමුව තුළ මෙන්ම ජාත්‍යන්තර සම්මුතීන් තුළද විවිධ ක්‍රියාමාර්ග ගෙන ඇත. ඉන් එක් ප්‍රධාන ක්‍රියා මාර්ගයක් වනුයේ ජෛව විවිධත්වය සඳහා සංරක්ෂණය කළ යුතු ජීවීන් හා ඒවා සංරක්ෂණ කළයුතු ක්‍රමවේදය හඳුනාගෙන එවැනි ස්ථාන ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ ලෙස ප්‍රකාශයට පත් කිරීමයි.

මෙහිදී වන ආඥාපනත, වන සත්ව හා වෘක්ෂලතා ආරක්ෂණ පනත, ලෝක උරුම වනභූමි පනත, පරිසර පනත, UNESCO ලෝක උරුම වන භූමි වැඩසටහන, මිනිසා හා ජෛව ගෝල රක්ෂිත වැඩසටහන, ආදිය යටතේ ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ ප්‍රකාශයට පත්කර ඇත.

මෙම ග්‍රන්ථය මගින් ශ්‍රී ලංකාවේ ආරක්ෂිත ප්‍රදේශය පිළිබඳව අධ්‍යයනය කරන්නන් උදෙසා ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ ප්‍රකාශයට පත්කර ඇති කාලවකවානු, එම ප්‍රදේශවල විශේෂිත ලක්ෂණ, පිහිටි ප්‍රදේශය ආදී තොරතුරු ගොනුකර ඇත. අප සතු වටිනා ස්වභාවික සම්පත් පිළිබඳව සරලව කියවා තේරුම්ගෙන මෙම සම්පත් මතු පරපුර උදෙසා ද ආරක්ෂාකර දීමට තම ශක්ති ප්‍රමාණයෙන් යොමු කරවීම මෙම ග්‍රන්ථය එළිදක්වීමේ එක් අපේක්ෂාවකි. මෙම ග්‍රන්ථය

සකස් කිරීමේදී වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ වන විද්‍යා හා වන කළමනාකරණ අංශයේ නියෝජ්‍ය වන සංරක්ෂක ඊ. ඒ. පී. නිශාන්ත එදිරිසිංහ මහතා සහ වන ජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ පර්යේෂණ හා පුහුණු අංශයේ සහකාර අධ්‍යක්ෂ ආචාර්ය ලක්ෂ්මන් පීරිස් මහතා තොරතුරු සැපයීම හා තාක්ෂණ කටයුතුවලට වටිනා දායකත්වයක් ලබාදෙමින් මෙම ග්‍රන්ථය සාර්ථකව නිම කරවා ගැනීමට සහයවීම අගය කරමි. මෙම ග්‍රන්ථය පිළියෙළ කිරීමේ සිට එළි දැක්වීම දක්වා අවශ්‍ය වන්නාවූ උපදේශයන් ලබාදීම සම්බන්ධව මහවැලි සංවර්ධන හා පරිසර අමාත්‍යාංශයේ ලේකම්, උදය ආර්. සෙනෙවිරත්න මහතා, මහවැලි සංවර්ධන හා පරිසර අමාත්‍යාංශයේ අතිරේක ලේකම් (ස්වභාවික සම්පත්) එන්. කේ. ජී. කේ. නැම්මවත්ත මහතා, අතිරේක ලේකම් (පාලන) ආර්. ඒ. ආර් ආර්. රූපසිංහ මහතා, අතිරේක ලේකම් (පරිසර හා ප්‍රතිපත්ති) ගාමිණී ගමගේ මහතාට කෘතඥතාව පළකරමි.

එමෙන්ම මෙම ග්‍රන්ථය සකස් කිරීමේ මූලික පිටපතේ සිට ඔබ අතට පත්කරන අවස්ථාව දක්වා මා හට සහය වෙමින් සියලු අදාළ තොරතුරු ඒකරාශී කරන ලද මනෝජා ජයසේකර මහත්මිය සහ නන් අයුරින් සහය ලබාදුන් ජෛව විවිධත්ව ලේකම් කාර්යාලයේ කාර්ය මණ්ඩලය කරන ලද සහය අගය කරමි. තව ද මෙම සම්පත් පිළිබඳව පර්යේෂණ සිදුව ඇත්තේ ඉතා අල්ප වශයෙන් බව මෙම ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ පිළිබඳව තොරතුරු අත්පොත සඳහා තොරතුරු එක් රැස් කිරීමේදී අනාවරණය විය. එබැවින් ජෛව විවිධත්වය පිළිබඳව මෙන්ම ඒ හා බැඳුණු රක්ෂිත ප්‍රදේශ පිළිබඳ ද තවදුරටත් පර්යේෂණ, විශ්ලේෂණය කිරීම සඳහා පර්යේෂකයන් යොමු කරවීම ද අපගේ අපේක්ෂාවයි. ඒ සඳහා මෙම ග්‍රන්ථය ප්‍රයෝජනවත් වනු ඇතැයි බලාපොරොත්තු වෙමු.

ආර්. එච්. එම්. පී. අබේකෝන්,
 අධ්‍යක්ෂ (ජෛව විවිධත්ව),
 මහවැලි සංවර්ධන හා පරිසර අමාත්‍යාංශය.

පටුන

පිටුව

1. පරිච්ඡේදය.....01 - 08
 ෂෛව විවිධත්වය
2. පරිච්ඡේදය09 - 18
 රක්ෂිත වන බිම්
3. පරිච්ඡේදය19 - 48
 ජාත්‍යන්තර ගිවිසුම් හා ප්‍රතිපත්තිවලට අනුකූල වන රක්ෂිත
4. පරිච්ඡේදය..... 49 - 71
 වනජීවී රක්ෂිත
5. පරිච්ඡේදය..... 72 - 150
 ජාතික උද්‍යාන
6. පරිච්ඡේදය..... 151 - 162
 තෙත්බිම් පරිසර පද්ධති

වගු සටහන්

පිටුව

- (i) දිස්ත්‍රික්ක අනුව ශ්‍රී ලංකාවේ සංරක්ෂණ වනාන්තර සංඛ්‍යාව 15
- (ii) දිස්ත්‍රික්ක අනුව ශ්‍රී ලංකාවේ රක්ෂිත වනාන්තර සංඛ්‍යාව 17
- (iii) අභය භූමි 51 - 53
- (iv) ශ්‍රී ලංකාවේ ජාතික වනෝද්‍යාන 75

සිතියම් ලැයිස්තුව

පිටුව

(i) බුන්දල උද්‍යාන සිතියම	45
(ii) යාල බ්ලොක් II ප්‍රධාන මාර්ග සහ අතුරු මාර්ග	55
(iii) රිටිගල ගමන් මඟ	65
(iv) රිටිගල නටබුන් නැරඹීම සඳහා ගමන් මඟ	67
(v) ශ්‍රී ලංකාවේ ජාතික වනෝද්‍යාන.....	73
(vi) විල්පත්තු ජාතික උද්‍යානය	76
(vii) හෝර්ටන්තැන්න ජාතික උද්‍යානය	83
(viii) උඩවලව ජාතික උද්‍යානය	92
(ix) ගල්ඔය ජාතික උද්‍යානය	97
(x) මීන්තේරිය ජාතික උද්‍යානය.....	100
(xi) ලාභුගල කිතුලාන ජාතික උද්‍යානය	107
(xii) වස්ගමුව ජාතික උද්‍යානය	112
(xiii) ගැල්වේස් ලෑන්ඩ් ජාතික උද්‍යානය	120
(xiv) හික්කඩුව ජාතික උද්‍යානය	128
(xv) කුමන ජාතික උද්‍යානය	133
(xvi) කවුඩුල්ල ජාතික උද්‍යානය	146
(xvii) ශ්‍රී ලංකාවේ රැම්සා තෙත්බිම් පද්ධති	152
(xviii) ශ්‍රී ලංකාවේ ජාතික හා ජාත්‍යන්තර වශයෙන් වැදගත්	154
තෙත්බිම්	

1. පරිච්ඡේදය

ජෛව විවිධත්වය

ඉතිහාසයෙන් බිඳක්

වසර බිලියන 18කට ප්‍රථම සිදුවූ විශාල පිපිරීමකින් සන කැබලි හා පදාර්ථ වළාවන් (Big bang theory) බිහිවී ඇතැයි ද වසර මිලියන 4.5කට පෙර එකී පදාර්ථ වළාවන්ගෙන් පෘථිවිය බිහි වූ බවට විශ්වාස කරයි. මෙකී පෘථිවිය මත බිහිවූ ප්‍රථම ජීවියා නිර්වායු විෂමපෝෂී බැක්ටීරියාවකි. පරිණාමයන්හි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස ප්‍රභාසංස්ලේශක බැක්ටීරියා හා නීලහරිත ඇල්ගීන් බිහිවිය. මෙම ජීවීන් බිහිවීමත් සමගම සියලු ජීවීන්ගේ පැවැත්මට වැදගත් වන්නාවූ ප්‍රභාසංස්ලේශන ක්‍රියාවලිය ආරම්භ විය.

ප්‍රභාසංස්ලේශන ක්‍රියාවලිය හේතුවෙන් ඔක්සිජන් මුදාහැරීමත් සමගම ස්වායු ජීවීන් පෘථිවියේ විවිධ ස්ථානයන් හි සම්භවය විය. එතැන් සිට ජෛව විවිධත්වයේ පුළුල්වීම ක්‍රමක්‍රමයෙන් වේගවත්ව සිදුවුණි. එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස අද වනවිට මිහිතලයේ ජීවී විශේෂ මිලියන 30ක් පමණ ජීවත්වන බවට වාර්තා වේ.

මෙසේ ව්‍යුත්පන්න වූ ජීවීන් අතරින් වසර ලක්ෂ පහකට ප්‍රථම ජීවත්වූ *Homo erectus* මානවයා ද පසුව *Homo sapiens* මානවයා ද වසර 40,000 කට පසුව නූතන මානවයා වන *Homo sapiens sapiens* ද බිහිවුණි. මෙයට සමගාමීව පෘථිවිය, මහද්වීපික තරාකවලට වෙන් වීමත් භෞතික හා ජීවී සම්පත් බෙදීයෑමත් සිදුවිය.

ලංකාව වර්ග කිලෝමීටර 65,610ක කුඩා වපසරියකින් යුක්ත වූ මුහුදින් වටවූ දිවයිනකි. එනමුත් මෙහි භූගෝලීය පිහිටීම අනුව දේශගුණික විවිධත්වය, පාංශු විවිධත්වය, භූ විෂමතාවයේ පුළුල් විවිධත්වයක් හඳුනාගත හැකිය. මේ හේතුවෙන් පුළුල් ජෛව විවිධත්වයක් ලබා ගැනීමට අපට හැකි වී තිබීම ද වාසනාවකි. එමගින් ජල සංරක්ෂණය, පළිබෝධ පාලනය, අපද්‍රව්‍ය වියෝජනය ද ශාක හා සත්ත්වයින් සඳහා ආහාර සැපයීම ද සිදුවෙයි.

ජෛව විවිධත්වයේ ව්‍යාප්තියට පසුබිම මෙසේ පිළියෙළ වෙද්දී පුළුල් මාතෘකාවක් ලෙසින් ඒ පිළිබඳ ගවේෂණය, පර්යේෂණය, සංරක්ෂණය හා විමර්ශනය කිරීමට අප පෙළඹී ඇත. එබැවින් ජෛව විවිධත්වයේ එක් සංඝටකයක් වන පරිසර පද්ධතීන් පිළිබඳ කරුණු සොයා බැලීමේ දී සමුද්‍රීය පරිසර පද්ධති ද කලපු හා කඩොලාන ද රක්ෂිත වන බිම්, කාන්තාර, කඳු ශිඛර, තෙත්බිම් පරිසර පද්ධති, විල්ලු, මිරිදිය, පද්ධතීන්, ගංගා ඇළ දොළ, අතිශයින් වැදගත්වන ජෛව සම්පත්ය.

ජෛව විවිධත්වය.....

ජෛව විවිධත්වය යනුවෙන් සරලව අදහස් කරනුයේ පෘථිවියේ දැකිය හැකි සියලුම ජීවීන් ඔවුන්ගේ ප්‍රවේණික ද්‍රව්‍ය සහ ඔවුන්ගේ පරිසර පද්ධතිවල දක්නට ලැබෙන විවිධත්වයයි. එහෙත් ජෛව විවිධත්ව සම්මුතියට අදාළව ජෛව විවිධත්වය යනුවෙන් අදහස් කරනුයේ "සියලු ප්‍රභවවලින් ලැබෙන ජීවීන් අතර විවිධත්වය වේ". ප්‍රභව යන්නෙන් අදහස් කරනුයේ භෞමික,සාගර, වෙනත් පරිසර පද්ධති, ඒවායේ ජීවීන් සම්බන්ධ වන පාරිසරික සංකීර්ණ සියල්ලම වේ. එබැවින් ජෛව විවිධත්වය ගැන කලා කිරීමේදී ප්‍රධාන සංරචක තුනක් ඊට ඇතුළත් වේ.

1. ප්‍රවේණික (ජාන) විවිධත්වය
2. ජීවී විශේෂ විවිධත්වය
3. පරිසර පද්ධති විවිධත්වය

ප්‍රවේණික විවිධත්වය (ජාන විවිධත්වය)

කිසියම් ජීවී විශේෂයක ජීවින්ගේ ප්‍රවේණික ද්‍රව්‍ය අතර වූ ප්‍රමාණාත්මක (ජාන සංඛ්‍යාව) සහ ගුණාත්මක (DNA හෂ්ම අනුපිලිවෙළ) විවිධත්වය නිසා ප්‍රවේණික වශයෙන් විවිධත්වයක් ඇත. උදා- මිනිසුන් එකිනෙකා ඇඟිලි සලකුණුවලින් වෙනස්වීම.

ජීවී විශේෂ විවිධත්වය

අන්තරාභිජනනයෙන් සරු ජනිතයකු බිහිකළ හැකි ජීවින්ට විශේෂයක් යැයි කියනු ලබයි. එවැනි විශේෂ සංඛ්‍යාවක් සහ එම විශේෂ අතර පවතින විවිධත්වය ජීවී විශේෂ විවිධත්වය වේ.

ජීව ගෝලයේ ජීවී විශේෂ මිලියන 30ක් පමණ ඇතැයි ඇස්තමේන්තුකර ඇති අතර මිලියන 1.4ක් පමණ දැනට හඳුනාගෙන ඇත. මෙයින් අඩකටත් වඩා කෘමීන්ය. ක්ෂීරපායී විශේෂ 4,000ක් පමණ ඇත. (පෞච්ච විවිධත්වය, හිරාන් අමරසේකර 2005) උදා- ඝනව වැටුණු වනාන්තරයක ජීවී විශේෂ සංඛ්‍යාව කාන්තාරයක ජීවී විශේෂ සංඛ්‍යාවට වඩා වැඩිය. එබැවින් වනාන්තරයක ජීවී විශේෂ විවිධත්වය බහුලය.

පරිසර පද්ධති විවිධත්වය

පරිසර පද්ධති විවිධත්වය යනු ජීවී ප්‍රජාවල විවිධත්වය, වාසස්ථානවල විවිධත්වය සහ පරිසර පද්ධතියේ අන්තර්ක්‍රියාවල විවිධත්වයයි.

පරිසර පද්ධති විවිධත්වය මූලිකව හඳුන්වා දෙන ලද්දේ 1936 දී බ්‍රිතාන්‍ය ජාතික වී. ටැන්සිල් නමැති පරිසර විද්‍යාඥයායි.

පරිසර පද්ධතියක් යනු ජීවීන් ප්‍රජා සංකීර්ණයන් සහ එම සංකීර්ණයන් ජීවත්වන අජීවී පරිසරය අතර පවතින ක්‍රියාකාරකම් සියල්ල එකට ගත් කළ එය පරිසර පද්ධතියකි. (ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්තිය සහ උපායමාර්ග 2003, පාරිසරික හා ස්වභාවික සම්පත් අමාත්‍යාංශය)

පෘථිවියේ සම්භවය සිදුවූ දා සිට නූතන මානවයා දක්වා සිදුවූ පරිණාමයේදී ව්‍යුත්පන්න වූ සියලු ශාක හා සත්ත්ව කොටස් ඇතුළු අජීවී ද්‍රව්‍ය, ජෛව විවිධත්වයෙන් විස්තර කරයි. රූපීය හා කායික වශයෙන් ජීවී පරිණාමය සිදුවී ඇති අකාරය අනුව , ජෛව විවිධත්වය රාජධානි පහක් යටතේ විස්තර වේ.

1. Kingdom - Monera - ප්‍රොකැරියෝටාවන්ය. ඒක සලෙකයි. න්‍යෂ්ටිය සංවිධානය වී නැත. ස්වයංපෝෂී හෝ අවශෝෂක විෂම පෝෂී වේ. උදා.- බැක්ටීරියා. නීලහරිත.
2. Kingdom-Protista (Protoctista) යුකැරියෝටා - සෛල සංවිධානය දරයි. ඒක සලෙක හෝ කලාතුරකින් බහු සෛලික වේ. විවිධ පෝෂණ ක්‍රම පෙන්වයි. (ස්වයංපෝෂී, අවශෝෂක, විෂමපෝෂී, අධිග්‍රාහක විෂමපෝෂී, ඇල්ගී, ප්‍රොටසෝවා)
3. Kingdom - Fungi- යුකැරියෝටා, උදා.- දිලීර
4. Kingdom - Plantae - බහු සලෙක වේ. පටක විභේදනය, පෙන්වයි. ස්වයංපෝෂීය, ප්‍රභාසංස්ලේෂකය. උදා.- ශාක
5. Kingdom - Animalia බහු සලෙක වේ. පටක විභේදනය පෙන්වයි, විෂමපෝෂී වේ. උදා.- සතුන්ය. (ජෛව විවිධත්වය, හිරාන් අමරසේකර 2005)

ජෛව නෂ්ටවීම

ස්වභාවික පරිසරයේ වෙසෙන ජීවීන් කාලයාගේ අවෑමෙන් පරිසරයෙන් තුරන් වී යනු දැකිය හැකිය. එබැවින් ජෛව විවිධත්වයේ නෂ්ටවීම් පහත දෙයාකාරයෙන් සිදුවිය හැකිය.

1. මිනිස් බලපෑම් නිසා සිදුවන නෂ්ටවීම් - කැළෑ කැපීම, රසායනික ද්‍රව්‍ය භාවිතය, අධික සම්පත් පරිභෝජනය, අම්ල වැසි ඇතිවීම, ආගන්තුක ආක්‍රමණික ජීවීන් හේතුවෙන් ස්වභාවික ජීවීන් පරිසරයෙන් තුරන් වී යනු දැකිය හැකිය.

2. ස්වභාවික බලපෑම් - දේශගුණික බලපෑම්, මුහුදු මට්ටම ඉහළ යෑම, රෝග පැතිරීම, උල්කාපාත, වල්ගාතරු කඩා වැටීම, ගිනි කඳු පිපිරීම, වැනි සාධක මගින් ද ජෛව විවිධත්වයේ නෂ්ටවීම් සිදුවීමට හේතුවේ.

ජෛව විවිධත්ව සංරක්ෂණය

වත්මන් පරපුරට මූලික අවශ්‍යතා අඛණ්ඩව සැලසෙන පරිද්දෙන් අනාගත පරපුරේ අවශ්‍යතාවන් හා අභිමතාර්ථ සපුරා ගැනීමට බාධා නොවන අයුරින් ජෛව ගෝලය තිරසාර ලෙස ප්‍රයෝජනයට ගැනීම හා කළමනාකරණය කිරීම ජෛව විවිධත්ව සංරක්ෂණය නම් වේ.

මෙහිදී සියලු ජීවීන්ගේ සංරක්ෂණය පමණක්ම නොසිතා මතු පරපුර උදෙසා ජෛව විවිධත්වය නැණවත්ව පරිහරණය කළ යුතු බව පෙන්වා දෙයි. එනම් ඒක දේශීය විශේෂ (Endemic), මුල්ගල් විශේෂ (Keystone species) උදා.- (දිවියා), ධජය ධාරී විශේෂ (Flagship species) - සංස්කෘතික වශයෙන් සංකේතාත්මක වටිනාකමක් ඇති උදා.- අලියා ද තර්ජනයට ලක්වූ ජීවී විශේෂ (Threatened species) වන කැහිබෙල්ලා, බුලත් හපයා රැකගැනීම ද ඇතුළත්ය.

ආසියානු අලියා

ජෛව විවිධත්ව සංරක්ෂණ ක්‍රම

වර්තමාන හා අනාගත අවශ්‍යතා උදෙසා ජෛව සම්පත් සංරක්ෂණය කිරීම ක්‍රම දෙකකට සිදුකළ හැකිය.

1. ස්ථානීය සංරක්ෂණය - In-situ Conservation
2. පරිබාහිර සංරක්ෂණය - Ex-situ Conservation

ස්ථානීය සංරක්ෂණය

ජෛව විවිධත්වයට හේතුවන විශේෂ, ජාන, හෝ පරිසර පද්ධති ඔවුන් ජීවත් වන වාසස්ථාන තුළම ජීවත්වීමට ඉඩදෙමින් සිදුකරන සංරක්ෂණය වේ.

පරිබාහිර සංරක්ෂණය

ජීවී විශේෂ, ජාන හෝ පරිසර පද්ධති ස්වභාවිකව පිහිටි වාසස්ථානයෙන් පරිබාහිරව තබාගනිමින් සිදුකරනු ලබන සංරක්ෂණය මේ නමින් හැඳින්වේ. ජෛව විවිධත්ව සංරක්ෂණයේදී ස්ථානීය සංරක්ෂණය වඩාත්ම උචිතවේ. දුර්ලභ විශේෂ ආරක්ෂා කර ගැනීම සඳහා පරිබාහිර සංරක්ෂණය වැදගත් වේ. මෙම සංරක්ෂණයේදී ජීවියාට, ජීවත්වීමට අවශ්‍ය වන්නාවූ ස්වභාවික වාසස්ථානයට සමාන වූ තත්ත්වයන් ලබාදීම, ජීවින්ගේ අඛණ්ඩ පැවැත්මට වැදගත් වන්නාවූ ප්‍රජනනය තහවුරුවීම සපුරාලිය යුතුය. සත්ත්ව උද්‍යාන, ජාන බැංකු, උද්භිද උද්‍යානයන්හි සිදුවනුයේ පරිබාහිර සංරක්ෂණයයි.

ජෛව විවිධත්වය හැඳෑරීමේ වැදගත්කම

1992 දී රියෝද ජෙනයිරෝ නුවර පැවති මිහිතල සමුළුවේදී ජෛව විවිධත්ව සම්මුතියට ලෝකයේ රටවල් අත්සන් තබන ලදී. ශ්‍රී ලංකාව ද මෙම සම්මුතියට 1994 දී අත්සන් තබන ලදී. මෙම සම්මුතියේ අරමුණු වනුයේ ලොව, ජාතීන් හා රටවල් අතර ජෛව විවිධත්ව සංරක්ෂණය,

ඔස්සේ යමින් ජනතාව අතරට තිරසාර ලෙස ජෛව විවිධත්වය භාවිතා කරවීමට අවශ්‍ය ක්‍රමවේදයන් සකස් කරවීමට මහවැලි සංවර්ධන හා පරිසර අමාත්‍යාංශයේ, ජෛව විවිධත්ව ලේකම් කාර්යාලය අනෙකුත් අංශ හා එක්ව කටයුතු කරයි.

ජනතාව දැනුවත් කරවීමේ වැඩසටහන්, ජෛව සම්ප්‍රදායික ආහාර ප්‍රදර්ශන වැඩසටහන් ද ප්‍රකාශන එළි දැක්වීම ජෛව විවිධත්වය සුරක්ෂිතවන ව්‍යාපෘතීන් සඳහා ප්‍රතිපාදන සැපයීම සිදුකරන බවද සිහිපත් කළ යුතුය.

2. පරිච්ඡේදය

2.1 රක්ෂිත වන බිම්

ශ්‍රී ලංකාව ජෛව විවිධත්වය අතින් ඉතා ඉහළින් පෝෂණය වූ රටකි. ආසියානු කලාපීය රටවල් අතරින් ඒකක ක්ෂේත්‍ර ඵලයක ඉහළම ජීවී විශේෂ විවිධත්වයක් පවතින රට ශ්‍රී ලංකාවයි. මෙහි සත්ත්ව විශේෂ හා සපුෂ්ප ශාක විවිධත්වය ඉතා ඉහළය.

ඒක දේශීය විශේෂ විවිධත්වය ඉතා ඉහළ අගයක් ගනියි. තවද අන්තර්ජාතික පිළිගැනීමට පත්වූ පරිසර පද්ධති රැසක් අප රට තුළ ඇති අතර ජෛව විවිධත්වය හා බැඳුණු දේශීය දැනුමක් සහිත ජනතාවක් ද අප රටෙහි සිටියි.

රක්ෂිත ප්‍රදේශ මිනිසාගේ ක්‍රියාකාරකම් පාලනයට ලක්කොට ඇති ප්‍රදේශ වේ.

භූගෝලීය පිහිටීම, දේශගුණික විවිධත්වය, භූ විෂමතාව සහ පාංශු විවිධත්වය නිසා කුඩා රටක් වුව ද පරිසර පද්ධති ගණනාවක් අප රටෙහි පවතී. පරිසර පද්ධති විවිධත්වය ඇතිවීම කෙරෙහි වර්ෂාපතනය හා උන්නතාංශය යන සාධකයන් ද බලපායි.

අතීතයේ ජීවත් වූ මිනිසුන් ඔවුන්ගේ අවශ්‍යතා ඉටුකර ගනිමින් වන බිම් ද ආරක්ෂා කරගෙන සිටි බැවින් අද අපට එහි ස්වභාව රසය විඳ ගැනීමට හැකියාව ලැබී ඇත. එබැවින් රක්ෂිත වන බිම් තුළ සංචාරය කරන විටදී අදටත් අපට එහි ස්වභාව රසය විඳ ගැනීමට හැකියාව ලැබී ඇත.

රක්ෂිත වන බිම් තුළ එහි ඇති පෞරාණික දෑ තුළින් අතීත මුතුන් මිත්තන් අවට පරිසරය සමඟ පවත්වන ලද සංහිඳියාව වටහා ගැනීමට හැකිවේ.

එදා පරිසරය සමඟ සහජීවනයෙන් වාසය කළ ජන කොටස් මී පැණි, වල් එනසාල්, වේ වැල් ආදිය ලබා ගැනීම සඳහා ද ගවයින්ට තණ කැවීමට ද වනාන්තරය භාවිතා කරන ලද්දේ එයට හානි නොවන ලෙසිනි.

වනාන්තර ආශ්‍රිතව ජීවත්වන මිනිසුන් අදටත්, වනාන්තරයෙන් ගවයන්ට තණකොළ කැවීම, වනජ ද්‍රව්‍ය ලබා ගැනීම පාලනයකින් තොරව සිදුකිරීම නිසා පරිසරයට හානි සිදුවෙයි.

ශ්‍රී ලංකාවේ ඇති රක්ෂිත ප්‍රදේශ අපට හමුවන ඉතා වටිනා සම්පතකි. රක්ෂිත ප්‍රදේශයක් යනු නිශ්චිත සංරක්ෂණ පරමාර්ථ සඳහා කළමනාකරණය වන, නීතිමය ලෙස නම් කරන ලද, භූගෝලීය ලෙස සීමාංකනය කරනු ලැබූ ප්‍රදේශයකි.

ලෝක ආහාර සංවිධානයේ නිර්වචනය අනුව වනාන්තරයක් ලෙස සලකනු ලබන්නේ තුරු ආවරණය 10%ට වැඩි, මීටර පහට වඩා උසින් යුත් හෝ මීටර පහට වඩා උසින් වැඩීමට හැකි ශාක සහිත හෙක්ටයාර 0.5කට වඩා වැඩි භූමි ප්‍රමාණයක් පුරා පැතිරුණු ප්‍රදේශයකි. ඒ අනුව වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් වන්දිකා ඡායාරූප අනුව ඇස්තමේන්තු කරන ලද වනාන්තර භූමි ප්‍රමාණය, රටේ මුළු භූමි ප්‍රමාණයෙන් 29.7% වේ. එම වනාන්තර ප්‍රමාණය ප්‍රධාන ආයතන දෙකක් මගින් කළමනාකරණය කරනු ලබයි. එනම් වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව හා වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවයි. මීට අමතරව ඉඩම් ප්‍රතිසංස්කරණ කොමිෂන් සභාව සතු ඉඩම්වල ද වනාන්තර පවතියි.

වන ආඥාපනත මගින් ප්‍රකාශයට පත්කර ඇති සංරක්ෂිත වන බිම් ප්‍රමාණය හෙක්ටයාර 1,34,638.244 වන අතර රක්ෂිත වනාන්තර ප්‍රමාණය හෙක්ටයාර 1,094,439.783 වේ.

මේවන විටත් ශ්‍රී ලංකාවේ ප්‍රකාශයට පත්කර නොමැති සියලුම වනාන්තර සංරක්ෂිත හෝ රක්ෂිත ලෙස ප්‍රකාශයට පත්කිරීමට නියමිතව ඇති අතර ඒ පිළිබඳව වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව කටයුතු කරමින් පවතියි. මන්ද සියලු වනාන්තර සඳහා වන ආඥාපනතේ නියමයන් බලපවත්වන බැවිනි. (වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් පාලනය වන වනාන්තර ද වන ජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් පාලනයවන රක්ෂිත බිම් ප්‍රමාණය ද ඇතුළත්ව ශ්‍රී ලංකාවේ දැනට ප්‍රකාශිත වනබිම් ප්‍රමාණය තුළ ස්වාභාවික කැළෑ ලෙසින් සන වනාන්තර, විවෘත හා විසර්ත වනාන්තර, කඩොලාන ශාක වැස්ම හා සවානා බිම් ඇතුළත් කොට ඇත. තව ද වගුරු බිම්, පඳුරු හා තෘණ භූමි ද වන බිම් ලෙසින් අපට හමුවේ. (The Sri Lankan forester volume, volume 34, new series 2012) මෙම බිම් කුරුල්ලන් හා ශාකභක්ෂකයින්ගේ ආහාර බිම් වේ.

ආසියානු කලාපය හා අනෙකුත් රටවල් සමඟ සසඳනවිට අප රටෙහි රක්ෂිත වන බිම් ප්‍රමාණය සැලකිය යුතු මට්ටමක පැවතීම සතුටට කරුණකි. ශ්‍රී ලංකාවේ වැඩිවන ජනගහනය සමඟ පවතින සම්පත් සඳහා වැඩිවන ඉල්ලුම සැපයීමට දිනෙන් දින වන බිම් ප්‍රමාණය අඩුවනු දැකිය හැකිය. එබැවින් වන බිම් ප්‍රතිස්ථාපනය කිරීම, සංරක්ෂණය හා ආරක්ෂා කිරීම ඉතා වැදගත්ය.

රක්ෂිත ප්‍රදේශයන්හි සංරක්ෂණයේ ආර්ථික හා පාරිසරික වැදගත්කම

1. පාරිසරික විවිධත්වය රැකගැනීමට
2. ජාන සම්පත් ආරක්ෂා කිරීමට
3. පාංශු ජලසම්පත් සංරක්ෂණයට
4. වනජීවී වාසස්ථාන පවත්වාගෙන කළමනාකරණයට
5. සංචාරක කර්මාන්තයට හා පරිසර සුන්දරත්වය අත්විඳීමට
6. පර්යේෂණ හා අධ්‍යයන කටයුතුවලට භාවිතාවන ප්‍රදේශ බිහිකිරීම

7. දැව ලබා ගැනීම
8. ආරක්ෂිත ප්‍රදේශවල සංස්කෘතික උරුමය සුරැකීමට
9. අනාගත අවශ්‍යතා සඳහා ඉඩකඩ සැපයීමට
10. නොයිදුල් පරිසර පද්ධතිවල නියැදි කිරීමට

ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ සංරක්ෂණය සඳහා ගතයුතු උපායමාර්ග

1. ප්‍රජා සහභාගිත්වය ලබාගැනීම
2. ආකල්ප වර්ධනය කිරීම
3. විවිධ භාවිතාවන් සඳහා ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ හඳුනාගැනීමේ දී නිවැරදි දැක්ම ප්‍රයෝගික හැකියාවන් ජනතාව වෙත ලබාදීම
4. සුදුසු කළමනාකරණ සැලසුම් සකස් කිරීම
5. ජනතා පරිහරණ කිරීම් පිළිබඳව පසු විපරම් පරීක්ෂාව

රක්ෂිත ප්‍රදේශ සඳහා බලපවත්වන නීති හා සම්මුතීන්

1. වන සත්ත්ව හා වෘක්ෂලතා ආරක්ෂා කිරීමේ ආඥාපනත -1937 (Flora and Fauna Protection Ordinance)
2. 2009 අංක 65 දරන වන සංරක්ෂණ ආඥාපනත
3. ජෛව විවිධත්ව සම්මුතිය -1994 දී ශ්‍රී ලංකාව ඇතුළත් විය. (Biodiversity Convention)
4. වනජීවී සංරක්ෂණය පිළිබඳව ජාතික ප්‍රතිපත්තිය - 2000 (National Policy on Wildlife Conservation)
5. RAMSAR - අන්තර්ජාතික තෙත්බිම් පිළිබඳ සම්මුතිය - 1971 (Convention on Wetland of International Importance Especially on Waterfowl Habitat)
6. ශාක ආරක්ෂක ආඥාපනත - 1907 (Plant Protection Ordinance)
7. වෙරළ සංරක්ෂණ පනත - 1981 (Coast Conservation Act)

8. ජාතික උරුම වන භූමි පනත - 1988 (National Heritage Wilderness)
9. වන ක්ෂේත්‍ර මහා සැලැස්ම - 1995 (Forestry Sector Master Plan)
10. ජාතික වන ප්‍රතිපත්තිය -1995 (National Forestry Policy)
11. ජාතික පරිසර ක්‍රියාකාර සැලැස්ම-1998- 2000
12. ජාතික වන අලි ප්‍රතිපත්තිය.

2.2 ශ්‍රී ලංකාවේ රක්ෂිත බිම් වර්ගීකරණය

ජෛව විවිධත්වය, පස, ජලය, ඓතිහාසික හා සංස්කෘතිකමය වැදගත්කම හා ජලපෝෂක සංරක්ෂණය රැකගැනීමට හැකිවන පරිදි රක්ෂිත ප්‍රදේශ ජාලය සකස් කර ඇත.

ශ්‍රී ලංකාවේ රක්ෂිත ප්‍රදේශයන් ලෙස ප්‍රධාන වශයෙන් ගොඩබිම් රක්ෂිත (Terrestrial Protected Areas) සමුද්‍රීය රක්ෂිත (Marine Protected Areas) සහ පාරිසරික සංවේදී කලාප (Environment Sensitive Areas), (තෙත් බිම් කලාප) හමුවේ. මෙම රක්ෂිත ප්‍රදේශ ප්‍රධාන පනත් කිහිපයක් මගින් ප්‍රකාශයට පත්කර ඇත. ඒ අනුව වන සත්ත්ව හා වෘක්ෂලතා ආඥාපනත මගින් ප්‍රකාශයට පත්කරන ලද රක්ෂිත ප්‍රදේශ වන ජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් පාලනය වේ.

වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව ශ්‍රී ලංකාව තුළ පිහිටි මුළු වන බිම් ප්‍රමාණයෙන් 55%කට ආසන්නවන බිම් ප්‍රමාණයක් පාලනය කරයි. වන සංරක්ෂණ ආඥාපනත හා ජාතික උරුම වන භූමි පනත මගින් ප්‍රකාශයට පත්කර ඇති වනාන්තර, වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් කළමනාකරණය කරනු ලබයි.

2.3. වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් පාලනයවන රක්ෂිත

වන සංරක්ෂණ ආඥාපනත මගින් පාලනයවන වනාන්තර පහත පරිදි වර්ග කළ හැකිය.

2.3.1 සංරක්ෂණ වනාන්තර (Conservation Forest)

වන ආඥා සංරක්ෂණ පනතේ 3 වැනි වගන්තියට අදාළව වඩාත් වැදගත් පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණ වනාන්තර ගණයට අයත් වේ. මෙම පනත යටතේ නීතිමය ආරක්ෂාවක් සැපයෙනුයේ සංරක්ෂණ වනාන්තර වලට වේ. මෙම වනාන්තර තුළ දී වන සංරක්ෂක ජනරාල්වරයාගේ අනුමැතිය ලබාගෙන පර්යේෂණ කටයුතු සිදුකිරීමට හැකිය. පරිසර අධ්‍යනය, සුන්දරත්වය ඇගයීම, සංචාරය කිරීම මෙම වනාන්තර තුළ සිදුකළ හැකි අනෙකුත් කාර්යයන් වේ.

පනතේ 3 (අ) වගන්තියට අදාළව සංරක්ෂිත වනාන්තර පිළිබඳව විමසා බැලූවිට "අන්‍යාය පරිසර පද්ධතීන් සහ ජාන විද්‍යාත්මක සම්පත් සහිත විරල ප්‍රදේශයට ආවේණික වූ සතුන් හා වෘක්ෂලතා ද ක්ෂුද්‍ර ජීවීන් ද වැදවීමේ තර්ජනයට භාජනය වූ විශේෂ ඇත්තාවූද ගංගා ලවණීකරණය වීම සහ සිඳියෑම, නායයෑම් ගිනි ඇවිලීම් වළක්වන පරිසර විද්‍යාත්මක තුලනය ඇතිකිරීම සඳහා ආරක්ෂාකර ගතයුතු වනයක් සංරක්ෂණ වනාන්තරයක් ලෙස සලකයි". එවැනි වටිනාකමක් ඇති රජයේ ඉඩමක් හෝ යම් නිශ්චිත ප්‍රදේශයක් අමාත්‍යවරයා විසින් ගැසට්පතේ පළකිරීමෙන් සංරක්ෂිත වනයක් බවට පත්වේ. වසර 2015 ජූලි මස 14 වැනි දින වන විට දී ප්‍රකාශිත සංරක්ෂිත වනාන්තර සංඛ්‍යාව 114කි. එම වන බිම් ප්‍රමාණය සංඛ්‍යාත්මකව ගත්කළ හෙක්ටයාර 1,34,628.244කි. මෙම වනාන්තර දිස්ත්‍රික්ක පුරා ව්‍යාප්තවීම වතු අංක 01න් දැක්වේ.

දිස්ත්‍රික්ක අනුව ශ්‍රී ලංකාවේ සංරක්ෂණ වනාන්තර සංඛ්‍යාව

	දිස්ත්‍රික්කය	වනාන්තර සංඛ්‍යාව
01	අම්පාර	01
02	අනුරාධපුරය	03
03	ගම්පහ	02
04	කුරුණෑගල	15
05	පොළොන්නරුව	03
06	පුත්තලම	12
07	බදුල්ල	10
08	ගාල්ල	07
09	හම්බන්තොට	01
10	මොණරාගල	04
11	රත්නපුර	08
12	කළුතර	12
13	මහනුවර	16
14	කෑගල්ල	03
15	නුවරඑළිය	14
16	මාතර	03

මෙම සංරක්ෂිත වනාන්තරයක සීමා වෙනස් කිරීම් අත්තනෝමතිකව සිදුකළ නොහැකිය. අමාත්‍යවරයා විසින් සාදන ලද නියමයන් ජනාධිපතිවරයා විසින් අනුමතකර පාර්ලිමේන්තුව විසින් සම්මතකොට එම සම්මත කිරීම පිළිබඳ දැන්වීම ගැසට් පත්‍රයේ පළකරන තුරු සංරක්ෂණ වනාන්තරයේ සීමා නියමයන් නොවෙනස්ව පවතියි.

2.3.1.1 සංරක්ෂිත වනයක දී අනුගමනය කළයුතු පිළිවෙත්

1. අනවසරයෙන් ඇතුළු නොවන්න.
2. ගවයින් ඇතුළු කිරීමෙන්, තණකොළ කැවීමෙන්, ජලය අපවිත්‍ර කිරීමෙන් වළකින්න.
3. යම් ශාක සත්ත්ව කොටස් බිම හෙළීම, කප්පාදු කිරීම, ස්වරූපය වෙනස් කිරීම, එකතු කිරීම, ඉවත් කිරීම, ලකුණු කිරීම, දැව හෙළීම, දැව ඉරිම් ආදී කවරාකාරයේ හෝ හානියක් සිදු කිරීමෙන් වළකින්න.
4. ශාක සත්ත්ව කොටස් විකිණීම, බිත්තර හෝ ලබා ගැනීම, පුද්ගලය කිරීම, උගුල් ඇටවීම, කවරාකාරයේ හිරිහැරයක් සිදුකිරීම ද තහනම් ය. තුවක්කු භාවිතය, අභිජනන ස්ථානයකට බාධා කිරීම, තුවාල කිරීම, පුපුරන ද්‍රව්‍ය භාවිතය, සන්නකයේ තබා ගැනීම තහනම් ය. එහි ස්ථීර හෝ තාවකාලික ගොඩනැගිල්ලක පදිංචිය නොකළ යුතුය.
5. වාසස්ථාන වෙනස් කිරීම, කොරල් හෝ මොලුස්කා සිප්පි කටු ලබා ගැනීම, පාරක් තැනීම, කාණුවක් ගං ඉවුරක් වැටක්, පුවරුවක් හෝ සංඥා පුවරුවක් හෝ වෙනත් යම් මායිම් සලකුණක්,හානියට භාජනය කිරීම හෝ ඉවත්කිරීම නොකරන්න.
6. මිනිරන්,මැණික් හෝ බනිජ ද්‍රව්‍ය සඳහා කැණීම් කරන හෝ පතල් භාරන හෝ හුණුගල් හෝ ගල්බෝර ගසන ගිනි දල්වන ගින්දර රැගෙන යෑම ද වරදක් බව සිහිපත් කළ යුතුය.

සංරක්ෂණ වනාන්තරයක පවතින ඉහත නීති කඩකිරීමක් සිදු වුවහොත් මාස හයක් හෝ අවුරුදු දෙකකට අඩු නොවන හා අවුරුදු හතරකට වැඩිනොවන කාලයක් සඳහා බන්ධනාගාරගත කිරීමට අධිකරණයට බලය ඇති බැවින් එවැනි හැසිරීම් සිදුනොවීම පරිසර හිතකාමී පුරවැසියකු ලෙස ඔබ සතු වගකීමක් හා යුතුකමක් බව සිහිපත් කරන්නෙමු.

2.3.2 රක්ෂිත වනාන්තර

වන සංරක්ෂණ ආඥාපනත යටතේ අමාත්‍යවරයා විසින් ගැසට් පත්‍රයේ පළ කරනු ලබන නියමයක මාර්ගයෙන් රජයේ යම් නිශ්චිත භූමි ප්‍රමාණයක් මේ ආඥාපනතේ කාර්යයන් සඳහා ජාතික රක්ෂිත භූමියක් ලෙස ප්‍රකාශයට පත්කර ඇත.

වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව යටතේ පාලනය වන රක්ෂිත වනාන්තර ලෙසින් 2015.07.14 දින වනවිටදී වාර්තා කර ඇති වන බිම් සංඛ්‍යාව 541කි. භූමි ප්‍රමාණයෙන් සැලකූ විට හෙක්ටයාර 10,94,439.783 වේ. මෙම වනාන්තර දිස්ත්‍රික්ක පුරා පැතිරී ඇති ආකාරය වගුව 02 මගින් දැක්වේ.

වගුව 02

දිස්ත්‍රික්ක අනුව ශ්‍රී ලංකාවේ රක්ෂිත වනාන්තර සංඛ්‍යාව

දිස්ත්‍රික්කය	සංඛ්‍යාව	දිස්ත්‍රික්කය	සංඛ්‍යාව
අම්පාර	07	මහනුවර	36
අනුරාධපුරය	26	කෑගල්ල	40
බදුල්ල	26	කුරුණෑගල	91
ගාල්ල	22	මාතලේ	60
ගම්පහ	08	මොණරාගල	26
හම්බන්තොට	15	නුවරඑළිය	03
කළුතර	13	පොළොන්නරුව	14
රත්නපුර	21	මාතර	16
පුත්තලම	28	මන්නාරම	11
කිලිනොච්චිය	12	වවුනියාව	20
ත්‍රිකුණාමලය	09	මූලතිව්	21
මඩකලපුව	11	කොළඹ	05

වන සතුන් හා තුරු ලතා වලින් සැදුම්ලත ජෛව විවිධත්වය සුරැකීම සඳහා මෙම රක්ෂිත බිම් සුරැකීම අපගේ පරම යුතුකමක් හා වගකීමකි.

2.3.3. ගම්බද වනාන්තර - (Village Forest)

වන ආඥා පනතේ 12 වැනි වගන්තිය යටතේ ප්‍රකාශයට පත්කරන ලද මෙම වනාන්තර වලින් ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවට වනජ නිෂ්පාදන සහ සේවාවන් සැපයේ.

2.3.4. අනෙකුත් රජයේ වනාන්තර (Other State Forest)

ඉහත කාණ්ඩ වලට අයත් නොවන වන ආඥා පනතේ 20 වන වගන්තිය යටතේ පාලනය වන අනෙකුත් වනාන්තර වේ.

2.3.5 ජාතික උරුම වනභූමි (National Heritage Wilderness Area)

ලෙස සිංහරාජ වනාන්තරය නම් කොට ඇත. මෙම වනාන්තර ජාතික උරුම වනභූමි පනත යටතේ ප්‍රකාශයට පත්කර ඇත. මෙම පනත යටතේ ප්‍රකාශයට පත්කර ඇති එකම වනාන්තරය සිංහරාජ වනාන්තරයයි.

3. පරිච්ඡේදය

ජාත්‍යන්තර ගිවිසුම් හා ප්‍රතිපත්තිවලට අනුකූල වන රක්ෂිත

ජාත්‍යන්තර ගිවිසුම් හා ප්‍රතිපත්තිවලට අනුකූල වන රක්ෂිත ලෙස හඳුනාගෙන ඇති ලෝක ස්භාවික උරුම කලාප (World Natural Heritage Sites), ජාත්‍යන්තර ජෛවගෝල සංවිනයට (Biosphere Reserves - (BR) අයත් කලාප ද මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියෙන් හා වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවෙන් පාලනය වන RAMSAR සම්මුතියට අදාළව පාලනය වන තෙත්බිම් පද්ධති ද රක්ෂිත ප්‍රදේශ ලෙස නම් කර ඇත.

3.1 ලෝක උරුමයන්

එක්සත් ජාතීන්ගේ අධ්‍යාපන විද්‍යාත්මක හා සංස්කෘතික සංවිධානය හෙවත් යුනෙස්කෝ සංවිධානය 1972 නොවැම්බර් 16 දින සම්මත කරගත් ලෝක සංස්කෘතික හා පාරිසරික උරුමයන් රැකගැනීම පිළිබඳ අන්තර්ජාතික සම්මුතිය යටතේ ශ්‍රී ලංකාවේ ස්ථාන 8ක් ලෝක උරුම ලෙස ප්‍රකාශයට පත් කර ඇත.

එම ලෝක උරුමයන් වනුයේ පුරාතන පොළොන්නරුව නගරය (1982), අතීත සීගිරිය නගරය (1982), අනුරාධපුර පූජනීය නගරය (1982), රත්ගිරි දඹුලු විහාර නගරය (1991), පැරණි ගාලු නගරය හා එහි ආරක්ෂාව සැපයීමේ ක්‍රමෝපායන් (1988), පූජනීය මහනුවර නගරය (1988), සිංහරාජ වන රක්ෂිතය (1988) සහ ශ්‍රී ලංකාවේ මධ්‍යම කඳුකරය (2010) වේ.

කිසියම් ස්ථානයක් ලෝක උරුමයක් බවට පත්වීමට අදාළ ස්ථානයන්හි විශ්ව මට්ටමේ විශිෂ්ට වටිනාකමක් පැවතිය යුතු අතර තෝරා ගැනීමේ නිර්ණායක 10 අතරින් අඩුම තරමින් එකක්වත් සපුරාලිය යුතුව ඇත. ලෝක උරුම සම්මුතිය - 2004 (World Heritage Convention). එම නිර්ණායක වනුයේ:

1. මානව නිර්මාණ ප්‍රතිභාව සහිත විශිෂ්ට නිර්මාණ නියෝජනය කිරීම.
2. පුළුල් වූ කාලපරාසයක් තුළ ලෝකයේ සංස්කෘතිකමය ප්‍රදේශයක් තුළ ගෘහ නිර්මාණ කලාවේ සංවර්ධනය හෝ තාක්ෂණයේ සංවර්ධනය ස්මෘතිමත් විත්‍ර කලාව, නගර සැලසුම් හෝ භූ දර්ශ නිර්මාණවල මානවීය වටිනාකම්වල අන්තර් වෙනස්කම් ප්‍රදර්ශනය කිරීම.
3. සංස්කෘතිකමය සම්ප්‍රදායන් හෝ පවතින ශිෂ්ටාචාරය හෝ අපෙන් වියැකී ගිය ශිෂ්ටාචාරයට සාක්ෂියක් ඉදිරිපත්කර එහි සුවිශේෂීත්වය විදහාපෑම.
4. මානව ඉතිහාසයේ දැනට විදහාපාන ගොඩනැගිල්ලක්, පුරාවිද්‍යාත්මක හෝ තාක්ෂණික එකතුවීමක් හෝ සුවිශේෂී මට්ටමක් විදහාපාන භූ දර්ශනයක්.
5. සංස්කෘතික මානව ජනාවාස, භූමි පරිහරණ හෝ සංස්කෘතිය විදහාපාන මුහුදු භාවිත හෝ පරිසරය සමඟ මානවයාගේ ගැටීම් අභාවයට යාමෙන් අනතුරුව එහි අප්‍රතිවර්තය බලපෑම් හෝ වෙනස්වීම් පිළිබිඹු වන උදාහරණ.
6. දැනට විනාශ වී යෑමේ තර්ජනයට ලක්ව ඇති විශේෂිත වූ මානව අන්තර් ක්‍රියාකාරකම් හෝ සංස්කෘතීන් නියෝජනය කරනු ලබන සම්ප්‍රදායික මානව ජනාවාස, භූමි පරිභෝජනය හෝ මුහුදු භාවිතයට ගැනීම යන ක්‍රියාකාරකම් හා බැඳුණු විශේෂිත උදාහරණ.

7. කැපී පෙනෙන විශ්ව මට්ටමේ විශේෂත්වයක් සහිත කලා හා සාහිත්‍යමය කෘතීන්, සංකල්ප හෝ අදහස් නියෝජනය වන සෘජු හෝ ස්පර්ශමය වශයෙන් පවත්නා නිර්මාණ (මෙම නිර්ණායක අනෙකුත් නිර්ණායක හා පොදුවේ යොදා ගනියි.)
8. පෘථිවි පරිණාමයේ ප්‍රධාන අදියරයක් නියෝජනය කරමින් දැනට විදහා දැක්වෙන උදාහරණයක් වීම හෝ ජීව පරිණාමයේ සනිටුහන්, ඉඩම් සංවර්ධනයේදී වන හු විද්‍යාත්මක ක්‍රියාවලියේ සුවිශේෂී සනිටුහන් හෝ සුවිශේෂී හු ගර්භමය භෞතික සටහන්.
9. සුවිශේෂී පරිසර පද්ධතිය හා ජෛව විද්‍යාත්මක ක්‍රියාවලියේ පරිණාමය සහ භෞමික සංවර්ධනය. මිරිදිය, වෙරළ සහ සාගර පරිසර පද්ධති හා ශාක හා සත්ත්ව ප්‍රජාවේ විදහාපාන උදාහරණ.
10. විශ්ව වටිනාකමක් විදහා දක්වන තර්ජනයට ලක්වූ ජීවී විශේෂවල ජෛව විවිධත්වයේ ස්ථානීය සංරක්ෂණ සඳහා සුදුසු සුවිශේෂී වන, ස්වභාවික වාසභූමි.

3.1.2 ශ්‍රී ලංකාවේ ලෝක ස්වභාවික උරුම භූමි (World Natural Heritage Sites)

ශ්‍රී ලංකාවේ නම් කර ඇති ලෝක උරුම අතරින් ලෝක ස්වභාවික උරුම රක්ෂිත භූමි දෙකක් ඇත. ඒවා නම්-

1. සිංහරාජ වන රක්ෂිතය (Sinharaja Forest Reserve)
2. ශ්‍රී ලංකාවේ මධ්‍ය කඳුකරය (Central Highland of Sri Lanka)

මෙයින් සිංහරාජ වන රක්ෂිතය සම්පූර්ණයෙන්ම වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් පාලනය වේ.

මධ්‍යම කඳුකර ලෝක උරුම රක්ෂිතය ප්‍රධාන වශයෙන් සැදුම්ලත්තේ නකල්ස් සංරක්ෂණ වනාන්තරය, සමනල අඩවි රක්ෂිත ප්‍රදේශය හා හෝර්ටන් තැන්න ජාතික රක්ෂිතයෙනි. සමනල අඩවි රක්ෂිත ප්‍රදේශය, යාව පිහිටි වනාන්තර කොටස් 04කින් යුක්තය.

එනම් සමනල අඩවි රක්ෂිතය, ශ්‍රී පාද සංරක්ෂණ වනාන්තරය, මොරහෙල සංරක්ෂණ වනාන්තර හා වලවේ නිම්න සංරක්ෂණ වනාන්තරය වේ.

මෙයින් මධ්‍යම කඳුකර ලෝක උරුම රක්ෂිතයට අයත් නකල්ස් සංරක්ෂණ වනාන්තරය, ශ්‍රී පාද සංරක්ෂණ වනාන්තරය, මොරහෙල සංරක්ෂණ වනාන්තර හා වලවේ නිම්න සංරක්ෂණ වනාන්තරය යන කොටස් වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවට අයත් වේ.

හෝර්ටන්තැන්න ජාතික වනෝද්‍යානය හා සමනල අඩවි ස්වභාවික රක්ෂිතය වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවෙන් පාලනය කරනු ලබයි.

3.2. ජාත්‍යන්තර ජෛවගෝල රක්ෂිතයට අයත් වනාන්තර (Biosphere Reserves) (BR)

මිනිසා හා ජෛව ගෝල වැඩසටහන යටතේ ශ්‍රී ලංකාවේ වනාන්තර හතරක් ජෛවගෝල රක්ෂිත ලෙස ප්‍රකාශයට පත්කර ඇත. එනම් :-

1. සිංහරාජ ජාතික උරුම වන භූමිය (1978)
2. හුරුඵ රක්ෂිතය (1977)
3. කන්තෙලිය, දෙදියගල, නාකියාදෙනිය සංකීර්ණය (KDN රක්ෂිත 2004).
4. බුන්දල ජාතික වනෝද්‍යානය (2005)

3.2.1 සිංහරාජ වනාන්තරය

ස්ථාපිත කිරීම

සිංහරාජ වනාන්තරය ජෛවගෝල රක්ෂිතයක් (Biosphere Reserve) ලෙස ක්‍රි.ව. 1978 අප්‍රේල් මාසයේදී නම් කරන ලද අතර මෙයට හෙක්ටයාර 11885ක බිම් ප්‍රමාණයක් අයත් වේ. යුනෙස්කෝ සංවිධානය මගින්, මෙය ලෝක ස්වභාවික උරුමයක් ලෙසින් (1988) ප්‍රකාශයට පත්කරන ලද අතර එයට අයත් වන භූමි ප්‍රමාණය හෙක්ටයාර 8,864කි. ශ්‍රී ලංකාවේ එකම ජාතික උරුම වනභූමිය (Natural Heritage Wilderness Area) ලෙසින් ද 1988 ඔක්තෝබර් 21 දින සිංහරාජ වනාන්තරය ප්‍රකාශයට පත්කරන ලදී.

පිවිසීම

සිංහරාජ වනය සඳහා ප්‍රවේශ මාර්ග කිහිපයකින් ළඟාවිය හැකිය. එනම් :-

1. කලවාන වැද්දාගල හා කුඩව හරහා
2. දෙනියාය පිටදෙනිය හරහා
3. හිනිදුම නෙළුව හරහා
4. රක්වාන මෝනින්සයිඩ් වතුයාය හරහා

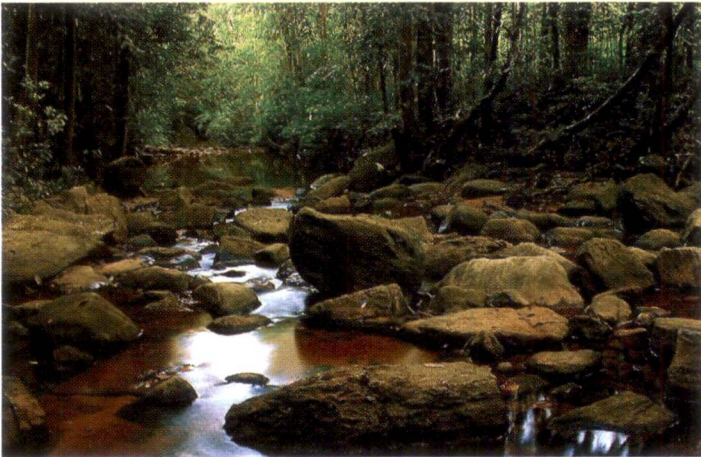
ස්වභාවික මංපෙත්

මෙම වනය තුළ ඇති ඓතිහාසික, පාරිසරික සහ ජෛව විද්‍යාත්මක තොරතුරු ආරක්ෂිතව හා පහසුවෙන් අධ්‍යයනය කිරීම හා නැරඹීම සඳහා ස්වභාවික මංපෙත් රාශියක් හමුවෙයි. මෙම මංපෙත් ඔස්සේ මාර්ගෝපදේශකයකුගේ සහය ඇතිව ගමන් කිරීමෙන්

නිරීක්ෂණ වාරිකාව වඩාත් සාර්ථකව සිදුකළ හැකිය. මෙම වනාන්තරය තුළ පහත සඳහන් ස්වභාවික මංපෙත් හඳුනාගත හැකිය.

1. මුලාවැල්ල මංපෙන
2. දොරණ ඇල්ල මංපෙන
3. චතුරාව මංපෙන
4. හල්මංඩිය දොළ මංපෙන
5. සිංහගල මංපෙන
6. ගල්ලෙන්යාය මංපෙන
7. පිටදෙනිය සෙල්පවුර පාරිසරික සංචාරක ප්‍රදේශය
8. මෝනින්සයිඩ් දූවිලි ඇල්ල මංපෙන
9. මෝනින්සයිඩ් ජල තටාක මංපෙන
10. නවද ගඟ මංපෙන

චතුරාව - මුලාවැල්ල වඩා පැරණිම මං පෙනකි. මෙම මංපෙන ඔස්සේ ගමන් කිරීමේදී ඓතිහාසික ලෙසින් වැජඹෙන සිංහරාජයේ උසම ශාකය වන අඩි 150ක් පමණ උසින් යුත් යෝධ නවද ගස (*Shorea stipularis*) දැක බලා ගත හැකිය.

ජායාරූපය (අන්තර්ජාලය ඇසුරෙනි)

භෞතික ලක්ෂණ

සැමදා දළ ලමින් පවතින වනාන්තරය යන අරුත පණගන්වමින් සිංහරාජ වනය සර්ම කලාපීය සදාහරිත වනාන්තරය යන නමින් හඳුන්වනු ලබයි. සිංහරාජය රත්නපුර, මාතර හා ගාල්ල යන දිස්ත්‍රික්ක තුන පුරා ව්‍යාප්තව පවතියි. වාර්ෂික වර්ෂාපතනය මිලිමීටර 2500-5000ක් වන අතර නිරිත හා ඊසාන දිග මෝසම් සුළං වලින් ද වැඩි වර්ෂාපතනයක් ලැබෙන අතර සංවහන වැස්ස ද අධිකය. පරිසර උෂ්ණත්වය සෙන්ටිග්‍රේට් අංශක 27- 30 අතර වේ.

භූ විෂමතාව

මෙහි උච්චත්වය මුහුදු මට්ටමේ සිට මීටර 90 - මීටර 1170 දක්වා පරාසයක පිහිටයි. පර්යේෂණ වාර්තාවලට අදාළව, මෙහි පස රතු - කහ පොඩිසොලික් විශේෂයෙන් සැදුම්ලයි. කැපීපෙනෙන කඳුමුදුන් 09ක් ඇති අතර හිනීපිටිගල නැගෙනහිර කඳුමුදුන උසම කඳු මුදුනයි.

සිංහල, සිංහරාජ වනාන්තරයේ මධ්‍ය ප්‍රදේශයේ පිහිටි කැපීපෙනෙන කඳු මුදුනයි. මුලාවැල්ල ගිරි මුදුන මීටර 760ක් උසවන අතර එයට වනාන්තරයේ පිහිටි සෙසු ප්‍රදේශ මනස්කාන්තව දර්ශනය වේ. (Neela de Zoysa and Raheem, Siharaja A Rain Forest in Sri Lanka 1990)

ලෝක උරුම වන බිම් වන ඇමසන් වනය, ඉන්දු මලයානු වනාන්තර, අප්‍රිකාවේ කොංගෝ වනාන්තරය අතරට සිංහරාජ වනය ද දැක්වීම සුවිශේෂී භාග්‍යයකි. ලොව ප්‍රකට අනෙක් වනාන්තර මෙන් නොව, මෙම වනය තුළ කිසිදු කරදරයක් නොමැතිව ගමන් කිරීමට හැකිවීම සුවිශේෂී ලක්ෂණයකි. එයට හේතුව මිනිසුන්ට හානිකර වන ශාක විශේෂ හා සත්ත්ව විශේෂයන් සිංහරාජ වනයේ නොමැත.

සිංහරාජය ආශ්‍රිතව ගම්මාන 28ක් ඇත. කොළොන් කොටුව හා වාරුකන්දෙනිය යන ගම් දෙක වනය තුළම පිහිටා ඇත. එක ගම්මානයක පවුල් 25 - 30ක් පමණ ජීවත් වේ. මෙම වනය මනරම් කඳු

වැට්ටලින් ද බැවුම්වලින් ද අසිරිමත් දිය ඇලිවලින් ද, සීතල ජලය සහිත ගංගා වලින් ද, සානුවලින් ද යුක්තය.

ජල විද්‍යාත්මක වැදගත්කම

සිංහරාජ වනය සරසමින් දිය දහරාවන්ගෙන් පෝෂණය ලබමින් ගලා බසින ප්‍රධාන ගංගා දෙකක් ඇත. එනම් ගිං ගඟත් කළු ගඟත් ය. මෙයට අමතරව ශාඛා ජල මාර්ග රාශියක් ඇත. කොස්කුලන ගඟ, මහ දොළ, තුවච ගඟ, පිටකැලේ ගඟ, නා පොළ දොළ, කළුකන්දවාච දොළ ඉන් කිහිපයකි.

සිංහරාජය තුළ අලංකාර දිය ඇලි රාශියක් ඇත. කොස්මුල්ලේ පිහිටි දූලි ඇල්ල, හත්මාලේ ඇල්ල ද ප්‍රධාන දිය ඇලිවලට අමතරව බ්‍රාහ්මණ ඇල්ල, ගල්දොරුව ඇල්ල, නෙළුගොල්ල ඇල්ල, බෙරළිය දොළ ඇල්ල වේ.

අභිත ජනප්‍රවාද

මෙම වනාන්තරය පිළිබඳ අතිශයින් ප්‍රචලිත ජනප්‍රවාදය වනුයේ අතීතයේ වනයේ ජීවත්වූ සිංහයකුගෙන් පැවති අපමණ හිරිහැර නිසා එකල සිටි රජකෙනෙකු විසින් යෝධයකු ලවා රවුම් ගල් ගෙනවිත් ගල් දුන්නක් ආධාරයෙන් සිංහයා මරා දැමූ බවත් එබැවින් සිංහයා රජ කළ වනය යන අරුත ඇතිව සිංහරාජ යන නම පටබැඳුණු බවත් ය. සිංහයා මැරුණු ස්ථානය සිංහගල යනුවෙන් නම් කර ඇතැයි විශ්වාස කරයි. තවද සිංහලයන්ගේ අග්‍රගණ්‍ය වනපෙන යන අරුත ඇතිව සිංහරාජ නම් වූවා යැයි ද විශ්වාස කරයි.

ශාක විවිධත්වය

සනච වැවුණු ශාක ප්‍රකටය. තද සූර්ය රශ්මිය පවතින කාලයකදී වුවද මෙම වන පෙන තුලට පිවිසෙන කෙනෙකුට සිසිලසක් දැනෙයි.

එයට හේතුව අඩි 150ක් උස අඩි 16ක් පමණ වට ප්‍රමාණ ඇති දැවැන්ත කුරු ගොමු තුල එකිනෙකට වෙලී එහි වැඩෙන කුරුලතා සහිත කැපිපෙනෙන විවිධ ශාක මෙම වනාන්තර තුළ පැවතීමයි.

ශාක ප්‍රජාව ගත් කළ ස්ථර හතරකින් සමන්විතයි. වියන් ස්ථරය මීටර 40ක් ඉහළට වැඩෙන අතර එහි බටු-නා, කුරුම්බැට්ටිය, වැලිපැන්න, කීන, තිනියාදුන්, බෙරලිය වැනි ශාකවලින් සමන්විතය.

නවද ශාකය (අන්තර්ජාලය ඇසුරෙනි)

මෙම වියන් ස්ථරය අතරින් ඉහළට වැඩෙන උස ශාක ඇති අතර ඒවා නෙරු ශාක ලෙස හැඳින්වේ. වියන් ස්ථරයට පහළින් උප වියන් ස්ථරය ඇති අතර එහි හැඩවක, මලබොඩ, දියනා වැනි ශාක ඇත. ඊට පහළින් යටි වියන ඇති අතර එහි

මධොල් සහ අතු කැටිය

වැනි ශාක බහුලය. ඊටත් පහළ ස්ථරය වනුයේ පඳුරු හා පැළෑටි ය. එයට වල්බෝඹු, පිනිබරු, පේර තඹල ආදී ශාක අයත් වේ. මෙයට අමතරව බිම් ස්ථරයේ වල්ගම්මිරිස් හමුවේ. සිංහරාජ වනයේ විශාල වැල් හා අපි ශාක බහුල වේ.

මෙම වනාන්තරයේ බොහෝ ශාක උල් වූ අග්‍ර සහිත ශාක (Driptips) ඇති අතර එය අධික වර්ෂාවට දක්වන අනුවර්තනයකි. (Neela de Zoysa & Raheem, Sinharaja A Rain Forest in Sri Lanka 1990)

සිංහරාජ වනාන්තරයේ කාණ්ඨීය ශාක විශේෂ 337ක් වාර්තා වන අතර මෙරටට ආවේණික ශාක විශේෂ 192ක් වාර්තා වේ. ඉතා දුර්ලභ ශාක විශේෂ 16ක් වාර්තා වේ. ජාතික මට්ටමින් වදවී යාමේ තර්ජනයට

ලක් වූ ශාක විශේෂ 30ක් සහ ගෝලීයව වදවීයාමේ තර්ජනයට ලක්වූ ශාක විශේෂ 116ක් මෙහි ඇත.

ශ්‍රී ලංකාවේ වැඩිම කාෂ්ඨීය ශාක ප්‍රමාණයක් වාර්තා වී ඇති වනාන්තරය මෙය වේ. (Sinharaja National Heritage Wilderness Area "Forest Department " 2009)

වනරාජ පුෂ්පය (අන්තර්ජාලය ඇසුරෙනි)

වටිනා ශාක වැස්මකින් පරිපූර්ණ වූ සිංහරාජ වනයේ ග්‍රාමීය ජනතාවට ප්‍රයෝජනවත් ශාක විශාල ප්‍රමාණයක් ඇත.

යකහළු, වනරාජ, ඕකිඩි, නාරිලතා මල්, බුලත්, බෙරලිය, බාන්වැල්, වෙනිවැල් ශාක ද මෙම වනාන්තරවල දක්නට ඇත.

සත්ත්ව විවිධත්වය

සිංහරාජ වනාන්තරය තුළ සත්ත්ව කුල 140කට වඩා වැඩි සංඛ්‍යාවක් වාර්තා වේ. ක්ෂීරපායීන් හා සමනළ විශේෂවලින් 50%කට වැඩි ප්‍රමාණයක් සිංහරාජ වනයෙන් හමුවේ.

මත්ස්‍ය විශේෂ 19ක්, සමනල විශේෂ 65ක් පමණ ද උභය ජීවින් විශේෂ 33ක්, උරග විශේෂ 71ක්, පක්ෂීන් විශේෂ 147ක් මෙම වනාන්තරයෙන් හමුවන අතර පක්ෂී විශේෂ 19ක් ආවේණිකය. (Sinharaja National Heritage Wilderness Area"Forest Department "2009)

ක්ෂීරපායී විශේෂ 44ක් ජීවත්වන අතර ගෝනුන්, දිවියන්, අලින්, රිලවුන්, මීමින්නන්, ඕලුමුවන්, කැබැල්ලෑවා ද හමුවෙයි.

මෑතකදී සොයාගත් බකමුණු විශේෂයක් වන *Otus thilohoffmanni* විශේෂය මෙම වනාන්තරයෙන් වාර්තා වේ.

ආවේණික දම් මුහුණැති වඳුරන් (Purple faced Langur) (*Presbytis senex*), ආවේණික සමනල විශේෂ වන *Idea lynceus* සහ *Troides Helena darsius* හමුවෙයි.

සැලලිහිණියා, අළුගිරවා, උකුස්සා, හිස කළු කොණ්ඩියා, වන රතු මල් කොහා, ගිරා මලිත්තා, කැළෑ බස්සා සිංහරාජයෙන් හමුවන කුරුළු විශේෂ අතරින් කිහිපයකි. සංචාරක පක්ෂීන් සැප්තැම්බර්-ඔක්තෝබර් මාසවලදී සිංහරාජය වෙත පැමිණෙති.

3.2.2 මධ්‍යම කඳුකරය - නකල්ස් වනාන්තර පද්ධතිය

පිහිටීම හා ස්ථාපිත කිරීම

උතුරු අක්ෂාංශ අංශක 7 - 5 නැගෙනහිර දේශාංශ අංශක 81 පිහිටි මෙම කඳුවැටිය මහනුවර හා මාතලේ දිස්ත්‍රික්කවලට අයත් වේ. 1873 දී මීටර 1,500ට වැඩි කඳු පන්තිය දේශගුණික රක්ෂිතයක් ලෙස ප්‍රකාශයට පත්කරන ලදී. මෙය සංරක්ෂණ වනාන්තරයක් බවට 2000 වසරේ අප්‍රේල් මස දී පත්කරන ලදී. (Knuckles Conservation Area 2009, Department of Forest).

2010 වසරේ නකල්ස් කඳුවැටිය, හෝර්ටන් තැන්න, ශ්‍රීපාද අඩවිය එක්ව ශ්‍රී ලංකාවේ මධ්‍ය කඳුකරය, ස්වභාවික ලෝක උරුමයක් ලෙස නම් කරන ලදී.

භෞතික ලක්ෂණ

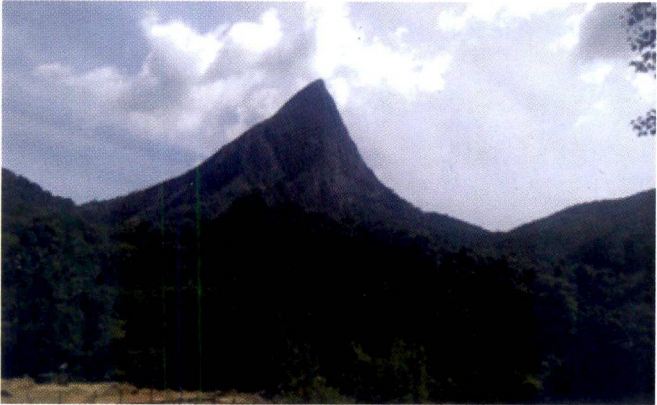
නකල්ස් වනාන්තර පද්ධතිය මුහුදු මට්ටමින් වැඩිම උසින් ,පිහිටා ඇත. නකල්ස් වනාන්තරයේ මීට මොලවාගත් හස්තයක ස්වරූපය පෙන්වන කන්දක් ඇති අතර එයට නකල්ස් යන නම භාවිතා වේ. දුමින් බරව පවතින කඳු පන්තියක් බැවින් මෙම වනාන්තරය සහිත කඳුවැටිය දුම්බර කඳුවැටිය නමින් ද හැඳින්වේ.

මෙම කඳු පද්ධතියේ උසින් වැඩිම ස්ථානය ගොම්බානිය නම් වන අතර එය මීටර 1906ක් උස වේ. සෙසු කඳු ලෙසින් නකල්ස් (1863m), දෝනඵගල (1758m), කිරිගල්පොත්ත (1648m) කළුපහන (1629m), කිරිමැටිය කන්ද (1519m) සහ ලකේගල (1319m) යන කඳු මුදුන් වනාන්තරය තුළ පිහිටා ඇත. (Knuckles Conservation Area 2009, Department of Forest)

නකල්ස් වනාන්තරයෙන් හින් ගඟ, මහ ඔය, හසලක ඔය, හුළු ගඟ, ගල්මල් ඔය, ගලා බසින අතර මේවා මහවැලි ගඟට එකතු වේ. එබැවින් මෙම ප්‍රදේශය මානව ජලපෝෂක ප්‍රදේශයකි.

ජනවාරි සිට මාර්තු දක්වා ඇතැම් අවස්ථාවලදී තුහින ඇතිවනු දැකිය හැකිය. අධික සුළං තත්ත්වයක් ද මෙම ප්‍රදේශය තුළ පවතියි. මෙයට දක්වන අනුවර්තනයක් ලෙස මෙහි ඇති ශාකවල කඳන් ඇඹරුණු ස්වරූපයක් පෙන්වයි. පිග්මී වනාන්තර මෙහි ඇති සුවිශේෂී ශාක ප්‍රජාවකි. නකල්ස් වනාන්තරය තුළ කඳුකර වනාන්තර, උප කඳුකර වනාන්තර හා අර්ධ සදාහරිත වනාන්තර කැපීපෙනෙයි.

මෙම වන භූමිය නැරඹීමට පැමිණෙන සංචාරකයින්ට විශාල පරාසයක පරිසර පද්ධතිවල සැරිසරමින් ඒවායේ අත්දැකීම් ලබාගත හැකිය. නකල්ස් වනාන්තරය නැරඹීමට පැමිණෙන සංචාරකයින්ට රිවස්ටන් කඳුමුදුන, දූවිලි ඇල්ල, සේර ඇල්ල, පිටවල පතන, තෙල්ගමු ඔය, කුඩා ලෝකාන්තය, දෝනඵගල, වෙඩි ලුණු ගුහාව, බඹර ඇල්ල, පිටවල පතන, කුඩා ලෝකාන්තය, ලකේගල, මානිගල එතත්වල සහ කුරු ශාක බහුලව සැදුණු පිග්මී වනාන්තර සහිත සෙල්ව කන්ද සානුව නැරඹිය හැකිය.

සිගිර කඳු මුදුනේ ගම්මානය

මිමුරේ ගම්මානයේ දේවාලය

මෙම වනාන්තරය ආශ්‍රිතව ගම්මාන 86ක් ද පවුල් 16,000ක් පමණ ජීවත් වෙති.

මිමුරේ ගම්මානය නකල්ස් වනාන්තරයේ පිහිටි සුවිශේෂී ගම්මානයකි. මිමුරේ ගම්මානයට ළගාවීම බොහෝ දුෂ්කරය. කඳු වළල්ලකින් වටවීම නිසා මෙම ගම්මානය අනෙක් ගම්මාන අතරින් හුදකලා වී ඇත. අදටත් මීගස් (*Madhuca longifolia*) සුලභව දැකිය හැකිය. මිමුරේ ගම්මානය, මිමුරේ ඔය ආශ්‍රිතව පිහිටා ඇත. මෙම ගම්මානය දුම්බර මටියාවතේ පිහිටි අතිශයින් පොහොසත් සංස්කෘතික උරුමයකට හිමිකම් කියන ගම්මානයක් වේ.

පෙර රජ දවස රාජ උදහසට ලක්වූ පිරිස් මෙම ගම්මානයට පිටුවහල් කර ඇති බවට මතයක් පවතියි. මෙම ගම්මානයේ ඓතිහාසික වැදගත්කමින් යුත් ස්ථාන ලෙසින් රාවණා රජුන් දිය නෑ ලීද, භාවනා ලෙන්, මැද මිදුල සහිත පැරණි වලව් නැරඹීමට හැකිය.

මෙම ගම්මානයේ ලේ ශෛතීන් අතර විවාහයන් බහුලව සිදුවෙන බවට වාර්තා වෙයි. කිතුල් ශාකයෙන් බොහෝ ප්‍රයෝජන ලබාගනියි. එනම් රා මැදීම, හකුරු, කිතුල් පැණි, කිතුල් සිටි වැනි නිෂ්පාදන සිදුකරයි. මෙහි ගම්මිරිස් වගාව ද සුලභව සිදුවේ.

නකල්ස් වනාන්තරයේ සිරි නරඹන සංචාරකයින් උදෙසා ස්වභාවික මං පෙත් රාශියක් හඳුන්වාදී ඇත. මෙම මං පෙත් ඔස්සේ ගමන් කිරීමෙන් විවිධ ස්ථාන නැරඹිය හැකිය. ඇතැම් මං පෙත් හුන්නස්ගිරිය ප්‍රදේශ ආශ්‍රිතව පිහිටා ඇත. ඇතැම් මංපෙත් ලග්ගල ප්‍රදේශය ආශ්‍රිතව ඇත.

වනාන්තරයේ නිමින ආශ්‍රිතව නිවර්තන පහතරට අර්ධ සදාහරිත වනාන්තරයන්ට අයත්වන ශාක විශේෂ වන මිල්ල,වෙලං,මොර, බදුල්ල ශාක විශේෂවලින් සැදුම්ලත අතර ඉහළ බෑවුම්වල කඳුකර හා උප කඳුකර වනාන්තර හමුවේ.

වලාකුළු වනාන්තර ලෙස හඳුන්වන ඉහළ ස්ථානවල පිහිටි වනාන්තර කුළ ඕකිඩ්,පර්ණාංග සහ පාසි වර්ග දක්නට ලැබෙයි. පාසි ගල්මත, කදන්මත, කුනී පටල ස්භාවයෙන් හමුවේ. ගංගා ආශ්‍රිතව ගංගාධාර වනාන්තර හඳුනාගත හැකිය. වනාන්තරය කුළ දර්ශනීය ප්‍රදේශ ලෙසින් පතන හා තණබිම් හඳුනාගත හැකිය. මෙහි ඇති පිටවල පතනෙහි මීටර 1ට වැඩි උසකින් යුක්ත තෘණ හෙක්ටයාර 10ක් පමණ පුරා පැතිරී පවතියි.

කුරුගස් කැළේ ලෙස හඳුන්වන අයස්කාන්ත පිග්මී වනාන්තර තුළ ඉතා දැඩි සුළඟට ඔරොත්තු දිය හැකි ඇඹරුණු ශාක පවතියි. මෙම කුරු ශාක මීටර 1-2 උසට විහිදෙන අතු බෙදුණු ශාක වන අතර ලයිකන, මිකිඩ්, පාසි සහ පර්ණාංග මෙම කඳන් මත බහුලව හමුවේ.

ශාක විවිධත්වය

නකල්ස් වනාන්තර ප්‍රදේශයේ සපුෂ්ප ශාක කුල 141ක් හඳුනාගෙන ඇත. එයට අයත්වන සපුෂ්ප ශාක විශේෂ සංඛ්‍යාව 1033 ක් පමණ වාර්තා වී ඇත. එයින් 160ක් පමණ ශාක විශේෂ ආවේණිකය. ශාක විශේෂ 288ක් කාෂ්ඨීය ශාක වන අතර එයින් විශේෂ 85ක් ආවේණික වේ. දුර්ලභ ශාක විශේෂ 12ක් පමණ හමුවේ. ශාක විශේෂ 11ක් ජාතික වශයෙන් තර්ජනයට ලක්ව ඇත. මෙහි තෘණබිම්වල පතන් අල හෙවත් පතන යනුවෙන් හැඳින්වෙන කුඩා ශාක දැක ගත හැකිය. (Knuckles Conservation Area 2009, Department of Forest)

පෛව විවිධත්වය

සත්ත්ව විශේෂ

නකල්ස් වනාන්තර තුළ කඳුකර පෘෂ්ඨවංශී ජීවී විශේෂ 247ක් වාර්තා වන අතර එයින් 38%ක් දේශීය පෘෂ්ඨවංශිකයින් විශේෂ යි. 26%ක් ආවේණික පෘෂ්ඨවංශිකයින්ය. (Knuckles Conservation Area 2009, Department of Forest).

ඔවුන් අතරින් ඒක දේශීය මිරිදිය මත්ස්‍ය විශේෂ 3ක් වන දුම්බර කඳුවැටියටම සීමාවූ දන්කුඩු පෙනියා, දුම්බර පෙනියා, පිලිප්ගේ ගාරා විශේෂයන් ද වෙති. එක් ගෙම්බන් විශේෂය වන දුම්බර ගල්පර මැඩියා (*Nannophyrus marmorata*) හා කටුසු විශේෂයක් වන අං කටුස්සා (*Lyriocephalus scutatus*) මෙම කලාපයටම පමණක් ආවේණික වේ.

නකල්ස් සංරක්ෂිත වනාන්තරය තුළ පක්ෂි විශේෂ 128 ක් ජීවත් වන අතර එයින් විශේෂ 17ක් ලංකාවට ආවේණිකය. කැහිබෙල්ලන්, කොට්ටෝරුවන්, ගිරාමලිත්තන්, පීතකන් කොණ්ඩියා, දෙමළිච්චන්, පිළිහුඩුවන් ද මෙම වනාන්තරයේ ජීවත් වෙයි.

මෙම වනාන්තරය උභය ජීවී විශේෂ 20ක්, සමනළ විශේෂ 60ක්, මොලස්කා විශේෂ 17ක්, ක්ෂීරපායී විශේෂ 31ක්, උරග විශේෂ 53ක් ද මත්ස්‍ය විශේෂ 15කට ද වාසස්ථාන සපයයි. (Management Plan for Knuckles Conservation Area - 2009)

දුම්බර ගල්පර මැඩියා (*Nannophyrus marmorata*)

මෙයට අමතරව වල් උෟරා, වල් හාවා සහ මීමින්නා නකල්ස් වන පෙත තුළදී සුලභව හමුවන ක්ෂීරපායීන් වේ. මුවන්, ගෝනුන්, හිචලුන්, මුගටි, රිලවුන්, උරුලෑවන්, රන් හෝතම්බුවන්, උෟරු මීයන්, ඉත්තෑවන් ද මෙහිදී දැකිය හැකිය.

දුම්බර මහ කැලෑ හුනා

මීදුමෙන් වැසුණු මෙම වනාන්තරයේ ආවේණික සමනළ විශේෂ අතරින් මෙරට ජාතික සමනළ විශේෂය වන වන *Triturus cristatus* ද *Papilio polymnestor* හමුවේ. මෙම විශේෂ මෙරට ජීවත්වන විශාලතම සමනළ විශේෂ දෙක වේ.

3.2.3 හුරුළු අන්තර්ජාතික ජෛවගෝල රක්ෂිතය

පිහිටීම හා ස්ථාපිත කිරීම

හබරණ ත්‍රිකුණාමල මාර්ගය ඔස්සේ පැමිණ හබරණ දුම්රිය හරස්පාර පසුකර මීටර 100ක් පැමිණි විටදී මෙම වන බිම හමුවේ. අනුරාධපුර පොළොන්නරුව යන දිස්ත්‍රික්ක දෙක පුරා ව්‍යාප්තව ඇත. මෙම වනය හෙක්ටයාර 25,500ක් පුරා ව්‍යාප්ත වේ.

1942 දී රක්ෂිත වනාන්තරයක් ලෙස ප්‍රකාශයට පත්කර ඇත. 1977 දී හෙක්ටයාර 512ක භූමි ප්‍රමාණයක් ජෛවගෝල රක්ෂිතයක් ලෙසින් නම් කොට ඇත. 2007 වසර වනවිටදී හෙක්ටයාර 1,000ක බිමක් පාරිසරික උද්‍යානයක් ලෙසින් ජනතාව උදෙසා විවෘත කරන ලදී. මෙම උද්‍යානයේ වන අලින් සුලභව ගැවසෙන බැවින් එම අලින් නැරඹීම සඳහා හුරුළු පාරිසරික ප්‍රදේශය ඉතා සුදුසුය.

භෞතික ලක්ෂණ

වියළි මිශ්‍ර සඳාහරිත වනාන්තර දැකිය හැකිය. එනමුත් මෙම වනාන්තරය ජෛව විවිධත්වය සහ ජල විද්‍යාත්මක වටිනාකම අතින් ඉතාම ඉහළ වැදගත්කමක් සහිත වනාන්තර ප්‍රදේශයක් වන බැවින් ජෛව ගෝල රක්ෂිතයක් ලෙස ද සංරක්ෂණ වනාන්තරයක් ලෙස ද ප්‍රකාශයට පත්කර ඇත.

සාමාන්‍ය වාර්ෂික වර්ෂාපතනය මිලිමීටර 1600ක් පමණ වන අතර ඊසාන දිග මෝසම් කාලයේදී එනම් ඔක්තෝබර් සිට දෙසැම්බර් දක්වා කාලයේදී වැසි ලැබෙයි. සාමාන්‍ය උෂ්ණත්වය සෙන්ටිග්‍රේට් අංශක 27 - 30 වේ.

ජල පෝෂණය

කඳු ශිඛර මගින් වටවූ බේසමක ස්වරූපය ගන්නා හුරුළු වන රක්ෂිතයට සරල ජලවහන රටා ඇති කරවයි. අළුත්මය, හල්මිල්ල මය සහ ගල්මය ඔස්සේ ජලකඳ මහවැලි ගඟට ගලා බසීයි. වියළි කාලයේදී කුඩා ජලධාරා වියළී යන අතර අධික වර්ෂාපතනයක් සහිත කාලවලදී කෙටි කාලීන ගංවතුර ඇතිවේ. මෙම වනාන්තරය හුරුළු වැවේ ජලපෝෂක ප්‍රදේශයක් ලෙසද වැදගත් වේ.

පුරාවිද්‍යාත්මක වටිනාකම

වනයට ආසන්නව තල්ගෙඩි කන්ද වන ආරාමය, ගල් කණු, ගල්ගුහා, පොකුණු සහ ස්මාරක මෙම වනාන්තරයේ දැක ගත හැකිය. කටුවැල්ගොඩ රජමහා විහාරය ද මෙම වන බිම් ආශ්‍රිත සුවිශේෂී ස්ථානයකි.

ශාක විවිධත්වය

ස්ථර්භවනය පෙන්වයි. මීටර 25- 20ක් උසට වැඩෙන ඉහළ වියන් ස්ථරය එයට වඩා උසින් අඩු උපවියන් ස්ථරය ද ශාක එකිනෙකට එතී වැඩෙමින් තෙරු ශාක ස්ථරයෙන් ද සමන්විත වේ. තවද ගංගාධාර වනාන්තර ද හඳුනාගත හැකිය.

ප්‍රමුඛ ශාක ලෙස බුරුන, පඵ, කඵවර ද කාෂ්ඨීය ශාක ලෙස පඵ, වීර, හල්මේල, කුඹුක්, මී, මේල, කොහොඹ, නිඹිරි නැබඩ ශාක හමුවේ.

සත්ත්ව විවිධත්වය

ආවේණික පක්ෂියකු වන බොරත් කොඩි කැරලා ද ආවේණික පක්ෂීන් ලෙස වළි කුකුළා, හබන් කුකුළා, නිල් මුහුණැති මල් කොහා ද මෙහි ජීවත් වෙති.

ක්ෂීරපායී සතුන් වන, වඳුරා, මුවා, කැබැල්ලැව්වා, රිළවා, උරු මීයා, මුගටියා, හාවා, වල්බළලා ද අලි රංචු වශයෙන් ද මෙම රක්ෂිතය තුළ බහුලව සැරිසරනු දැකිය හැකිය. මෙහි බහුලව ඇති තැනිතලා භූමි ද, සුලභව ඇති තෘණ භූමි ද අලිත්ගේ පැවැත්මට හේතුවේ. එබැවින් අලිත් නැරඹීම සඳහා සංචාරකයෝ බහුලව පැමිණෙති.

3.2.4. කන්තලිය, දෙදියගල, නාකියාදෙනිය (KDN) අන්තර්ජාතික ජෛවගෝල රක්ෂිතය

පිහිටීම හා ස්ථාපිත කිරීම

කන්තලිය-දෙදියගල - නාකියාදෙනිය (KDN) ජෛවගෝල රක්ෂිත භූමියයි. මෙම වනාන්තරය ගාල්ල මාතර පරිපාලන දිස්ත්‍රික්ක කලාපයට අයත්වේ. ගාල්ල උඩුගම මාර්ගයේ කිලෝමීටර 05ක් පසුකරත්ම කන්තලිය සංරක්ෂණ මධ්‍යස්ථාන දැන්වීම් පුවරුව අසලින් කිලෝමීටර 1.5ක් ගමන් කළවිටදී මෙම රක්ෂිතයට පිවිසිය හැකිය. ශ්‍රී ලංකාවේ නිරිත දිග කොටසේ ගාල්ල නගරයට කිලෝමීටර 35ක් පමණ ඊසාන දෙසට වන්නට පිහිටයි. උච්චත්වය මුහුදු මට්ටමේ සිට මීටර 200 සිට මීටර 230 දක්වා වේ.

මෙම වන සංකීර්ණය හෙක්ටයාර 10,139.3 පමණ වන අතර එයින් කන්තලිය රක්ෂිතය විශාලත්වයෙන් හෙක්ටයාර 5,306.9ක් ද දෙදියගල රක්ෂිතය හෙක්ටයාර 3,504ක් ද නාකියාදෙනිය රක්ෂිතය හෙක්ටයාර 1,329ක් ද වේ. කන්තලිය වනාන්තරය 1934 දී වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව විසින් රක්ෂිතයක් ලෙස ප්‍රකාශයට පත්කරන ලදී. 2011 වසරේ ජනවාරි 20 වෙනි දින, නාකියාදෙනිය රක්ෂිතය සංරක්ෂණ වනාන්තරයක් බවට පත්කරන ලදී.

2004 වසරේදී යුනෙස්කෝ සංවිධානයේ මිනිසා හා ජෛව ගෝලය වැඩසටහන යටතේ අන්තර්ජාතික ජෛවගෝල රක්ෂිතයක් ලෙස නම් කරන ලදී.

භෞතික ලක්ෂණ

භූ විෂමතාවය සලකා බැලූවිට මෙහි කඳුවැටි අඩු උසකින් යුක්ත හුදකලා කඳු, පවතින අතර සාමාන්‍ය උෂ්ණත්වය සෙන්ටිග්‍රේට්

අංශක 27ක්ද, දිවා කල උෂ්ණත්ව වෙනස සෙන්ටිග්‍රේට් අංශක 3-4වේ. මාර්තු මාසයේ මැද සිට මැයි මාසයේ මැද ඉහළ උෂ්ණත්වයක් පවතියි. මැයි අග සිට ජූනි මාසය පුරාද, ඔක්තෝබර් සිට නොවැම්බර් දක්වාත් අධික වර්ෂාවක් වනාන්තරයට පතිත වේ. මෙම වනාන්තරයට මිලිමීටර 3750-මිලිමීටර 4445 අතර වර්ෂාවක් ලැබෙයි. ජනවාරි සිට මාර්තු දක්වාත් අගෝස්තු මාසයත් උණුසුම වැඩිම වේ. (KDN Forest Complex "Conservation Management Plan" 1995)

ජල විද්‍යාත්මකව ගත්කල මෙම වනාන්තර සංකීර්ණය ඉතා වැදගත් අතර ගිං ගඟේ ජලපෝෂක ප්‍රදේශයක් ලෙස ද මෙම බිම වැදගත්ය. මෙම වනාන්තරයෙන් ආරම්භ වන, දිය දහරා කිහිපයකි. මෙම කුඩා දිය දහරාවන් එකතුව ප්‍රධාන දියදහරා තුනක් නිර්මාණය කරනු ලබයි. ගිං ගඟට මෙමගින් ජලය සැපයේ. එක් අතු ගංගාවකින් දර්ශනීය දිය ඇලි දෙකක් වන, අනගි මල ඇල්ල සහ නාරංගස් ඇල්ල යන දිය ඇලි උපත ලබයි. මෙම ස්වභාවික දිය ඇලිවල සුන්දරත්වය නැරඹීම සඳහා සංචාරකයින් පැමිණේ.

මෙහි ස්වාභාවික මංපෙත් රැසක් හඳුනාගත හැකිය. එනම් අනගිමල ඇල්ල මංපෙන, වවුල්ලෙන මංපෙන, නාරංගස් ඇල්ල මංපෙන, ලිහිණි ගල්ලෙන මං පෙන, කබ්බලේ කන්ද මං පෙන ඒ අතරින් කිහිපයකි.

ශාක හා සත්ත්ව විවිධත්වය

මෙම ත්‍රිත්ව රක්ෂිතයේ ශාක විශේෂ 301ක් වාර්තාවන අතර එයින් 25%ක් ශ්‍රී ලංකාවට ආවේණිකය. ශාක විශේෂ අතුරින් විශේෂ 15ක් වඳවී යෑමේ තර්ජනයට ලක්ව ඇත. කන්තෙලිය වනාන්තරය තෙත් කලාපීය වනාන්තර අතරින් 60%ක් පමණ ඉහළම ආවේණික කාණ්ඩීය ශාක විශේෂ ප්‍රතිශතයක් පවතින වනාන්තරයකි.

සත්ත්ව විශේෂ 227ක් මෙහිදී හමුවේ. ඉන් විශේෂ 41ක් ආවේණික වේ. පක්ෂි විශේෂ 105ක් ද වාර්තාවන අතර පක්ෂි විශේෂ රංචු ලෙස සැරිසරනු දැකිය හැකිය. සුන්දරත්වය විදහා පාමින් විශාල රංචුවක පක්ෂි විශේෂ 30-35ක් සිටිනු දැකිය හැකිය. ආවේණික පක්ෂි විශේෂ 23කින් 14ක්ම මෙම රක්ෂිත කලාපයෙන් වාර්තා වී ඇත. (Kanneliya-Dediyagala- Nakiyadeniya "Forest Complex 2010- 2016 " Forest Department)

මෙම වනාන්තරයෙන්, කටුස්සන්, සිකනලුන්, ඉන්දියානු පිඹුරන්, හමුවේ. තවද මිරිදිය මසුන්, ආවේණික සමනල විශේෂ 36ක් ද ගෙම්බන් විශේෂ 20ක්ද ක්ෂීරපායී විශේෂ 21ක් ද උරග විශේෂ 15ක් පමණ ද හමුවන අතර ජාතික වශයෙන් තර්ජනයට ලක්වූ ජීවී විශේෂ සංඛ්‍යාව 47කි. ගෝලීය වශයෙන් තර්ජනයට ලක්වූ ජීවී විශේෂ සංඛ්‍යාව 12ක් පමණ වේ.

සමාජ ආර්ථික වැදගත්කම

මෙම වන සංකීර්ණය සමඟ සමාජ හා ආර්ථිකමය වශයෙන් ගැමියන් දැඩිව බැඳී ඇත. මෙය වටා ගම්මාන 78ක් පවතින අතර සංකීර්ණයට ඉතා ආසන්නව ගම්මාන 24ක් පිහිටා ඇත. පන්සල්

තුනක් පිහිටා ඇති අතර මෙම ආරාම සමඟ ගැමියන් විශාල බැඳීමක් පවත්වා ගනියි. ගෙවතු වගා, කිතුල්, උණ හා වේවැල් කර්මාන්ත ආශ්‍රිත ආර්ථිකයක් ගොඩනගාගෙන ඇත.

3.2.5 බුන්දල ජාතික උද්‍යානය

පිහිටීම හා ස්ථාපිත කිරීම

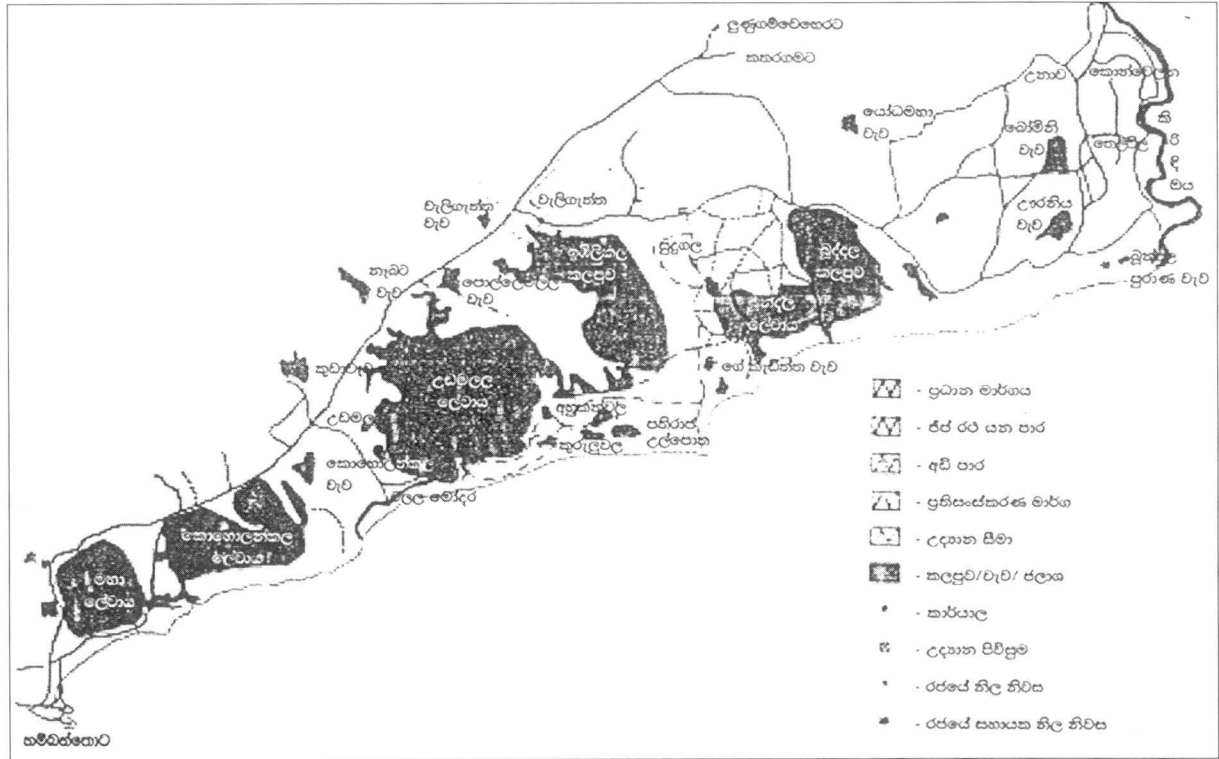
කොළඹ සිට කිලෝමීටර 256ක් පසුකර හම්බන්තොටට පිවිසීමෙන් පසු වැලිපොත්ත හන්දියේ දකුණුපස මාර්ගයෙන් බුන්දල උද්‍යානයට පිවිසිය හැකිය. මෙය උතුරින් A2 ප්‍රධාන මාර්ගයෙන් මායිම් වේ. බුන්දල තෙත්බිම් 1969 දෙසැම්බර් 05 දින අභය භූමියක් ලෙසට නම් කරන ලදී.

බුන්දල රක්ෂිතයෙන් හෙක්ටයාර 6,216ක ප්‍රමාණයක් 1993.01.04 දින පළමු රම්සා තෙත්බිම් කලාපය ලෙස නම් කරන ලදී. 2004 ජූලි 28 දින මෙම වන උද්‍යානයේ බිම් ප්‍රමාණය හෙක්ටයාර 3,698.01ක ප්‍රමාණයක් දක්වා අඩුකරන ලදී.

දුර්ලභ හා වැදවියන කුරුළු විශේෂයන් සඳහා වාසස්ථාන සැපයීම හා ආරක්ෂාව සලසාදීම සඳහා සුදුසු භූමියක් ලෙසින් මෙම ජාතික උද්‍යානය හඳුනාගෙන ඇත. (බුන්දල ජාතික උද්‍යානය, වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

වටිනාකම

කුරුළු පාරාදීසයක් ලෙසින් මෙම භූමිය වැදගත් වන්නාසේම පැරණිම මානවයාගේ පොසිල මෙම ප්‍රදේශයෙන් හමුවී තිබීම ද විශේෂිත කරුණකි. (පරිසර හා ස්වභාවික සම්පත් අමාත්‍යාංශය, තොරතුරු අත් පොත 2008)

බුන්දල ජාතික උද්‍යාන සීමාව
 (මූලාශ්‍රය : එන්.ටී. සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

භෞතික ලක්ෂණ

වියළි උණුසුම් දේශගුණයක් පවතින ශුෂ්ක කලාපීය ජාතික උද්‍යානය යි. වාර්ෂික වර්ෂාපතනය මිලිමීටර 900 -1300 වේ. උෂ්ණත්වය සෙන්ටිග්‍රේට් අංශක 27කි. වැඩිම වර්ෂාපතනය නොවැම්බර් මාසයේදී ඊසාන දිග මෝසමින් ලැබෙයි.

බුන්දල වනෝද්‍යානයේ නොගැඹුරු කලපු හතරක් පිහිටා ඇත. හෙක්ටයාර 390ක් පමණ විශාල වන කොහොලංකල, හෙක්ටයාර 430ක් වන ඇඹිල්ලකල කලපුව, හෙක්ටයාර 520ක් විශාල වන බුන්දල ලේවාය සහ මලල කලපුව වේ. මලල ඔය, ඇඹිල්ලකල ඔය, කිරිදි ඔය, මෙම වනෝද්‍යානය අතරින් ගලා බසීයි.

පෛච විවිධත්වය

පරිසර පද්ධති රැසක් හඳුනාගත හැකි අතර ප්‍රධාන පරිසර පද්ධතිය කටු පඳුරු සහිත ලඳු කැළෑය. තවද වැලි තුඩු ආශ්‍රිත ශාක විශේෂ ද වෙරළාසන්නව වැඩෙන ශාක වර්ග, වෙරළබඩ තෘණ වර්ග කලපු අන්දර වැනි ආක්‍රමණික ශාක පරිසර පද්ධතීන්, ලවණ වගුරු, පොකුණු, කඩොලාන, තැනිතලා මෙහිදී හමුවන පරිසර පද්ධතීන් වේ. මෙය දකුණු පළාතේ කුරුළු පාරාදීපය ලෙස ද හඳුන්වයි.

සත්ත්ව විවිධත්වය

පෘෂ්ඨවංශිකයින් 324ක් වාර්තා වේ. දේශීය ක්ෂීරපායින් විශේෂ 32කි. ආවේණික ක්ෂීරපායී විශේෂ ලෙස රිලවා (*Macaca sinica*), Grey langur (*Semnopithecus priam*) හඳුන් දිවියා (*Prionailurus viverrinus*), ශ්‍රී ලංකාවෙන් හමුවන කොටියන් විශේෂය වන (*Panthera pardus kotiya*), ද වෙනත් ක්ෂීරපායී සත්ත්වයින් අතරට අලින්, වලහා, වල් උරුන්, තිත්මුවන්, කැබල්ලුවන්, උරුලුවන්, දියබල්ලා හඳුනාගත හැකිය.

උභය ජීවී විශේෂ 15ක් හමුවන අතර ඒ අතරින් මැඩියන්, ගස් ගෙම්බන්, මුවපටු මැඩියන්, කැස්බෑවන්, ගැටකිඹුලන් සුළභව දැකිය හැකිය.

උරග විශේෂ 48ක්ද හමුවේ. පක්ෂි විශේෂ 197ක් පමණ හමුවන අතර එයින් දේශීය පක්ෂීන් විශේෂ 127ක් හඳුනාගත හැකිය.

බුන්දල ජාතික වනෝද්‍යානයේ ශ්‍රී ලංකාවට ආවේණික කුරුළු විශේෂ 11ක් වාර්තා වේ. (පරිසර හා ස්වභාවික සම්පත් අමාත්‍යාංශය, තොරතුරු අත් පොත 2008)

තරු ඉබ්බන් (*Geochelone elegans*) ද කැස්බෑවුන් විශේෂ හතරක් ද හමුවේ. ආවේණික හා තර්ජනයට ලක්වූ ගෙම්බන් විශේෂයක් වන Athukorale's Dwarf Toad (*Bufo athukoralei*) ද බුන්දල රක්ෂිතයෙන් හමුවන වැදගත් විශේෂයකි. (බුන්දල ජාතික උද්‍යානය, වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

උතුරු අර්ධගෝලයට දැඩි ශීත සෘතුව ආරම්භ වන අගෝස්තු මාසයේදී බුන්දලට පැමිණෙන සංක්‍රමණික පක්ෂීන්වන සිලි වටුවන්, හින්නන්, ඔලෙවියන්, මුහුදු කපුටන්, තාරාවන්, මුහුදු ලිහිණියන්, සියක්කාරයන්, අප්‍රේල් මාසය අවසානය දක්වා මෙහි රැඳී සිටියි.

කලපු මත්ස්‍යයන්, කිවුල් දිය මත්ස්‍යයන්, මිරිදිය මත්ස්‍යයන් ද, සමනල විශේෂ ද හමුවෙයි.

ශාක විවිධත්වය

සපුෂ්ප ශාක විශේෂ 383 ක් පමණ හඳුනාගෙන ඇත. එයින් ශාක විශේෂ 06ක් ආවේණික ශාක ලෙසින් හඳුනාගෙන ඇත. රණවිරා, පලු, වීර, මසන්, මලිත්තන්, ගොතටු, පතොක්, කිරල, පන්, ඵරමිණියා, කොහොඹ, ගිංපොල්, කඩොල් ශාක විශේෂ බහුලව ඇත.

4 පරිච්ඡේදය

වනජීවී රක්ෂිත

වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් පාලනය වන වනජීවී රක්ෂිත ප්‍රධාන වශයෙන් ජාතික රක්ෂිත හා අභය භූමි ලෙසින් වර්ග කර ඇත. ඒ අතරින් ජාතික රක්ෂිත පහත සඳහන් ලෙස වර්ගීකරණය කරයි. එනම් -

1. දැඩි ස්වභාව රක්ෂිත (Strict Natural Reserve)
2. ස්වභාව රක්ෂිත (Nature Reserve)
3. ජාතික උද්‍යාන (National Parks)
4. අභය භූමි (Sanctuary)
5. වන පිටිසුම් (Jungle Corridor)
6. සමුද්‍රීය රක්ෂිත (Marine Reserve)

4.1 ස්වභාව රක්ෂිත (Nature Reserve)

මෙම රක්ෂිත ප්‍රකාශයට පත්කිරීමේදී එම බිම් වල පැවති පාරම්පරික අයිතින් එම ආකාරයෙන්ම පවත්වාගෙන යෑමට ප්‍රජාවට නීතිමය අවසරය ලබා දී ඇත.

මෙම රක්ෂිත භූමි නැරඹීම සඳහා බලපත්‍ර ලබාගැනීම අවශ්‍ය නොවන නමුත් පර්යේෂණ කටයුතු සඳහා ඇතුළු වීමට නම් වනජීවී අධ්‍යක්ෂ ජනරාල්ගෙන් අවසර ලබාගත යුතුය.

මේවන විට ශ්‍රී ලංකාවේ ස්වභාව රක්ෂිත 05ක් ප්‍රකාශයට පත් කර ඇති අතර එය මුළු භූමි ප්‍රමාණයෙන් හෙක්ටයාර 57,056ක් වේ.

1. ත්‍රිකෝණමඩු රක්ෂිතය (විශාලතම ස්වභාව රක්ෂිතයයි, හෙක්ටයාර 25,019.00 වේ.)
2. මීන්තේරිය/ගිරිතලේ රක්ෂිතය (i, ii හා iii කොටස් මුළු බිම් ප්‍රමාණය හෙක්ටයාර 15,005) මෙම රක්ෂිතයෙන් කොටසක් අංගම්මැඩිල්ල ජාතික උද්‍යානයට පවරා ඇත.
3. ගංගාධාර රක්ෂිතය (හෙක්ටයාර 824.00)
4. වැටහිරකන්ද ස්වභාව රක්ෂිතය (හෙක්ටයාර 3,229.00)
5. සමනල අඩවියෙන් කොටසක් (හෙක්ටයාර 12,979.00)

4.1.2. අභය භූමි (Sanctuary)

සාමාන්‍ය මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් සඳහා ඉඩ දෙන අතර වනජීවීන් හා ඔවුන්ගේ ස්වභාවික පරිසරය ආරක්ෂා වන අයුරින් ලිහිල් නිති රීති හා ප්‍රතිපත්ති අභය භූමි සඳහා ක්‍රියාත්මක වේ. මෙම භූමි තුළට ඇතුළු වීම සඳහා බලපත්‍ර අවශ්‍ය නොවෙයි. වන ජීවී සංරක්ෂණය සඳහා ඵලදායී පිටුවහලක් ලැබෙයි.

ශ්‍රී ලංකාවේ මේ වනවිට ප්‍රකාශයට පත් කර ඇති අභය භූමි සංඛ්‍යාව 63කි. (පරිසර හා ස්වභාවික සම්පත් අමාත්‍යාංශය, තොරතුරු අත්පොත 2008)

අභය භූමි (Sanctuary)

නම	ප්‍රමාණය (හෙක්ටයාර)	ප්‍රකාශිත දිනය
වීරවිල - තිස්ස	4,164.000	1938-05-27
කටගමුව	1,004.000	1938-05-27
පොළොන්නරුව	1,522.000	1938-05-27
තංගමලෙයි	132.000	1938-05-27
මිහින්තලේ	1,000.000	1938-05-27
කතරගම	838.000	1938-05-27
අනුරාධපුර	3,501.000	1938-05-27
උඩවත්තකැලේ	104.000	1938-07-29
අම්බලන්ගොඩ	1.000	1940-10-25
ශ්‍රී පාද අඩවිය	22,379.000	1940-10-25
කුරුකැලේ	113.000	1941-03-14
වෙල්හිල්ල- කැටහිල්ල	134.000	1949-02-18
කෝකිලායි	1,995.000	1951-05-18
සේනානායක සමුදුර	9,324.000	1954-02-12
ගල්මය (අම්පාර)	12,432.000	1954-02-12
ගල්මය (දකුණ-බටහිර)	15,281.000	1954-02-12
යෝධ ඇල	4,330.000	1954-09-24
වවුනිකුළම්	4,856.000	1963-06-21

නම	ප්‍රමාණය (හෙක්ටයාර)	ප්‍රකාශිත දිනය
සාගමම්	616.000	1963-06-21
පදවිය ඇළ	6,475.0000	1963-06-21
ත්‍රිකුණාමල නාවික හමුදා වැඩබිම	16,896.690	2009-07-13
ලොකු සෝබර් දූපත	65.000	1963-06-21
කුඩා සෝබර් දූපත	7.000	1963-06-21
කිඹුල්වානා ඔය	497.000	1963-06-21
මහාකන්දරාව	5193.000	1963-12-09
මඩුපාර	26,677.000	1968-06-08
සේරුවිල- අල්ලෙයි	15,540.000	1970-10-09
මාලුඹුල් කන්ද	24.000	1972-10-31
පරෙයිතිවු දූපත	970.000	1973-05-18
හොන්දුව දූපත	9.000	1973-11-19
බුද්ධගල	1,841.000	1974-11-01
රාවණා ඇල්ල	1,932.00	1979-05-18
මැදින්දුව	1.000	1980-06-06
කලමැටිය	2,525.00	1984-06-28
ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර	449.000	1985-01-09
වික්ටෝරියා, රන්දෙනිගල, රන්ටැඹේ	42,087.000	1987-01-30
පරපුටුව	190.000	1988-08-17
කහල්ල පල්ලේ කැළේ	21,690.000	1989-07-01
සීගිරිය	5,099.00	1990-01-26
බෙල්ලන්විල අත්තිඩිය	372.000	1990-07-25

නම	ප්‍රමාණය (හෙක්ටයාර)	ප්‍රකාශිත දිනය
වැලිපාර	30,670.000	1992-04-03
නිමලව	1,066.000	1993-02-18
මදුනාගල	995.000	1993-06-30
මුතුරාජවෙල I	1,029.000	1996-10-31
මුතුරාජවෙල II	257.000	1996-10-31
ආනවිලන්දාව	1,397.000	1997-06-11
ඇළහැර - ගිරිතලේ	14,035.000	2000-01-13
දහයිසාගල	2,685.000	2002-06-07
රුමස්සල	171.000	2003-01-03
එච්විල යාය	186.00	2003-09-11
තබ්බෝව	2,193.000	2002-07-19
කිරකැලේ	310.00	2003-09-08
කිරමමය	5.000	2004-10-06
කුඩුම්බිගල - පානම	6,534.00	2006-02-20
විල්මාන්ත	3,340.00	2006-06-30
ගොඩවාය	23.000	2006-05-25
රැකව	271.00	2006-05-25
මාදු ගඟ	2,300.00	2006-07-17
මාදම්පාවිල	1,217.750	2007-09-21
වෙන්නලෙයි	4,839.00	2008-09-08
ගැල්වේස් දූපත	0.524	1938-05-27

4.1.3 වන පිවිසුම් (Jungle Corridor)

වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් 2006 ජුනි 01 දින කවුඩුල්ල මින්නේරිය වන පිවිසුම ප්‍රකාශයට පත් කර ඇත. එය හෙක්ටයාර 0. 524 ක් පමණ වේ.

4.2. දැඩි ස්වභාව රක්ෂිත - (Strict Nature Reserves)

දැඩි ස්වභාවික රක්ෂිත ලෙස ප්‍රකාශයට පත්කරනු ලබන්නේ සත්ත්ව සහ ශාක විශේෂයන්, අවම බලපෑමක් යටතේ බෝවීම මගින් එම විශේෂිතයන් මිහිපිට වැටීයෑම තුරන් කිරීම සඳහා ස්වභාවික පරිසරයක් සපයන විද්‍යාත්මක පර්යේෂණ සඳහා යෝග්‍ය පහසුකම් ඇති භූමි ප්‍රදේශයි.

දැඩි ස්වභාවික රක්ෂිත පුර්ණ ස්වභාවික පද්ධති ලෙස ආරක්ෂා කෙරෙයි. එබැවින් දැඩි ස්වභාවික රක්ෂිත තුළ මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් වලට අවසර ලබා නොදේ. එනමුත් වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ පුර්ණ අධීක්ෂණය යටතේ පර්යේෂණ ක්‍රියාකාරකම් කිරීමට හැක. (උපුටා ගැනීම: වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

ශ්‍රී ලංකාවේ දැඩි ස්වභාව රක්ෂිත 3ක් නම් කොට ඇත. එනම් :

1. යාල දැඩි ස්වභාව රක්ෂිතය
2. රිටිගල දැඩි ස්වභාව රක්ෂිතය
3. හක්ගල දැඩි ස්වභාව රක්ෂිතය

1938 මාර්තු 01 වන දින නීතිමය ගැසට් කිරීමකින් යාල රක්ෂිතයෙන් කොටසක් දැඩි ස්වභාව රක්ෂිතයක් ලෙස ප්‍රකාශයට පත්කරන ලදී. (වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව) මෙය යාල දෙවන කලාපයට අයත්වන අතර හෙක්ටයාර 28,905ක් පුරා විහිදෙයි. (ශ්‍රී ලංකාවේ වනාන්තර, පී. එම්. සේනාරත්න, 2005) දැඩි ස්වභාව රක්ෂිතයට මැණික් ගඟ හා කුඹුක්කන් මය අතර ප්‍රදේශය අයත් වේ. වන ජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ අවසරය නැතිව මෙම කලාපයට ඇතුළු වීම සපුරා තහනම්ය.

Panthera pardus (Kotiya)

භෞතික ලක්ෂණ හා වැදගත්කම

මෙහි වාර්ෂික උෂ්ණත්වය සෙන්ටිග්‍රේට් 27යි. සෑම වසරකම ජූලි සිට ඔක්තෝම්බර් මාස වියළිය. යාල රක්ෂිතයේ iii, iv, v වන කලාපයන්හි හා දැඩි රක්ෂිතයේ ද වාර්ෂික වර්ෂාපතනය 550-775mm පමණ වේ. මෙම රක්ෂිතයේ තෙත් කලාපීය, වියළි කලාපීය හා අන්තර් මධ්‍ය දේශගුණික කලාප ඇත. (වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

යාල උද්‍යානය තුළ වියළි මෝසම් වනාන්තර, අර්ධ පතනශීලී වනාන්තර, තණ බිම්, මිරිදිය හා සමුද්‍ර තෙත්බිම් කඩොලානද, කොරල්පර වැනි සාගරික පද්ධතීන් ද හඳුනාගත හැකිය. (ශ්‍රී ලංකාවේ ජාතික වනෝද්‍යාන, ටී. බී. අරංගල, 2004)

ස්වභාවික දිය වළවල් සහ ජලාශ ඇත. ගෝනගල, මණ්ඩාගල වැව, කොරවක්කා වැව, මහපිල වැව, ඌරණිය වැව, අතුරු මිතුරු වැව, පිලිමල ගල වැව, වැව් අතරින් කිහිපයකි. කටුපිල ආර නමින් හඳුන්වන කුඩා වාරි ඇල මාර්ගයක් අද ගොඩවී තිබෙනු දැකිය හැකිය. පෙර රජ දවස ගොවිතැන් කටයුතු සඳහා මැණික් ගඟෙන් ජලය ලබාගෙන කුඹුරු වලට බෙදා හැරීමට මෙම කුඩා වාරි ඇල මාර්ගය භාවිතා කර ඇත.

ඉපැරණි ශිෂ්ටාචාරයක් මෙහි පැවති බවට අදටත් ශේෂ වී ඇති ස්ථූප, ගල්කණු, කාණු පද්ධති, ඉපැරණි ගල් සාක්ෂි දරයි. අතීතයේ මෙම වන භූමි ජනාවාස ලෙසින් පැවැති බවට තවදුරටත් තහවුරු වන සාක්ෂි ලෙසින් දාගැබ්, නටබුන් වැව්, අමුණු, සිතුවම් පව්ව, මගුල් විහාරය වැනි පුජනීය ස්ථාන ද තිබෙනු දැකිය හැකිය. විශේෂ දැක්මක් ලෙසින් ස්වභාවිකව පිහිටි මිනිහා ගල්කන්ද නැමැති ගල් කුල ඇත. ඒ අවට කලපු රාශියකි. (ශ්‍රී ලංකාවේ වනාන්තර, වනෝද්‍යාන සහ වන ආරක්ෂක නීති, පීරිස් රණසිංහ 2013)

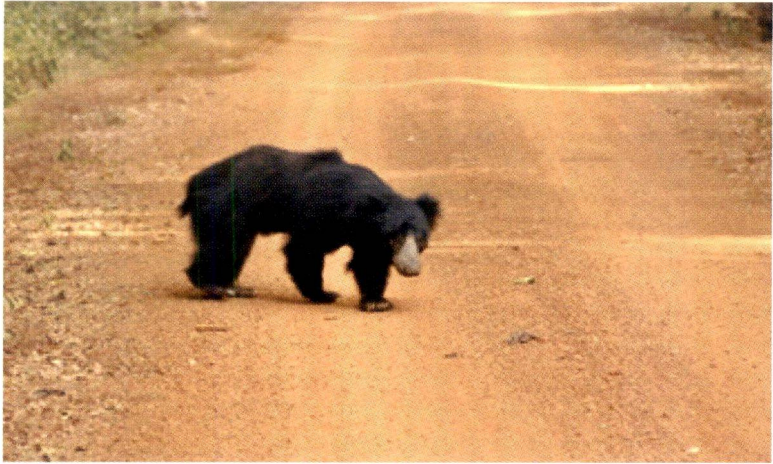
ජෛව විවිධත්වය

යාල දේශීය සත්ත්ව හා ශාක ප්‍රජාවන්, මෙන්ම සංචාරක පක්ෂීන්ද බහුල ඉහළ ජෛව විවිධත්වයකට උරුමයක් පවතින උද්‍යානයක් වේ. එයින් දැඩි ස්වභාව රක්ෂිතය වියළි හෝ අර්ධ සදාහරිත හෝ කටු පඳුරු සහිත වනාන්තරයකි.

සත්ත්ව විවිධත්වය

යාල දැඩි ස්වභාව රක්ෂිතයේ සත්ත්ව ප්‍රජාවන් ලෙසින් වල් අලින් 125 -150 රංචු හමුවේ. දිවියන් (*Panthera pardus kotiya*) බහුලව සිටින රක්ෂිතයයි. මේ හැර වලසුන් (*Melursus ursinus*) උරුලෑවන්, හිවලුන්, වල් බලලුන්, වඳුරන්, හාවන් සහ ශ්‍රී ලංකාවට ආවේණික කළුවැද්දන් (*Paradoxurus zeylonensis*) වන ක්ෂීරපායී කාණ්ඩ හමුවෙයි.

යාල දැඩි ස්වභාව රක්ෂිතයේ නේවාසික පක්ෂීන් 136ක්ද සංක්‍රමණික පක්ෂීන් 26ක් ද වාර්තා වේ. ආවේණික වළිකුකුළා, (*Gallus lafayetii*) ජාතික මට්ටමින් වදවියෑමට ලක්ව ඇති හබන් කුකුළා (*Galloperdix bicalcarata*) පහසුවෙන් දැක බලාගත හැකි වනාන්තර පක්ෂීන්ය. ශ්‍රී ලංකාවේ විශාලතම පක්ෂීන් දෙදෙනකු වන අලිමානාවා සහ බහුරු මානාවා මෙහිදී දැකගත හැකිය. (වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

Sloth bear

මෙයට අමතරව යාල උද්‍යානය තුළ අපේ රටේ ආවේණික සර්ප විශේෂ වන මුදු කරවලා (*Bungarus ceylonicus gunther*)ද දිය නයා, දඟර දණ්ඩා ද, කොළ විසිතුරු කටුස්සා, පිණුම් කටුස්සා, කැස්බෑ විශේෂ 05 වන දාර කැස්බෑවා (*Dermochelys coriacea*), ඔළු ගෙඩි කැස්බෑවා (*Caretta caretta*), පොතු කැස්බෑවා (*Eretmochelys imbricate*), ගල් කැස්බෑවා (*Chelonia mydas*) බටු කැස්බෑවා (*Lepidochelys olivacea*) යන විශේෂ වාර්තාවේ. (ශ්‍රී ලංකාවේ ජාතික වනෝද්‍යාන, පී. බී. අරංගල 2004).

මිරිදිය මසුන් 21ක් වාර්තා වේ. රුවුල් දණ්ඩියා ලංකාවට ආවේණිකයි. සමනළ විශේෂ අතරින් Blue bottle, හෙවත් නීලබෝමි (*Graphium sarpedon*) දෙහිසිරියා (*Papilio demoleus*), යන විශේෂ සුලභව හමුවෙයි. ක්ෂීරපායී විශේෂ 32ක් වාර්තා වේ.

උභය ජීවී විශේෂ 12ක් වාර්තා වේ. ලංකා වෙල් මැඩියා ශ්‍රී ලංකාවට ආවේණිකය. (වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

ශාක විවිධත්වය

යාල රක්ෂිතයේ අඩුම වනාන්තර ප්‍රමාණයක් වාර්තා වනුයේ දැඩි ස්වභාව රක්ෂිතයෙනි. මෙහි ප්‍රමුඛ ශාක ලෙසින් වීර, පලු, දිවුල්, හා ලුණුවරණද මිල්ල, කුණුමැල්ලද, අර්ධ ශුෂ්ක ශාක ලෙස අන්දර, හින් කරඹ, රණවරා, හින්තඹල, හීරැස්ස, වල්පිච්ච, හතචාරිය ශාක හමුවේ. (වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

මෙයට අමතරව යාල රක්ෂිතය තුළ කුකුල් කටු, මයුර තණ, බඩමල්, හින්තණ, බිං කොහොඹ, විෂ්ණු කාන්ති, නිලාවේරිය ශාක ප්‍රජාවන්ද පවතියි.

තුරු අතුමත බැලුණු මීවද

4.2.2 හක්ගල දැඩි ස්වභාව රක්ෂිතය

පිහිටීම හා ස්ථාපිත කිරීම

මධ්‍යම හා උභව පළාත අතර පිහිටි මෙහි ආසන්නතම නගරය නුවරඑළියයි. අධි ආරක්ෂිත වනාන්තර ක්‍රිත්වය අතරින් තෙත් කලාපය තුළ පිහිටන දැඩි ස්වභාවික රක්ෂිතය වේ. ක්‍රි.ව. 1938 පෙබරවාරි 05 වන දින ප්‍රකාශයට පත් කරන ලදී. මෙය, එකම තෙත් කඳුකර දැඩි ස්වභාව රක්ෂිතයයි. (පරිසර හා ස්වාභාවික සම්පත් අමාත්‍යාංශය, තොරතුරු අත් පොත 2008)

භෞතික ලක්ෂණ හා වැදගත්කම

භූමිය අක්කර 2,819.7 හෙවත් හෙක්ටයාර 1,141.6 ක්. (පී. එම්. සේනාරත්න 2005) වේ. උන්නතාංශය 1650-2178 මීටර වේ. වර්ෂාපතනය 2400mm වේ.

මෙම දැඩි රක්ෂිතය කඳු පන්තියකින් සැදුම්ලයි. අලියකුගේ හක්කක් ලෙස දිස්වන නිසා මෙම ප්‍රදේශයට හක්ගල නම ව්‍යවහාර වේ. පාරිසරික විද්‍යාත්මක පර්යේෂණ සිදුකරන භූමියක් ලෙස යොදා ගනියි.

දැඩි රක්ෂිත අතරින් හක්ගල රක්ෂිතය අනෙක් දැඩි රක්ෂිත වලින් වෙන්ව පිහිටීමත් ප්‍රමාණයෙන් කුඩාවීමත් හේතුවෙන් විවිධ මිනිස් බලපෑම්වලට ගොදුරුවෙමින් පවතියි. දඩයම, කැළෑ එළි කිරීම, භූමිය අත්පත් කර ගැනීම ආදී අහිතකර මානව ක්‍රියාකාරකම් සිදුවනු දැකිය හැකිය. (The Sunday Time 2009 -10-01)

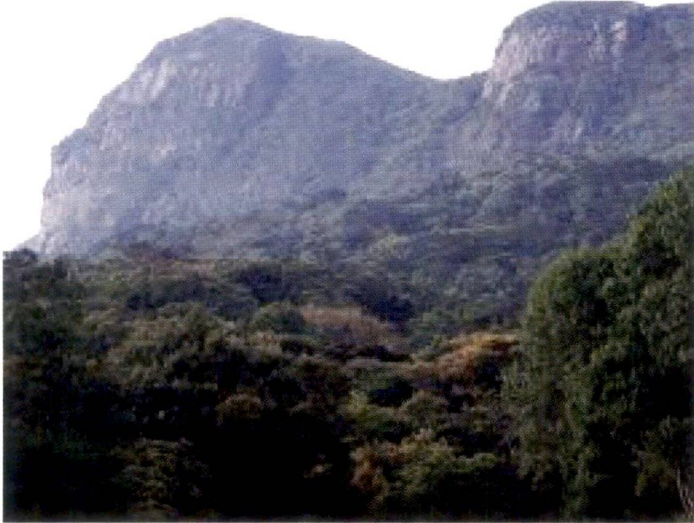
අතීත ජනප්‍රවාද

රාමායනය පුරාවෘත්තයට අනුව රාවණා රජු විසින් සීතා දේවිය පැහැර ගෙනවිත් මෙම රක්ෂිතය හා සම්බන්ධ සීතාඵලියේ සඟවන ලදැයි විශ්වාස කරයි.

ශාක විවිධත්වය

Calophyllum walker; *Syzygium rotundifolium* සහ *Elaeocarpus montanus* ආවේණික ශාක විශේෂ වේ.

සැමදා දළුමින් වැඩෙයි. මුහුදු මට්ටමේ සිට කඳුකරයට යත්ම වනාන්තරවල ඇති ශාකවල උස ක්‍රමයෙන් අඩුවන අතර ස්ථිරභවනයද නැතිවී යයි. ශාක එතරම් විශාල නොවේ. (මිනිසා හා පරිසරය ඊ. බී. කොතලාවල, 2002) එබැවින් මෙහි පර්ණාංග අක්මා ශාක, කැපී පෙනෙන ශාක විශේෂයි.

හක්ගල දූඩි රක්ෂිතය

සත්ත්ව විවිධත්වය

ආවේණික ක්ෂීරපායී විශේෂ ලෙසින් *Purple-faed langur*, *Toque-macaque*, *Mayor's mouse*, *Ohiya rat*, *rilankan long tailed shrew* සහ *Peaeson's long tailed shrew* හමුවේ. (Green "Michael J. B. (1990), IUCN directory of south Asian Protected areas)

ශ්‍රී ලංකා වලි කුකුළා, ශ්‍රී ලංකා කොටියා, වල් උඟුරා, හක්ගල රක්ෂිතයෙහි සිටින අතර දේශීය හා ඒක දේශීය කුරුළු විශේෂ ලෙස මවුන්ටන් රොක් ඊගල්, වලි කුකුළා, මයිල ගොයා, කැහි බෙල්ලා, කහ කොණ්ඩයා, රතු දෙමළුවිලා, අවිච්චියා, ආසියානු දුඹුරු පිළිහුවුවා කාණ්ථි රත් මැසිමාරා, ඉන්දියානු නිල් අවිච්චියා වැනි පක්ෂීන් හමුවෙයි. (*Terrestrial Ecoregions*, World Wildlife Fund' 2009-10-01.)

ආවේණික කුරුළු විශේෂ 05ක් සහ පර්යටණික කුරුළු විශේෂ රාශියක් ද හමුවෙයි. උභය ජීවී විශේෂ ලෙස *Adenomus kelaartii*, *Philautus microtyimpanum*, *Microhyla zelanica*, *Fejervarya limnochairs*, *Blue Magpie (Cissa oranata)* සහ *Bronzed frog* අපට හමුවන අවේණික ජීවීන් වේ. (Green, Michael J. B. (1990), IUCN directory of South Asian Protected areas)

උරග විශේෂ ලෙස *Uropeltis melanogaster*, *Rhinophis blythii*, *Aspidura brachyorrhos*, *A. trachyprocta*, *Hypnale nepa*, *Calotes nigrilabris*, *Cophotis ceylanica*, ජීවී විශේෂ හමුවේ. (Green, Michael J.B. (1990), IUCN directory of south Asian Protected areas)

4.2.3 රිටිගල ස්වභාව දැඩි රක්ෂිතය

පිහිටීම හා ස්ථාපිත කිරීම

උතුරුමැද පළාතේ අනුරාධපුර - පොළොන්නරුව - හබරණ ගමන් මාර්ගයෙන් රිටිගලට ළඟා විය හැකිය. උතුරු මැද තැනිතලා භූමියේ කඳු එක්වී සෑදුණු කඳු ශීතරයට රිටිගල යැයිද කියයි. අනුරාධපුරයේ උසම කන්ද රිටිගල වේ. රිටිගල කඳුකර භූමිය හෙක්ටයාර 1,528 ක් පුරා පැතිරී ඇත. 1941.11.07 දින රිටිගල දැඩි රක්ෂිතයක් ලෙස ප්‍රකාශයට පත්කර ඇත. (ගැසට් අංක 8809)

භෞතික ලක්ෂණ

වාර්ෂික වර්ෂාපතනය 1470mm- 1500mm වේ. උෂ්ණත්වය සෙන්ටිග්‍රේට් 27.3 කි. (Bio diversity Baseline Survey, Ritigala 2008, වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව) ශ්‍රී ලංකාවේ සංස්කෘතික හා පෞරාණික උරුමය සමඟින් වටිනා ඖෂධීය වන වැස්මකින් යුක්තය. පහත රට වියලි හා ශීත දේශගුණික කලාප වලින් සෑදුම්ලත් වනාන්තරයක් ලෙසින් රිටිගල හඳුන්වාදිය හැකිය. රිටි ගාකය *Antaria toxicaria* බහුලව දැකිය හැකිය. (Fernando, 1918)

කොඩිගල, ආඩියා කන්ද, ඖෂධ කන්ද, අමරාපති කන්ද, උණ කන්ද, නා උල්පත් කන්ද හා පලතුරු කන්ද ආදී වශයෙන් කඳු වැටිය සම්බන්ධය. (එස්. එම්. පී. සමරවීර, රිටිගල 2013)

ජනප්‍රවාද

අතීත තොරතුරුවලට අනුව ශ්‍රී ලංකාවේ පළමු රහතන් වහන්සේ වන අරිච්චි තෙරුන්ගේ වාසස්ථාන භූමිය වූයේ රිටිගලයි. එබැවින් මෙම භූමියට අරිච්චිපබ්බත යැයි නම පටබැඳුණු බව මහාවංශය ප්‍රකාශ

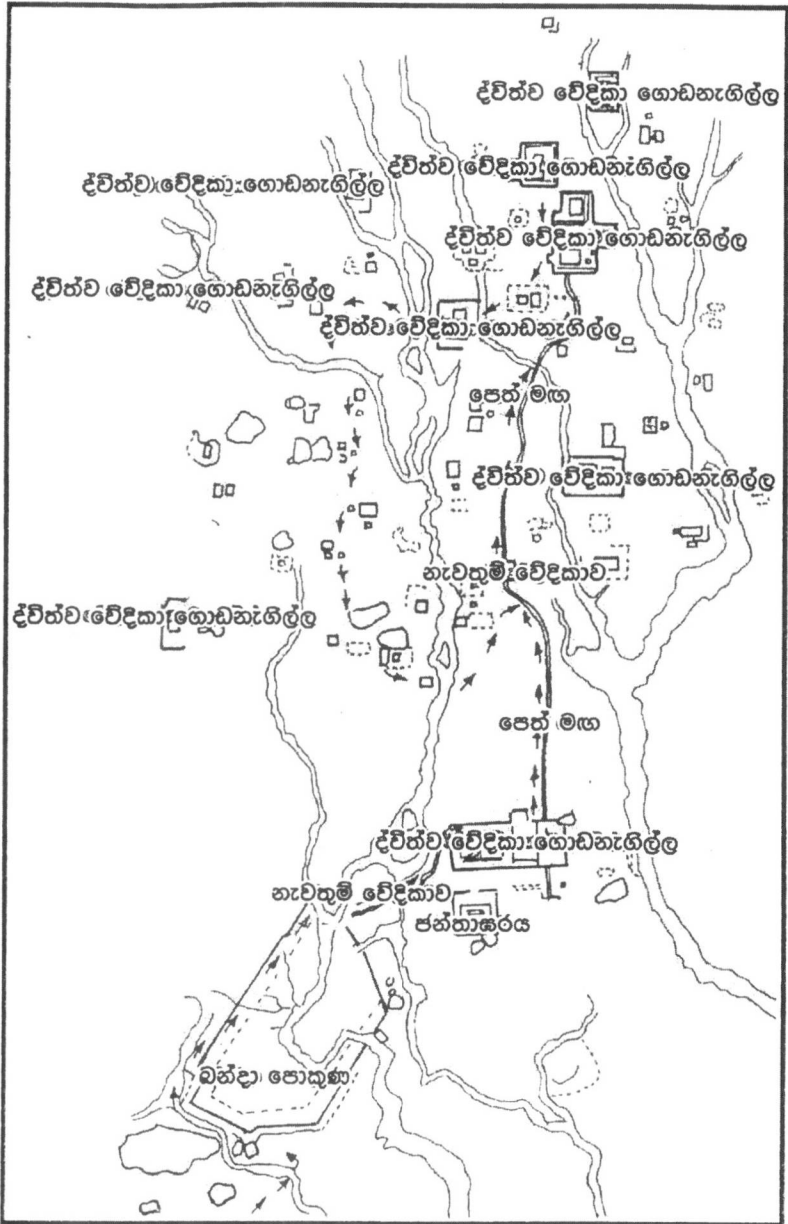
කරයි. එකල රහතුන් වහන්සේලා 500 නමක් මෙහි වැඩ වාසය කර ඇති බවට සාක්ෂි දරයි.

රිටිගල ඔසු කන්ද ක්‍රි. පූ. 3 වන සියවසේ සඳහන් වන පරිදි පුරාතණයේ රාමා සහ සීතා ප්‍රේම වෘත්තාන්තයට සම්බන්ධව සීතා සෙවීමට පැමිණි ලක්ෂ්මන් කුමරු හදිසියේ රෝගාතුරු වීම හේතුවෙන් හනුමන්තා හිමාලයෙන් ඔසු රැගෙන ඒමේදී එයින් කොටසක් වැටීමෙන් රිටිගල ඔසු උයන ඇති වී ඇති බවට ජනප්‍රවාදයේ පවතී.

රිටිගල වන අරණේ සංස්කෘතික හා පෞරාණික වැදගත්කම

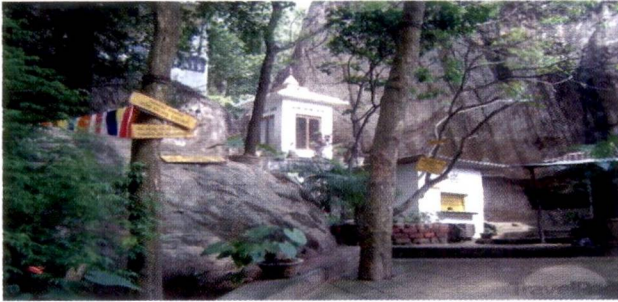
මෙම භූමිය තුළදී පැරණි නටබුන් රාශියක් දැකබලා ගැනීමට හැකිය. එනම් කටාරම් කොටන ලද ගල්ලෙන් 74ක්, බ්‍රාහ්මී අක්ෂරවලින් ලියන ලද ශිලා ලේඛන 152 ක්ද ගොඩනැගිලි 140 ක පමණ නටබුන් ද බන්දා පොකුණු, ස්වාමීන් වහන්සේලා ජීවත් වූ ලෙන් දන්හල්, පෙන්මග, අනුරාධපුර රාජධානිය සශ්‍රීක කරමින් ගලා බසිනා මල්වතු ඔය ආරම්භ වනවා යැයි සැලකෙන නා උල්පොත, ප්‍රස්තකාලය, ගිමන්හල්, මරක්කල උල්පත ලෙසින් හඳුන්වන ලෙන් හා නටබුන් සහිත වැදගත් ලිපි, කන්දේ නටබුන් හා ශිලා ලේඛන රාශියක් අපට දැක බලාගත හැකිය. එසේම අධික වේවැල් ගහනයක් සහිත ස්ථානයක් වන වේවැල් තැන්න, පැරණි ආයුර්වේද රෝහලක නටබුන්ද, සක්මන් මලු, ශීත කුටීර ආදී නටබුන්වල නෂ්ඨාවශේෂ අදටත් ඉතිරිව පවතියි.

ඇත අතීතයේ පණ්ඩුකාභය, සුරතිස්ස, ලජ්ජාතිස්ස ආදී රජවරුන් යුධමය කටයුතු සඳහා ද රැකවරණය සඳහා ද උපයෝගී කරගත් බවට සාක්ෂි දරයි. පරසතුරු ආක්‍රමණවලදී අපේ රජවරුන් සේනා සංවිධානය කිරීමට රිටිගල කඳුකරය යොදා ගෙන තිබේ. අදත් රිටිගල පවතින සේනාදිරියාගම වැනි ඓතිහාසික ග්‍රාම නාමවලින් මේ බව සනාථ වෙයි. (එස්. එම්. පී. සමරවීර, රිටිගල 2013)

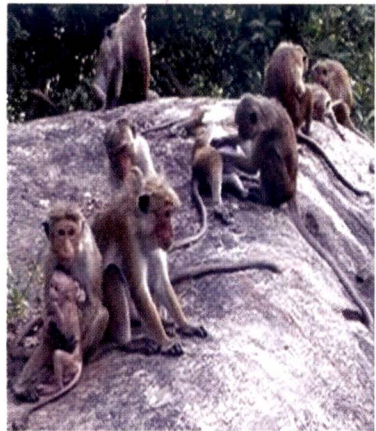

නටඹුන් නැරඹීමට යන ගමන් මග

මූලාශ්‍රය : එස්. එම්. පී. සමරවීර, විටිගල දූඩිය 2013

රිටිගල තුළ තවමත් නැසෙමින් පවත්නා පුරාවිද්‍යාත්මක නටබුන් හා ඓතිහාසික සාධක දෙස් විදෙස් පුරාවිද්‍යා විශේෂඥයන්ගේ දැඩි අවධානයට යොමු වී ඇත. ලක්දිව ප්‍රථම මහ රිටිගල ඇති වාරිගොල ශිල්පීන් පිළිබඳ වර්තමාන පරපුරට හෙළිකර ගත හැකි නම් - රට ප්‍රතිසංවර්ධනයේ දී ඉතාම වැදගත් වනු ඇත. රිටිගල පරිසරය සංස්කෘතික ත්‍රිකෝණයට අයත් පෞරාණික ස්ථානයක් හැටියට ප්‍රකාශයට පත්කර ඇති අතර රිටිගල පූර්වාදර්ශයක් කරගෙන ජනවිඥානය පෝෂණය කරමින් එකී දැනුම රටේ සංවර්ධනයට යොදාගැනීමට උත්සාහ කිරීම කාලෝචිතය. වර්තමානයේ දී ආරණ්‍යවාසී හික්ෂුන් වහන්සේලා මෙම භූමියේ භාවනානු යෝගීව වැඩ සිටිනු ඔබට දැක ගත හැකිය. (එස්. එම්. පී. සමරවීර, රිටිගල 2013)

ජෛව විවිධත්වය

එකමුතුකම, සහජීවනයෙන් ජීවත්වීමේ කලාව දැකිය හැකි වනුයේ මිනිස් වාසයෙන් ඇත් වූ ප්‍රජාවන් අතරය. එබැවින් රිටිගල ද එවන් හුදකලා වූ පරිසරයකට උරුම කියන බැවින්දෝ ශාක සන්නතිය අතර කැපීපෙනෙන විවිධත්වයක් ඇත.

ශාක විවිධත්වය

රිටිගල ශාක විශේෂ 418 කි. 54ක් ශ්‍රී ලංකාවට ආවේණිකය. ඖෂධ විශේෂ 200ක් පමණ හමුවේ. (පී. ඇම්. සේනාරත්න, 2005)

රිටිගල කඳුවැටිය තුළ එකිනෙකට වෙනස්වූ පරිසර පද්ධතීන් 3ක් පවතී.

(අ) කඳුවැටියේ පහළම කොටස - දේශගුණය වියළි මිශ්‍ර, සදාහරිත වනාන්තරමය ලක්ෂණ පවතී. මෙම ප්‍රදේශයේ මොර, හල්මිල්ල, කලුවර, වීර, පලු, නා වැනි රජරටට ආවේණික ශාක වර්ග පවතී.

(ආ) කඳුවැටිය මැද වනවිට තෙත් කලාපීය ශාක ප්‍රජාව දැකිය හැකිය. එනම් ඇටඹ, කුඩුදවුලා, ඕමාර, කැන්ද, නා වැනි ශාක සුලභව දක්නට ලැබේ.

(ඇ) කඳු මුදුනේ දකින්නට ලැබෙන්නේ කඳුකර කලාපීය වනාන්තරවල ස්වභාවයයි. නෙලු, බීනර, කැකුණ, දුම් වැනි ශාක වර්ග මෙහි පවතී.

රිටිගලටම ආවේණික වූ ශාක විශේෂ 05 ක් ඇත. රිටිගල තම්බේයා, ගල් කප්පර වල්ලිය, නෙලු, උණ, මී යන ශාකයන් සුවිශේෂී ශාක වර්ග ලෙස හඳුනාගෙන තිබේ. මීට අමතරව වෙනත් ප්‍රදේශවල නැති සුවිශේෂී ඖෂධීය ශාක එනම් ගම්මාළු, රණවරා, නවහන්දි, සැවන්දරා, කොතල හිඹුටු, ඉරරාජ, සඳරාජ, වනරාජ, නගා මැරු අල, වෙල්ලංගිරිය, බිම් කොහොඹ, ජවා මකුල, රුදන්ති වැනි දුර්ලභ ඖෂධ ශාක සුලභව දකින්නට ලැබේ. ජනප්‍රවාදයේ පවතින දොළකන්ද මුදුනේ මෙම ඖෂධීය ශාක ඇත. තව ද, ඇටඹ, වල්දෙල්, මාවේවැල්, බටදොඹ, කළුමැදිරිය, ගොඩපර, රිටිගල උණ විශේෂ 59ක් ද, ඇත.

සත්ත්ව විවිධත්වය

පක්ෂි විශේෂ 100ක් පමණ රිටිගල ඇත. ආවේණික විශේෂ 8ක් වාර්තා වේ. වළිකුකුලා කැදැත්තා, මුදුන් බොර දෙමළිච්චා මේ අතර වෙයි.

අලි 50-60 රංචු වාර්තා වී ඇත. (වාරණ, 2008) කොටි, වලසුන් මෙන්ම මුවන්, ගෝනුන්, වල් බලලුන් ඇතුළු වියළි කලාපීය ක්ෂීරපායින් බහුලව හමුවෙයි.

උරග විශේෂ 25-30ක් වාර්තාවන අතර විෂ අධික සර්පයින්වන නයා, පොළගා, පිඹුරා, ලේ මාපිලා, නාග මාපිලා, මල්සරා ද හමුවේ.

උණුහපුලුවා, අලියා, දිවියා, කබල්ලුවා, වල්උරන්, ඉත්තුවන්, ගෝනුන් ද, සුලභ සතුන් අතරින් කිහිපයකි. සමනල විශේෂ 50 ක් ද එයින් ආවේණික සමනල විශේෂ 11ක් වාර්තා වේ. (වාරණ, 2008) මත්ස්‍ය විශේෂ 20ක් පමණ හඳුනාගත හැකිය. ගොළුබෙලි විශේෂ 16කි.

රිටිගල වනය තුළ පවතින සංස්කෘතිකමය හා ජෛව විවිධත්වමය වටිනාකම සලකා මෙම භූමිය සුරක්ෂිත කරනු පිණිස හා තිරසාර සංවර්ධනය උදෙසා දැඩි රක්ෂිතයක් ලෙසින් නම් කර තිබෙනුයේ පරිසර මංකොල්ලකරුවන්ගෙන් මෙම වටිනා සම්පත ආරක්ෂා කරනු පිණිසය.

5.0 පරිච්ඡේදය

5.1 ජාතික උද්‍යාන

වන ජීවීන්ට පුර්ණ ආරක්ෂාව සලසමින් මහජනතාවට වනජීවීන් හා ස්වභාවික පරිසර පද්ධති නැරඹීමට හා අධ්‍යයනය කිරීමට ඉඩ සලසන රක්ෂිත භූමි වර්ගය ජාතික උද්‍යාන යැයි කියනු ලබයි.

ක්‍රි. ව. 1937 වර්ෂයේ හඳුන්වා දෙනු ලැබූ වන සත්ත්ව හා තුරුලතා ආරක්ෂක පනතට යටත්ව ප්‍රකාශයට පත්කර ඇති සංඛ්‍යාව 22කි.

ජාතික උද්‍යාන ස්ථාපිතව පැවතීම නිසා ශ්‍රී ලංකාවේ අපට ආවේණික වූ ශාක හා සත්ත්ව විශේෂ ආරක්ෂා වී පවතියි.

අවශ්‍ය විටක නැරඹීමට හා අධ්‍යයන කිරීමට ඉඩ සැලසී තිබීම ද, පර්යේෂණ කටයුතු සඳහා භාවිතයට ගැනීමට හැකිවී ඇත්තේ ජාතික උද්‍යාන ස්ථාපිතව ඇති බැවිනි.

ජෛව විවිධත්වය, ආරක්ෂා කරගැනීමටත් සංචාරක කර්මාන්තයටත් වනෝද්‍යාන මගින් විශාල මෙහෙයක් සැලසෙයි. බහුතරයක් වනෝද්‍යාන පිහිටා ඇත්තේ වියළි කලාපයේය.

තෙත් කලාපයට හොරගොල්ල, ගැල්වේස් ලෑන්ඩ් හා හෝර්ටන් තැන්න අයත් වේ. විශාලතම වනෝද්‍යානයන් වන්නේ විල්පත්තු හා යාල ජාතික උද්‍යානයන් දෙකයි.

සමුද්‍රීය ජාතික උද්‍යාන ලෙස පරව් දූපත, ආදම්ගේ පාලම අයත් වේ.

ජාතික උද්‍යාන නැරඹීමට යන ඔබ දතයුතු කරුණු :

- සියලු වනබිම්වල අයිතිකරුවන් වන සතුන්බවත් අප එහි ආගන්තුකයින් බව සිහිපත් කළ යුතුයි.
- නියමිත ගමන් මාර්ගයේ අධික වේගයෙන් තොරව මාර්ගෝපදේශකයකුගේ උපදෙස් හා සහය ඇතිව නලා හඬ නැවීමෙන් තොරව රථය ධාවනය කළ යුතු අතර ඉන් පිටතට නොබැසිය යුතුයි.
- සතුන් බිය වැද්දීමෙන් වළකින්න.
- වනෝද්‍යානය තුළ මත්පැන් හා දුම්බීම, සපුරා තහනම්වන අතර සිගරට් කොට, ගිනිකුරු හා අනෙකුත් අපද්‍රව්‍ය ඉවත දැමීම නොකළ යුතුය.
- ගිනි අවි, සුරතල් සතුන්, බාහිරින් රැගෙන එන ශාක හා සත්ත්ව කොටස් වනය තුළට රැගෙන යෑම නොකළ යුතුයි.
- වන මල් වන සතුන් විසිතුරු ශාක කැඩීම හා ගැලවීම නොකළ යුතුය.

ශ්‍රී ලංකාවේ ජාතික වනෝද්‍යාන

නම	පිහිටීම	ප්‍රමාණය <i>Km²</i>	ස්ථාපිත දිනය
1 යාල (රුහුණ)	දකුණු පළාත (ඌව)	978.807	1938.02.25
2 විල්පත්තු	උතුරු මැද හා වයඹ	1,316.671	1938.02.25
3 ගල්මය	ඌව, නැගෙනහිර	259	1954.02.12
4 කුමන	නැගෙනහිර	181.482	1970.01.20
5 උඩවලව	සබරගමුව	308.21	1972.06.30
6 ලාහුගල කිතුලාන	නැගෙනහිර	15.54	1980.10.31
7 මාදුරු මය	නැගෙනහිර	588.496	1983.11.09
8 වස්ගමුව	මධ්‍යම, උතුරු මැද	370.629	1984.08.07
9 පිටාර තැන්න (ජලගැලුම්නිමිත)	උතුරු මැද	173.50	1984.08.08
10 සෝමාවතිය	උතුරු මැද, නැගෙනහිර	396.455	1986.09.02
11 හෝර්ටන්තැන්න	මධ්‍යම	31.598	1988.03.16
12 බුන්දල	දකුණු	62.16	1993.01.04
13 ලුණුගම්වෙහෙර	ඌව, දකුණු	234.988	1995.12.08
14 මින්නේරිය	උතුරු මධ්‍යම	88.894	1997.08.12
15 කවුඩුල්ල	උතුරු මැද	69	2002.04.01
16 හික්කඩුව	දකුණු	1.016	2002.10.08
17 පරේවි දූපත	නැගෙනහිර	4.714	2003.06.04
18 හොරගොල්ල	බස්නාහිර	0.133	2004.07.28
19 ගැල්වේස් ජාතික වනෝද්‍යානය	මධ්‍යම	.267	2006.05.18
20 අංගම්මැඩිල්ල	උතුරු, මධ්‍යම	75.289	2006.06.06
21 උස්සන්ගොඩ	දකුණු	3.49	2010.05.06
22 හොරොච්චතාන	උතුරු මැද	1,698.760	

පිහිටීම හා ස්ථාපිත කිරීම

පුත්තලම අනුරාධපුර මාර්ගයේ 28 වෙනි සැතපුම් කණුවෙන් හැරී මෙම වනෝද්‍යානයට පිවිසිය හැකිය. ගස් වැල්වලින් ගහන වන බිමද, කඩොලාන වනයද ලඳු කැලෑවද එක්කරමින් ක්‍රි. ව. 1905 දී මෙය අභය භූමියක් ලෙස නිර්මාණය කරන ලදී. 1938 පෙබරවාරි 25 ජාතික උද්‍යානයක් ලෙස ප්‍රකාශයට පත්විය. මුළු බිම් ප්‍රමාණය හෙක්ටයාර 131,693 කි. (Resources inventory of Wilpattu National Park, Department of Wildlife Conservation 2007)

භෞතික ලක්ෂණ

වියළි කලාපයේ පිහිටි විල්පත්තු ජාතික උද්‍යානය තෙත් බිම් 50කට වැඩි ප්‍රමාණයකින් යුක්ත භූමියකි. මෙම බිම්වලට විල්ලු යැයි කියයි. මැයි සිට සැප්තැම්බර් දක්වා කාලය වියළි බවකින් ද සැප්තැම්බර් - දෙසැම්බර් කාලසීමාව තුළ අධික වර්ෂාවක් ද අතරමැදි මෝසම් මගින් මාර්තු අප්‍රේල් මාසවලදී ලැබෙයි. මෙම භූමිය මුහුදු මට්ටමේ සිට මීටර 152 උසින් පිහිටයි. වාර්ෂික උෂ්ණත්වය, සෙන්ටිග්‍රේට්, 27.2ක් වේ.

වාර්ෂික වර්ෂාපතනය මිලිමීටර 1,000 වේ. (පරිසර හා ස්වභාවික සම්පත් අමාත්‍යාංශය, තොරතුරු අත් පොත, 2008)

විල්පත්තු සංචාරයට හොඳම කාලය පෙබරවාරි මාසයයි. මෙම වනෝද්‍යානය තුළ ස්වභාවික විල් ප්‍රමාණය 25ක් පමණ වේ. කුඹුක් විල, බොරු පන්විල, කොක්කාරිය විල, කවර නියඟයකදී වුවද වියළි නොයන බවට වාර්තා වේ. (ටී. බී. අරංගල, 2004)

ජනප්‍රවාද

ගම්මාන කිහිපයක් එකතුවීමෙන් සෑදෙන ප්‍රදේශයකට පත්තුව යැයි කියනු ලබන අතර ස්වභාවිකව පිහිටි විල්ලු සහිත ගම්මාන

කිහිපයක් එක්වීමෙන් මෙම උද්‍යානය සෑදුණු බැවින් “විල්පත්තුව” යනුවෙන් ව්‍යවහාර වේ.

අතීත කතාවලට අනුව විජය කුමාරයා කුවේණි හා විවාහ වී මෙහි ජීවත් වූ බවත් කුවේණියගේ මාළිගයේ නටබුන් මෙම භූමියෙන් හමුවීමෙන් සාක්ෂි දරයි. එසේම දුටුගැමුණු රජතුමාගේ පුත් ශාලිය අශෝකමාලා හා විවාහ වී මෙහි ජීවත්වූ බවටද සාක්ෂි ඇත.

Panthera pardus (Kotiya)

ජෛව විවිධත්වය

ජෛව විවිධත්වය ඉතා ඉහළය.

සත්ත්ව විවිධත්වය

ක්ෂීරපායී විශේෂ 41ක් වාර්තා වන අතර විශේෂ 4ක් ආවේණිකය. එනම් *Macaca sinica*, *Trachypithecus vetulus*, *Paradoxurus zelonensis*, *Moschiola meminae* වේ. (IUCN Srilanka, 2000) වඳවී යන සත්ත්ව විශේෂයන් වන අලියා, වලහා, දිවියා, මී හරකා, තිත් මුවා හඳුන්වා දිය හැකිය. ශ්‍රී ලංකා කොටියා නමින් හඳුන්වන උප විශේෂයක් වන දිවියා *Panthera pardus* (kotiya) විල්පත්තුවෙන් හමුවෙයි.

ලතු වැකියා
(*Mycteria leurocephala*)

වළි කකුලා
(*Gallus lafayettei*)

උරගයින් අතරින් කිඹුලන් බහුලව සිටින දැකිය හැකිය. එසේම ආසියා විවර කුඩුවා, හින් තඹ සේරුවා, මුහුදු සුදු කොකා, කරවැල් කොකා, හඳුන්වා දිය හැකිය.

පෝරු කැඳැන්නා (*Anthracoceros coronatus*)

ගෙම්බන් විශේෂ 17 ක් වාර්තා වන අතර විශේෂ 03ක් ආවේණිකයි. උරගයින් විශේෂ 56 ක් අතරින් විශේෂ 8ක් ආවේණිකයි.

පක්ෂීන් විශේෂ 149ක් වාර්තා වන අතර එයින් විශේෂ 3ක් ආවේණිකයි. එම පක්ෂීන් වන උදා.- Ceylon Jungle fowl, Brown Capped Bulbul, Ceylon Woodshrike සහ Black Capped Bulbul ගංගාශ්‍රිතව ඇත. නොවැම්බර් සිට මාර්තු දක්වා පර්යටන කුරුළු විශේෂ දැකිය හැකිය. (Resources inventory of Wilpattu National Park, Department of Wildlife Conservation, 2007)

සමනල් විශේෂ 86ක් ඇත. එයින් Great Eggly, Blue Mormon, Common Orange Tip, Glad eye bush brown, Common Mormon Common Rose & Cinamon Rose හමුවෙයි.

ශාක විවිධත්වය

විල්පත්තු උද්‍යානයේ වෙරළ තීරයේ සිට 5Km - 10Km පුරා ලවණමය තෘණ ශාක, කුඩා පඳුරු දැවමය ශාක ලෙස වීර, පලු, මිල්ල ද 73%ක ශාක සනත්වයෙන් කැලෑව හෝ පඳුරු ද විවෘත බිම්ද ඇත. (2010.06.11 ශ්‍රී ලංකා තොරතුරු හා සන්නිවේදන තාක්ෂණ නියෝජිතායතනය.)

හෝර්ටන්තැන්න ජාතික උද්‍යානය

පිහිටීම හා ස්ථාපිත කිරීම

නුවරඑළිය - පට්ටිපොළ මාර්ගය ඔස්සේ කිලෝමීටර 32 ක් පමණ පැමිණීමෙන් ද, හඳුනලේ ඔහිය මාර්ගය ඔස්සේ කිලෝමීටර 38 ක් පැමිණීමෙන් ද හෝර්ටන්තැන්නට පිවිසිය හැකිය.

ක්‍රි. ව. 1969 දෙසැම්බර් 05 දින දී ස්වභාවික රක්ෂිතයක් ලෙස නම් කරන ලද හෝර්ටන් තැන්න 1988 මාර්තු 16 දින ජාතික උද්‍යානයක් ලෙසට ප්‍රකාශයට පත්කරන ලදී. මෙහි විශාලත්වය හෙක්ටයාර 3,160 වේ. (වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, රක්ෂිත බිම් ලැයිස්තුගත වාර්තාව)

භෞතික හා දේශගුණික ලක්ෂණ

හෝර්ටන් තැන්න මුහුදු මට්ටමේ සිට මීටර 2,300ක් උසින් පිහිටයි. වාර්ෂික උෂ්ණත්වය සෙන්ටිග්‍රේට් 15ක් පමණ වේ. වාර්ෂික වර්ෂාපතනය මිලිමීටර 2,540 පමණ වේ.

උසම තැනිතලා ප්‍රදේශය වන හෝර්ටන් තැන්නේ කිරිගල් පොත්ත (මීටර 2,398), තොටුපළ කන්ද (මීටර 2,351) වේ පිහිටා ඇත. වලාකුළු වනාන්තර, ලෝකාන්තය, දිය ඇලි වන බේකර්ස් ඇල්ල, විමිනි ඇල්ල මෙහි ඇති දර්ශනීය ස්ථාන වේ.

අධික සුළං හේතුවෙන් මෙම ශාක නිදහසේ නොවැඩෙයි. එබැවින් කුරු වී ඇත. හෝර්ටන් තැන්නේ වනාන්තරය ඇතුළත වාතය වැඩි සිසිල් බවකින් හා වැඩි ආර්ද්‍රතාවයකින් යුක්තය. මෙහි ඇති ශාකවලින් සෙවණ සලසා දෙන අතරම එබැවින් තණ බිමේ සිට වනාන්තරයට ඇතුළු වූ සැණින් සිසිලක් දැනෙන අතරම ජල වාෂ්ප රඳවා ගනිමින් හිරු රශ්මියෙන් පොළව ආරක්ෂා කිරීමටත් උපකාර වෙයි

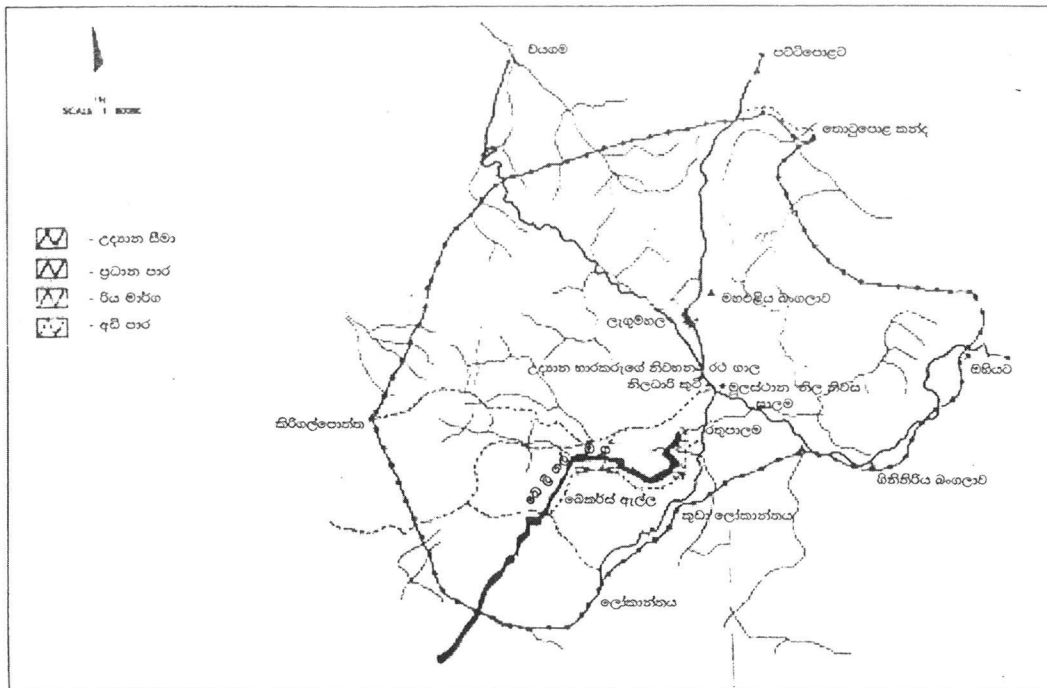
මෙම භූමියෙන් මහවැලි, වලවේ, කැලණි යන ගංගාවල ශාඛාවන් වන බගවත්තලාව ඔය, බෙලිනුල් ඔය, ආගර ඔය, ආරම්භ වේ.

ශාක විවිධත්වය

එකිනෙකට වෙනස් ශාක විශේෂ හා ස්ථරවලින් සෑදුණු සංකීර්ණ පරිසර පද්ධතියකි. කඳු හා නිම්නවලින් සෑදුණු මෙම පරිසර පද්ධතිය අර්ධ සර්ව කලාපීය පරිසර පද්ධතියකි. මෙහි තෙත් සදාහරිත වනාන්තර ද පවතියි.

අපිශාක විශේෂ

හෝර්ටන්ෂන්ත ජාතික උද්‍යානය

(මූලාශ්‍රය : වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

හෝර්ටන් තැන්නේ වනාන්තර ඇතුළත අඳුරු ස්වභාවයක් උසුලන අතර ශාක ආලෝකය ලබා ගැනීම සඳහා තරඟ වදියි. ඒ සඳහා පොළව මත නොවැඩී ශාක මත වැඩෙන අපි ශාක හෝ උඩවැඩියා විශේෂ හඳුනාගත හැකිය. මෙම ශාකවලට වෙනත් ශාක මත වැඩීම නිසා ජලය ලබාගැනීමේ දුෂ්කරතා පවතියි.

හෝර්ටන් තැන්න පුරා අපි ශාක බහුලව පැවැතීමට හේතුව වළාකුළු මගින් ඒවාට අවශ්‍ය අධික ජල සැපයුමක් ලබාදෙන බැවිනි. කාෂ්ඨාරෝහක ශාක හෙවත් මුල් පොළව මත පිහිටි නමුත් වෙනත් ශාකයක ආධාරයෙන් ඉහළට එහි වැඩෙයි.

නිරන්තරයෙන් පරිසරයේ දැකීමට නොහැකි ශාක විශේෂ කිහිපයක්ම හෝර්ටන් තැන්නේ දැකිය හැකිය. එවැනි වඩාත් කැපීපෙනෙන ශාක විශේෂයක් වන රොඩෝඩෙන්ඩ්‍රන් ශාකය (*Rhododendron arboretum*) මහරත්මල් යනුවෙන් හඳුන්වයි. අප්‍රේල් සිට ජූලි මාසය දක්වා මෙම මල් රතු පැහැයෙන්, දැකිය හැකිය.

මෙයට අමතරව කීන, වල්කඳුරු, බිනරමල්, වල්කපුරු, මහ මීවන, බෝවිටියා, නෙළුද, වගුරු බිම් වල කුරු උණ (*Arundinariadensi folia*) දැකිය හැකිය.

මහරත්මල (*Rhododendron arboretum*)

ආක්‍රමණික ශාක විශේෂ

හෝර්ටන් තැන්න පුරා ආක්‍රමණික ශාක විශේෂ දෙකක් පැතිර තිබෙනු දැකිය හැකිය.

Eulax Sp.

1. කහ පැහැති මල් හටගන්නා පඳුරු විශේෂයක් වන Eulax ශාකය.
2. වැල්ල යනුවෙන් හඳුන්වන දිප්තිමත් කොළ පැහැයෙන් යුතු පර්ණාංග ශාකයකි.

මෙකී ආක්‍රමණික ශාක දෙවර්ගයම දේශීය ශාක විශේෂයන්ට තර්ජනයක් වෙමින් භූමිය පුරා පැතිරෙයි. මෙම ආක්‍රමණිකයන් පාලනය කිරීම සඳහා විවිධ වැඩසටහන් ක්‍රියාත්මක කරනු ලබයි.

යුලෙක්ස් ශාකයේ ඉතා තියුණු කටු පවතින බැවින් මල් වල පැණි බීමට ඇදෙන මීමැස්සන්ගේ විලෝපිකයන් වන කළු කොපුල් කටුස්සන් සහ උකුස්සන්ගෙන් ආරක්ෂාව ලැබීම නිසා ද යුලෙක්ස්

ශාකයේ පරාගණය වේගවත්ව සිදුවේ. එබැවින් මෙම ආක්‍රමණික ශාකයන් පැතිරීම වේගවත්ව සිදුවෙයි.

නෙලු (Strobilanthes)

නෙලු ශාක විශේෂ

හෝර්ටන් තැන්නේ සෑම වසර 07 සිට 12 දක්වා කාලයකදී අපූර්ව සුන්දරත්වයක් ඇති කිරීමට හේතුවන, රෝස-දම්, නිල් පැහැයෙන් අලංකාර ලෙස නෙලූ මල් විකසිත වෙයි. ඉතා කෙටි ජීවිත කාලයක් සහිත ව පිපෙන මෙම නෙලූ, මල් දරා බීජ හටගැනීමට වසර 08ක් 11ක් පමණ ගතවෙයි.

සත්ත්ව විවිධත්වය

පක්ෂීන් මගින් පරාගණය වේ. ආවේණික පක්ෂීන් විශේෂ 14ක් හමුවේ. එබැවින් හෝර්ටන් තැන්නේ මල් ආශ්‍රිතව ශ්‍රී ලංකාවට ආවේණික පක්ෂීන් වන ශ්‍රී ලංකා සිතැසියා (*Zosterops ceylonensis*), ශ්‍රී ලංකා කහකන් කොණ්ඩියා (*Pycnonotus pennicillatus*), ශ්‍රී ලංකා නිලන මැසිමාරා (*Eumyias sordidus*) ශ්‍රී ලංකා වන රැවියා (*Bradypterus palliseri*) වැනි පක්ෂී විශේෂ දැකගැනීමට හා උන්ගේ හඬ ඇසීමට සුදුසුම ප්‍රදේශය හෝර්ටන් තැන්නයි. ගෝන රංචු ද, දිවියා, වඳුරා, වැලි මුවා, දඬුලේනා, බලල් දිවියා, හාවා වැනි ක්ෂීරපායින් හමුවෙයි.

ගෝනා

දේශීය කුරුලු විශේෂ 50ක් ද, සංචාරක කුරුල්ලන් 11 ක් ද ඇත. එමෙන්ම සමනළ වර්ග හා ආවේණික, උරග විශේෂයක් වන අං කටුස්සා ද හමුවේ. (ශ්‍රී ලංකාවේ ජාතික වනෝද්‍යාන, ටී. බී. අරංගල්ල, 2004)

ශ්‍රී ලංකාවට ආවේණික වඳුරු විශේෂයක් වන වලස් වඳුරා (*Trachypithecus vetulus monticola*) මෙම වනාන්තරවල දී දක්නට ලැබෙයි.

ක්‍රියාකාරී වළාකුළු වනාන්තර

මෙම වනාන්තර ලොවේ ඉපැරණිම වනාන්තරවලින් පැවැත එයි. වසර මිලියන ගණනාවකට ඉහතදී ඇන්ටාක්ටික් මහාද්වීපය සමඟින් ශ්‍රී ලංකා මහාද්වීපය බැඳී පැවතුණු අතර මහාද්වීප තල පාවීමේ ප්‍රතිඵලයක් ලෙස මෙම භූමිය සමකයෙන් උතුරට ගමන් කර ආසියාව හා නොගැටී පැවතියේය. එබැවින් ශීත කලාපයෙන් රැගෙන ආ දේශගුණය කඳු මුදුන්වල අදටත් නොනැසී පැවතීම තුළින් අතීතය හා පවතින දිගු සම්බන්ධතාවය පැහැදිලි කරයි. හෝර්ටන් තැන්නේ වළාකුළු වනාන්තර ලොවේ ඉපැරණිම වනාන්තරවලින් පැවැත එයි. (වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, හෝර්ටන් තැන්න කාර්යාලය)

ක්‍රියාකාරී වළාකුළු

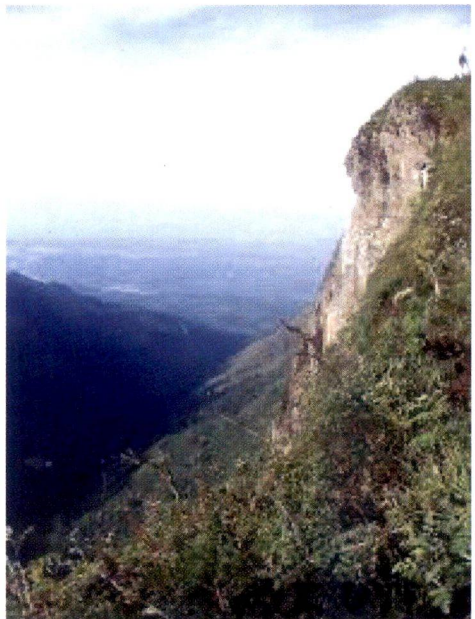
හෝර්ටන් තැන්න ක්‍රියාකාරී වළාකුළු දැකගැනීමට ඇති සුදුසුම ස්ථානයයි. කඳුමුදුන්වල පහළ මට්ටමේ සිට ඉහළ නගින ජලවාෂ්ප රැගත් උණුසුම් වාතය කඳුමුදුන්වල ගැටී සනීභවනය වී වළාකුළු බවට පත්වන අතර වළාකුළු සවස් කාලයේදී කඳු ආවරණය කරගැනීමෙන් වැස්ස ඇතිවේ.

ලෝකාන්තයේදී මෙසේ සනීභවනය වී ජලවාෂ්ප, ජලබිංදු වශයෙන් ශාක දිගේ වැස්සීම සිදුවෙයි. මෙම ජල බිංදු වෙනත් ශාක මත වැටෙන ශාක වර්ධනයට උදව් දෙන අතර මෙවැනි ශාක පිහිටීම හේතුවෙන් මෙම ශාක විසින් ජලය රඳවා ගන්නා බැවින් මෙම ජලය පසට ලබාදීමෙන් ජනාවාස පෝෂණය කිරීමට වැදගත් වන ගංගා නිර්මාණය කරයි.

හෝර්ටන්තැන්නේ සුන්දර ස්ථාන

ලෝකාන්තය

මීටර 870 ක් පමණ පහළ බෑවුමකි. එහි පහත බැලූවිට තේවතු යායක් ද උඩවලව ජාතික උද්‍යානය පෝෂණය කරනු ලබන්නාවූ වලවේ ගඟට දිවෙන කිරිකැටි ඔය දැකගත හැකිය. එමෙන්ම පරිසරය පැහැදිලි දිනයන්හිදී ඇතින් මුහුද ද පෙනෙයි.

බේකර්ස් දිය ඇල්ල

මනස්කාන්ත සිසිල් දිය බිඳිතිවලින් ඉවුරු අද්දර පෝෂණය වන අතර මෙම තෙතමනයට ලොල්වූ පාසි ඇල්ගී වැනි ශාක ප්‍රජාවන් මගින් ද මෙම භූමිය සශ්‍රීක වේ.

මීවන ශාක ද ආවේණික කුරු කටුස්සන් ද මෙහිදී දැකගත හැකිය. මෙම දිය ඇල්ල මගින් බෙලිහුල් ඔය පෝෂණය කරයි.

බේකර්ස් දියඇල්ල

උඩවලව ජාතික උද්‍යානය

පිහිටීම හා ස්ථාපිත කිරීම

කොළඹ සිට කිලෝමීටර් 165ක් දුරින් පිහිටා ඇත. කොළඹට ඉතා ආසන්නවම පිහිටි, වන අලි විසිරී ඇති උද්‍යානය වේ. කොළඹ-ඇඹිලිපිටිය, තණමල්විල මාර්ගය ඔස්සේ ළඟා විය හැකිය. වනෝද්‍යානය සබරගමුව හා උභව පළාත් දෙකටත් රත්නපුර හා මොණරාගල දිස්ත්‍රික්ක වලටත් පරිපාලනමය වශයෙන් මායිම්ව පිහිටයි. මෙම උද්‍යානය හෙක්ටයාර 30821ක් විශාලය.

ක්‍රි.ව. 1971 දී උඩවලව ජලාශය පිහිටුවීමත් සමඟම එහි ජලපෝෂක ප්‍රදේශය ලෙසින් විශාල භූමි ප්‍රදේශයක් වෙන් කරන ලද අතර අද මෙම භූමිය තුරුලියෙන් පිරි බිමක් බවට පත්ව ඇත. ක්‍රි. ව. 1972 ජූනි මස 30 ගැසට් අංක 14 යටතේ, වන සත්ව හා වෘක්ෂලතා ආරක්ෂණ ආඥා පනත මගින් ජාතික උද්‍යානයක් ලෙසින් ප්‍රකාශයට පත්කරන ලදී. මෙය වලවේ ගඟ සංවර්ධන වැඩසටහන යටතේ ඇතිවූවකි.

භෞතික ලක්ෂණ

උඩවලව උද්‍යානය පිහිටි සීමාව භූගෝලීයව හා දේශගුණික වශයෙන් සැලකූ කල වියළි සහ අතරමැදි කලාපයට අයත් වේ.

මුහුදු මට්ටමේ සිට මීටර් 60-400 උච්චත්වයකින් පිහිටයි. තෙත් හා වියළි ස්වභාවයක් ගනියි. රත්නපුරට ආසන්න මායිම් කලාපයේ තෙත් කලාපීය ලක්ෂණත් මොණරාගලට අයත් මායිම් කලාපයේ වියළි දේශගුණ තත්ත්වයත් පෙන්වයි.

වාර්ෂික වර්ෂාපතනය මිලි මීටර් 1,524 කි. අවම උෂ්ණත්වය සෙන්ටිග්‍රේඩ් 17.7 හා උපරිම උෂ්ණත්වය 37.2 ද මධ්‍ය උෂ්ණත්වය සෙන්ටිග්‍රේඩ් 29.4 ද වේ. වාතයේ ආර්ද්‍රතාවය 94% - 95% කි. මැයි සිට

ජූලි දක්වා සුළං හමන වේගය පැයට කිලෝමීටර 5.9 සිට 6.3 දක්වා විචලනය වේ.

වැඩිම සුළඟක් ජුනි මාසයේ දැකිය හැකිය. අවම සුළං වේගය පැයට කිලෝමීටර 3.1 කි. උද්‍යානයේ ඇති ප්‍රධාන ගංගාව වලවේ ගඟයි. වලවේ ගඟ හරස් කොට උඩවලව ජලාශය ද, මව් ආර හරස් කොට මව්ආර වැව ද ගොඩනගා ඇත. වලවේ ගඟ වර්ග කිලෝමීටර 1,155ක් පුරා ව්‍යාප්තව ඇත. (අසිරිමත් උඩවලව, නිශාන්ත ශ්‍රී ලාල් හෙට්ටිආරච්චි, 2005)

ආගමික හා සංස්කෘතිකමය බලපෑම

පෙර රජ දවස විසූ නීල මහා යෝධයා මෙම භූමියේ කෘෂිකාර්මික කටයුතු සිදුකළ බවට සාක්ෂි ඇත. උද්‍යානය මායිමේ කල්තොට හා සඳගිරියේ ගම්මානවල රාජධානි තිබූ බවට විශ්වාස කරයි. සඳගිරියේ දළදා මාළිගාවක් තිබූ බවට පුරාවිද්‍යා නිදර්ශක කියාපායි. මෙම භූමිය තුළ රෙමිණි කොත ද, සංඛපාල විහාරය, ඔබරගල ආරාමය ඇත. තවද අතීතයේ සරුසාර ගම්මාන තුනක් ලෙසින් සීනුගල, මුවංපැලැස්ස හා නැබඩ පැවතිණි.

පෛව විවිධත්වය

උඩවලවේ ප්‍රාථමික ද්විතීක වනාන්තර මෙන්ම විවෘත තෘණ භූමි,සැවනා තෘණ භූමි, පඳුරු වනාන්තර, තේක්ක වගාව ද හමුවේ.

ශාක විවිධත්වය

වීර, කුණුමැල්ල, කුරටිය, උල්කැදබටකිරිල්ල, දෙමට, වීර, ඉළක්, කටුපිල, මීල්ල, බුරුත, කෝන්, කුඹුක්, කැටකැල, දිවුල්, සැවනා බිම් ලෙස ගිනි ග්‍රාස් දම්නිය, පිල, තෘණ වර්ගද බහුලයි. උද්‍යානය තුළ ශාක

විශේෂ 135ක් පමණ වාර්තා වේ. එයින් ශාක විශේෂ 27ක් ඖෂධීය ගුණයෙන් යුක්තය.

තවද වාර්තා වන ශාක විශේෂ 04ක් ලංකාවට ආවේණික වේ. එනම් මැන්ඩෝර් (*Hopea cordifolia*) වල්පිච්ච (*Jasminum angustifolium*) ඉඳි (*Phoenix zelanica*) හා කොර කහ (*Memecylon angustifolium*). (අසිරිමත් උඩවලව, නිශාන්ත ශ්‍රී ලාල් හෙට්ටිආරච්චි)

සත්ත්ව විවිධත්වය

සත්ත්ව විවිධත්වය විමසා බැලූ විට 'අලි' ප්‍රධාන තැනක් ගනියි. ක්ෂීරපායී විශේෂ 46ක් වාර්තා වේ. එයින් විශේෂ 11ක් ජාතික වශයෙන්ද විශේෂ 04ක් ජාත්‍යන්තර වශයෙන් ද වද වී යෑමේ තර්ජනයට ලක්වී ඇත. රිලවා (*Macaca sinica*) හම්බාවා (*Petaurista petaurista*) කබල්ලෑවා (*Manis crassicaudata*) හා මීයන් විශේෂයක් වන (*Mus masculus*) ද ආවේණික විශේෂ වෙති.

පක්ෂි විශේෂ 195ක් ද එයින් විශේෂ 30ක් පර්යටනික පක්ෂිහු වෙති. විශේෂ 09ක් ශ්‍රී ලංකාවට ආවේණිකයි. විශේෂ 09ක් ජාතික වශයෙන් වඳවී යෑමේ තර්ජනයට ලක්ව ඇත.

උරග විශේෂ 51ක් ද උභය ජීවි විශේෂ 17ක් ද මත්ස්‍ය විශේෂ 30ක් ද වාර්තාවේ. (අසිරිමත් උඩවලව, නිශාන්ත ශ්‍රී ලාල් හෙට්ටිආරච්චි)

තාරකා ඉබ්බා

ලෝකයේ ජීවත්වන ආසියානු උප අලි විශේෂ 05 අතරින් ලංකාවේ ජීවත්වන විශේෂය වන අලියා (*Elephas maximus maximus*) පරිණාමනයෙන් උසස්තමයා ලෙස සැලකෙයි. උඩවලව වනෝද්‍යානය තුළ අලි ඇතුන් 400 කට වඩා වැඩි ප්‍රමාණයක් ජීවත් වේ.

විනාශකාරී බලපෑම්

ශ්‍රී ලංකාවේ පිහිටි වනෝද්‍යාන අතරින් ගම්මාන රාශියකට මැදිව පිහිටි වනෝද්‍යානය උඩවලවයි. එම හේතුවෙන්ම වනෝද්‍යානය තුළ පවතින ගැටලු ද රාශියකි. එනම් වන විනාශය, අනවසර හේන් වගාව, මැණික් හැරීම, ගංජා වගාව, වන සත්ත්ව දඩයම, කැලෑ සහ තෘණ භූමි ගිනි තැබීම, වනෝද්‍යානයට ගවයන් ඇතුළු කිරීම ගැටලු කිහිපයකි.

ගල්ඔය ජාතික උද්‍යානය

පිහිටීම හා ස්ථාපිත කිරීම

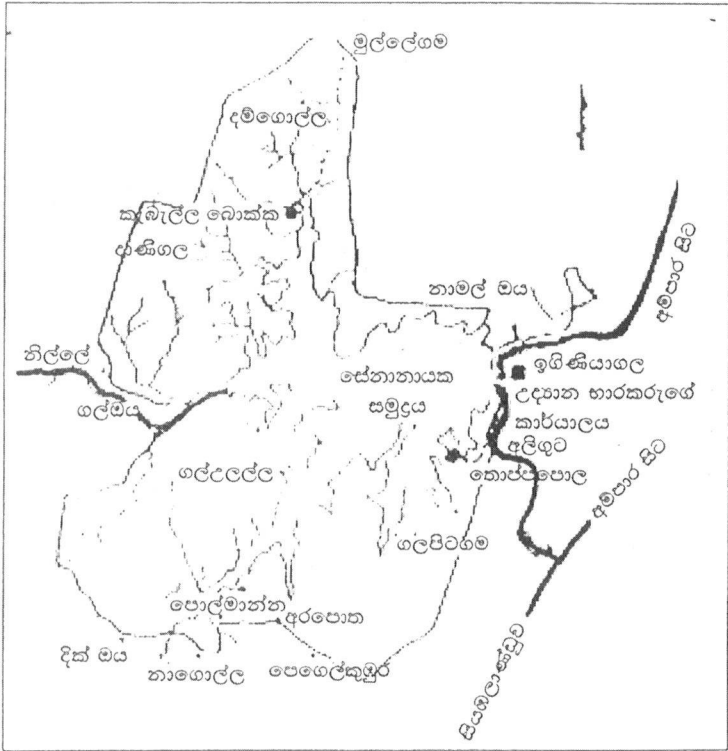
ගල්ඔය නිම්න සංවර්ධන ව්‍යාපාරයේ ප්‍රතිඵලයක් ලෙස මෙම උද්‍යානය ස්ථාපිත කර ඇත. වියළි මිශ්‍ර සදාහරිත වනෝද්‍යානයක් වන මෙය මොණරාගල හා අම්පාර දිස්ත්‍රික්කයන්ට අයත්ව පිහිටා ඇත.

1954 පෙබරවාරි 12 වැනි දින ජාතික උද්‍යානයක් ලෙසට ප්‍රකාශයට පත්කරන ලදී. විශාලත්වයෙන් හෙක්ටයාර 259,00ක් පමණ වේ. වර්ෂාපතනය වාර්ෂිකව මිලි මීටර් 1,600 -1,750ක් අතර වේ. පස රත් - දුඹුරු පැහැතිය. (පී. ඇම්. පී. සේනාරත්න, 2005)

මෙහි ගල්ඔය නිම්න ඊසානදිග හා නිරිතදිග අභය භූමි ද සේනානායක සමුද්‍ර අභය භූමිය ද පිහිටා ඇත.

මෙම ජාතික උද්‍යානය, සේනානායක සමුද්‍ර අභය භූමියේ ජලධර ප්‍රදේශය ලෙස ක්‍රියා කරයි.

(මූලාශ්‍රය : වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

පෞරාණික තොරතුරු

වනෝද්‍යානයේ බටහිරට මායිම්ව ආදිවාසීන්ගේ ගම්මානයක් වන රතුගල -නිල්ගල ගම්මානය ද ආශ්‍රිතව පෞරාණික විහාරස්ථාන වන දීඝවාපිය බුද්ධගල රැසක් සහ ඝන වනාන්තරයෙන් වැසුණු කඳු රාශියක් ද දැකිය හැකිය. තව ද දුටුගැමුණු රජතුමන්ගේ හමුදා රෝහල හා ඖෂධ උයන මෙහි පැවති බවට විශ්වාස කරයි.

ආයුර්වේදයේ ප්‍රධානතම ඖෂධීය දැව ත්‍රිත්වය වන අරළු, බුළු, නෙල්ලි ද දුර්ලභ ආයුර්වේද ශාකවන ගම්මාලු, කහට, ඇහැල ද, හමුවේ. මහාරාස්සගල, කුඹාරාස්සගල, යකිනියන්ගේ වෙල, පෙතිගල් කන්ද, නුවරගල් කන්ද, වැනි ප්‍රදේශ වටිනා ඖෂධීය ශාකවලින් පරිපූර්ණය.

ශාක විවිධත්වය

මෙම වනාන්තරයේ තැනින් තැන උස් වූ ගස් ද උස් වූ ශාකයෙන් තොර තෘණ භූමිද හඳුනාගත හැකිය. උසට වැඩුණු ශාක ලෙස හල්මිල්ල, දිවුල්, කොහොඹ, මොර, ඇටඹ, කළුවර ද තරමක උසින් අඩු ශාක ලෙස වල් කැප්පෙටියා, ගුරුන් ශාකද, තෘණ භූමි ප්‍රදේශයේ ඖෂධීය වටිනාකමින් යුක්ත අරළු, ගම්මාලු, බුළු, නෙල්ලි යන ශාක ද පැතිරී ඇත. පඳුරු ශාක වශයෙන් එරමිණියා වර්ග ද උස්ව වැඩෙන තුරු විශේෂ අතර මාන හා ඉලුක් ප්‍රධාන වේ.

සත්ත්ව විවිධත්වය

භෞමික ක්ෂීරපායී විශේෂ 32ක් පමණ හඳුනාගෙන ඇත. රිලවා වඳුරා, අලියා, වල් උෟරා, මුවන්, තිත්මුවා, ගෝතා, කුළු හරකා, දිවියා, වලහා ජීවත් වේ.

විවිධ වර්ගවලට අයත් ජලාශ්‍රිත පක්ෂීන් විශේෂ 41ක් ඇතුළු පක්ෂී විශේෂ 100ක් පමණ ජීවත් වේ. ඒ අතරින් දියකාවන් කුඹ සේරුවන්, කොකුන්, සිළු රාජාලියා මුහුදු රාජාලියා උකුසු විශේෂ ද, වළිකුකුළා, කොණ්ඩ රාජඅලියා, මහ පිළිහුඩුවා ද නිරන්තරයෙන් දැකගත හැකිය. ආවේණික පක්ෂීන් 07කි. ඒ අතරින් වන අළු කැඳැත්තා, රතු මල් කොහා, හබන් කුකුළා ද මුදුන් බොර දෙමළිවිවා ආවේණික පක්ෂීන් කිහිපයකි.

උරගයින් ලෙස නයා, පොළගා, පිඹුරා ආදී සර්පයින් ද කිරි ඉබ්බන්, ගල් ඉබ්බන් වැනි විශේෂ හමුවේ. මිරිදිය මත්ස්‍ය වර්ග 33ක් පමණ, වාර්තාවේ. මත්ස්‍ය විශේෂ අතර වලයා, තිලාපියා, කාපයා, වලපොත්තා, මගුරා, පොල්මල් ආදා, ලූලා ජීවත් වෙති. සමනල් විශේෂ රාශියක් ද මෙහි ජීවත්වන බවට වාර්තාවේ. (ටී. බී. අරන්ගල්ල, 2004)

මින්තේරිය උද්‍යානය

පිහිටීම හා ස්ථාපිත කිරීම

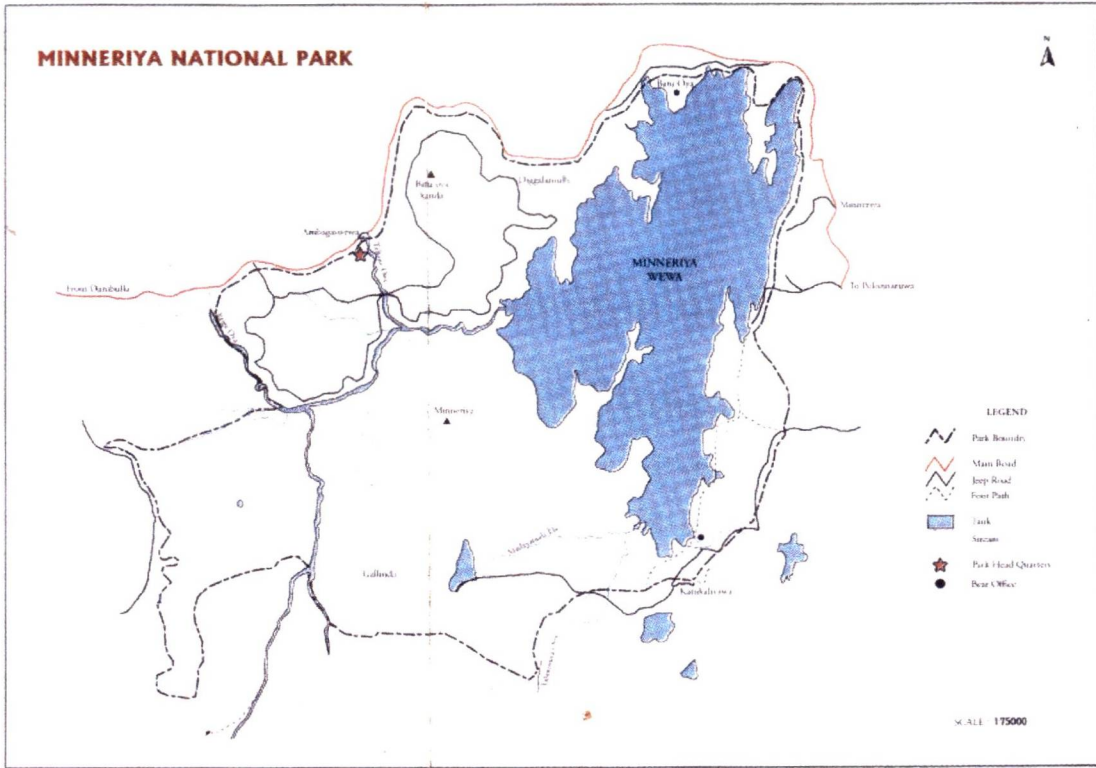
කොළඹට කිලෝමීටර 182ක් දුරින් කොළඹ-හබරණ මාර්ගයෙන් පොළොන්නරුව දක්වා ගමන් කිරීමේ දී හමුවේ. උතුරු මැද පළාතේ පොළොන්නරු දිස්ත්‍රික්කයට අයත් වේ. මහසෙන් රජතුමන් විසින් ඉදිකරන ලද මින්තේරි ජලපෝෂක ප්‍රදේශය වනුයේ මින්තේරිය උද්‍යානයයි. ජලාශය ඇතුළු ජල පෝෂක ප්‍රදේශය 1938 අභය භූමියක් ලෙස ප්‍රකාශයට පත්කරන ලදී.

ජාතික උද්‍යානයක් ලෙසට ප්‍රකාශයට පත්කරන ලද්දේ 1997 අගෝස්තු 12 වැනිදාය. එය මහජනයාගේ නැරඹීම සඳහා 1998 මැයි මාසයේ දී විවෘත කරන ලදී. විශාලත්වයෙන් හෙක්ටයාර 8,889ක් වේ. ආසියානු තෙත් බිම් නාමවලියේ ද මෙම රක්ෂිතය නම්කර ඇත. (පරිසර හා ස්වභාවික සම්පත් අමාත්‍යාංශය, තොරතුරු අත් පොත, 2008)

භෞතික ලක්ෂණ

මෙම වන භූමියේ වාර්ෂික වර්ෂාපතනය මිලි මීටර් 1500 -2000 පමණ වේ. උෂ්ණත්වය සෙන්ටිග්‍රේඩ් අංශක 20 - 34 ක් පමණ වේ. මුහුදු මට්ටමේ සිට උච්චත්වය මීටර් 60 - 500කි. රතු දුඹුරු රොන්මඩ සහිත පසකින් යුක්ත වේ.

මෙම වනාන්තරය තුළින් බටුඔය, තල්කොටේ ඔය, කිරිඔය, මඩයන්පල ඔය, ආදී ගංගා රැසක් ගලා එන අතර මින්තේරිය වැවට මහවැලි ජලය ගෙන එන යෝධ ඇළ ගලන්නේ ද මෙම වනය තුළිනි. තවද වනාන්තරය පුරා දොළ පාරවල් රාශියක් ගලායයි.

මින්නේරිය ජාතික උද්‍යාන සිතියම
 මූලාශ්‍රය : (වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

ජෛව විවිධත්වය

වනෝද්‍යානය තුළ ඉහළ ජෛව විවිධත්වයක් පවතියි.

ශාක විවිධත්වය

වීර, බුරුත, කළුමැදිරිය, මිල්ල, කුකුරුමාන්, කැප්පෙට්ටිය, කුඹුක්, ඉලුක්, තේක්ක, කෙටු ශාකය ආදී ශාක වර්ග දැකිය හැකිය.

කටු උණ, වල් ඉදි, පොහොන්, ඉලුක් වැනි තෘණ වර්ග ද පැතිරී ඇත. මෙහි තණ බිම්, මධ්‍යස්ථ වියනක් සහිත ද්විතීක වනාන්තර, කඳු වැටි, කටු පඳුරු සහිත ලඳු කැලෑ වැනි විවිධ වෘක්ෂලතා හමුවෙයි.

සත්ත්ව විවිධත්වය

අලියා (*Elephas maximus maximus*) 150-300 කණ්ඩායමක් මෙහි ජීවත්වෙති. දිවියා, තිත්මුවා, මීම්නතා, වලසුන්, ගෝනුන්, වල්උගරන්, හඳුන් දිවියන්, දඬු ලේනුන් වැනි ක්ෂීරපායී සත්ත්ව කාණ්ඩත්, පැස්තුඩුවා, ලතුවැකියා, ගිරා මලින්තා, වලිකුකුළා, දුම්බොන්නා, සිවුරු හොරා, මොණරා, පක්ෂි විශේෂ ගණනාවක් ද ජලාශ්‍රිත ප්‍රදේශවල පුංචි දියකාවුන්, මහ සුදුපැස් තුඩුවන්, අළු කොකුන් ද පර්යටණික කුරුල්ලන් වන පැස්තුඩුවන් ද සියක්කාරයන් ද දැකිය හැකිය. විෂකුරු සර්පයින් ලෙස තිත් පොළඟුන්, නයා හමුවන අතර හැලකිඹුලන්, කබරයින් වැනි උභය ජීවින්ද සමනල් විශේෂ ද හමුවේ. (වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

මාදුරුමය උද්‍යානය

පිහිටීම හා ස්ථාපිත කිරීම

උතුරු මැද පළාතට අයත් පොළොන්නරුව දිස්ත්‍රික්කයට හා අම්පාර දිස්ත්‍රික්කයට ද උභව පළාතින් බදුල්ල දිස්ත්‍රික්කයට ද අයත් වේ. වියළි කලාපීය වනාන්තරයකි. කොළඹ සිට පොළොන්නරුව-මනම්පිටිය හරහා කිලෝමීටර 25 ක් පසුකරත්ම ප්‍රධාන පිවිසුමට ළඟාවිය හැකිය.

මහවැලි යෝජනා ක්‍රමයේ ප්‍රතිඵලයක් ලෙස මාදුරුමය උද්‍යානය ස්ථාපිත කරන ලදී.

මාදුරු මය උද්‍යානය හෙක්ටයාර 58,849ක් විශාල වන අතර 1983.11.09 දින දී ජාතික උද්‍යානයක් ලෙස ප්‍රකාශයට පත්කරන ලදී. (වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

භෞතික ලක්ෂණ

වාර්ෂික වර්ෂාපතනය මිලිමීටර් 2,000ක් පමණ වේ. ඊශානදිග මෝසම් වර්ෂාව ලැබෙයි. උභව කඳුකරයෙන් ආරම්භවන මාදුරුමය ඊශාන දෙසට ගලායමින් නැගෙනහිර කල්කුඩා ප්‍රදේශයෙන් සාගරයට එක්වේ. උද්‍යානයේ කිවුල ඇල්ල නම් ප්‍රදේශයේ උණු වතුර බුබුළක් දැකිය හැකිය.

අවතැන් වූ සතුන්ගේ වාසභූමියක් ලෙසත් පෝෂක ප්‍රදේශයක් ලෙසත් වැදගත් වේ. සෝමාවතිය, යාල නැගෙනහිර හා වස්ගමුව යන වනෝද්‍යානය එකිනෙකට යා කරන්නාවූ වනෝද්‍යානයක් ලෙස මාදුරු මය වනෝද්‍යානය ක්‍රියා කිරීම සුවිශේෂී ලක්ෂණයකි.

වනෝද්‍යානය මැදින් මාදුරු මය ගලායන බැවින් සතුන්ට මෙන්ම ගහකොළවලට අවශ්‍ය ජල අවශ්‍යතාව සපුරයි. තව ද වනය තුළ ගල්පතුරු, කඳුගැට අතරේ සනව වැටුණු වන ලැහැබ් ඇත.

සංස්කෘතික හා ඓතිහාසික වැදගත්කම

මාදුරුමයේ සිට පොළොව යටින් ජලය ගෙන ගිය මැටිවලින් සාදන ලද දිගින් අඩි 219ක් ද පළලින් අඩි 30ක්වන බැමීමක සොරොච්චක් හමුව ඇති අතර එය සය වන ශත වර්ෂයට අයත් යැයි අනුමාන කෙරෙයි. තව ද කන්දේගම්වල, කොතලාවල හා දඹානෙහි ආදිවාසීන් ජීවත්වීය. (පරිසර හා ස්වභාවික සම්පත් අමාත්‍යාංශය, තොරතුරු අත් පොත, 2008) සංස්කෘතික වශයෙන් වටිනා ස්ථාන රැසක් මෙන්ම වෙහෙර විහාර රාශියක නටඹුන් රැසක් ද දැකගත හැකිය. කුඩාවිල, උඩු කුඹුර, හේනානිගල පිළිම, දාගැබ් විහාර පැවතීමෙන් බෞද්ධ උරුමය කියාපායි.

පෛව විවිධත්වය

වනය තුළ සරුසාරව වැඩෙන වීර, පලු, කුඹුක් බුරුත, කළුවර, හුරීමාර වැනි දැවමය වටිනාකමින් යුක්ත ශාක ද අලි ඇතුන්, ගෝනුන්, මීමින්නන්, මුවන් වැනි සතුන් මෙන්ම තාරකා ඉබ්බන් හමුවේ. මෙම වන නිම්නයේ දියකාවන්, කොක්කුන් සේරු ලිහිණින් ද පර්යටන පක්ෂියකු වන සියක්කාරයින් ද හමුවේ.

අභිතකර බලපෑම්

අනවසර හා අනවශ්‍ය ලෙසින් කැළෑව එළි පෙහෙළි කිරීම හේතුවෙන් වන සතුන්ට වාසස්ථාන අහිමි වී යෑමද මෙහි සුන්දරත්වය විනාශ වී යෑමද සිදුවනු දැකිය හැකිය.

සෝමාවතිය උද්‍යානය

පිහිටීම හා ස්ථාපිත කිරීම

කොළඹ සිට කිලෝමීටර 262ක් දුරින් පිහිටි මෙම උද්‍යානය වෙත පොළොන්නරුව රෝහල හන්දියෙන් හැරී සුංගාවිල හරහා පැමිණීමෙන් පිවිසිය හැකිය.

ත්‍රිකුණාමල දිස්ත්‍රික්කයේ නැගෙනහිර පළාතට අයත් කොඩ්ඩියාර්පත්තුව සහ උතුරු මැද පළාතේ පොළොන්නරුව දිස්ත්‍රික්කයේ එගොඩ පත්තුව ද සීමා කරමින් මහවැලි භූමි ප්‍රදේශයේ සෝමාවතිය වන භූමිය පිහිටයි.

1966 අගෝස්තු 09 වැනි දින අභය භූමියක් ලෙසට ප්‍රකාශයට පත්කරන ලදී. සෝමාවතිය ජාතික උද්‍යානයක් ලෙසින් ප්‍රකාශයට පත්කරන ලද්දේ 1986 සැප්තැම්බර් 02 වැනි දාය. මෙයට අයත්වන බිම් ප්‍රමාණය හෙක්ටයාර 37,646.8කි. (වන ජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, රක්ෂිත බිම් වාර්තාව)

භෞතික ලක්ෂණ

මහවැලි ගඟත් වෙරැගල්ආරු මහවැලි ගඟේ ශාඛාවන් එක්වීමෙන් නිර්මාණයවී ඇති ඩෙල්ටාවේ සෝමාවතිය උද්‍යානය පිහිටා තිබෙන බැවින් අනෙක් වනෝද්‍යානයන්ට වඩා විශේෂිත වී ඇත.

ඊසාන හා නිරිතදිග මෝසම් වැසි හේතුවෙන් හට ගන්නා ගංවතුරෙන් මෙම වනෝද්‍යානය වසරකට දෙවතාවක් යටවේ.

මෙම සාධක හේතුවෙන් මෙහි පස දියලු පසකි. විල්ලු බහුලව පැතිරී තිබීම ද විශේෂත්වයකි. ගංගා ඇළ දොළවලින් වටවී ඇති මෙහි ජලාශ 20කට අධිකව පිහිටයි. සතුන්ට දවස පුරාම ජලය පවතියි. (වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

ශාක විවිධත්වය

මෙම උද්‍යානයේ විල්ලු අතරින් තෙතමනයට ඕරොත්තු දෙන වෘක්ෂලතා පවතියි. මෙම ශාක සත්තතිය හා බැඳුණු බෙරු නම් විශේෂිත තෘණ බහුලව හමුවෙයි. විල්ලු හා තෘණ බිම් හේතුවෙන් සතුන් පහසුවෙන් දැකගැනීමට හැකිවී ඇත. මෙහි ඇති දිගු විල්ලුවක දී විවිධ සත්ත්ව කාණ්ඩ ගණනාවක් හඳුනාගැනීමට හැකිවී ඇති බැවින් සතුන් නැරඹීමට සුදුසුම වනාන්තරයක් ලෙසින් ද මෙය හඳුන්වාදිය හැකිය.

සත්ත්ව විවිධත්වය

සෝමාවතිය වනය තුළ අලි රැළක අලින් 100 - 150ක ප්‍රමාණයක් ජීවත්වන අතර ඇතැමුන් කුඩා කණ්ඩායම් ලෙසින්, තුන් හතරදෙනා බැගින් ද වනයේ සැරිසරනු දැකිය හැකිය. මෙහි ජීවත්වන අලින් අනෙක් වනභූමිවල ජීවත්වන අලින්ට වඩා පුෂ්ටිමත්ය. විල්ලුවල ජීවත්වන මෙම අලින් සවස් කල පැමිණ රාත්‍රිය පහන්වනතුරු ආහාර බුදිමින් සතුටින් රිසියේ ජීවත්වනු දැකිය හැකිය. මීමින්නන්, කුළු හරකුන් සුළු ප්‍රමාණ වශයෙන් ද, තිත්මුවන් රංචු ද ජීවත්වනු දැකිය හැකිය. උරග විශේෂ, සර්ප විශේෂ බහුලය. (ටී. බී. අරන්ගල්ල, 2004)

සෝමාවතිය රක්ෂිතයේ අඩම්පන ආරු, මදුර ආරු, පවන ආරු, වෙරුගල් ආරු, වැනි ගංගා ආශ්‍රිතව පිහිටා ඇති විල්ලු බිම් තුළ පක්ෂීන් රාශියක් හමුවෙයි. පිළිහුඩු විශේෂවන මල් පිළිහුඩුවන්, මහ පිළිහුඩුවන්, ගෝමර පිළිහුඩුවන්, ළුම සුදු පිළිහුඩුවන්, බිම් බස්සන්, විදේශීය කුරුළු විශේෂවන කුරුමිණි කුරුල්ලන් ද මෙහි සුන්දරත්වය වැඩිදියුණු කිරීමට හේතුවන ජලජ පක්ෂීන්වන කොක්කු, සේරු, නාරාවන්, හංසයන් ද වළි කුකුළන්, කිරලා, කොරවක්කුන්, දියකාවුන් ද මෙම වනයේ විල්ලු භූමි තුළ නිරන්තරයෙන් දුටු පැනයමින් වමන්කාරය වැඩිකරයි.

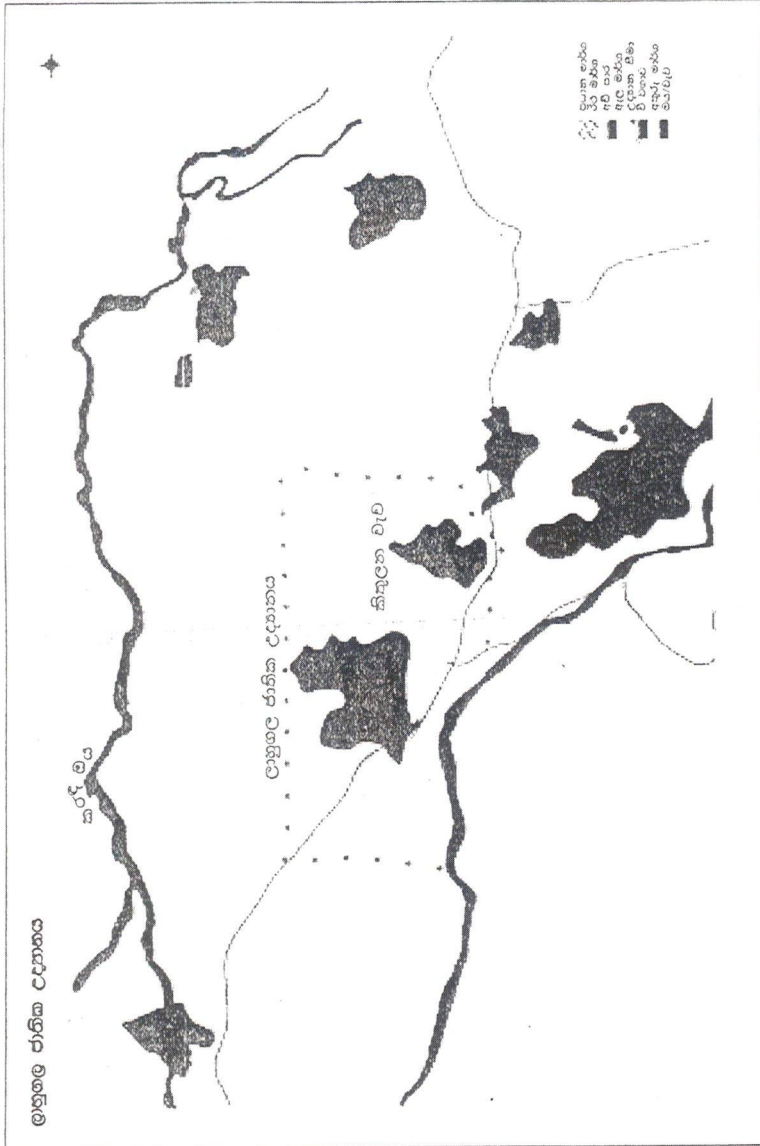
සෝමාවතිය කිඹුලන්ට රජ දහනකි. මෙම විල්ලු භූමි තුළ නිරන්තරයෙන් සතුන් සැරිසරන බැවින් කිඹුලන්ට අවශ්‍ය මාංශ හක්ෂණ අවශ්‍යතාව පහසුවෙන් සපුරාලන බැවින් මෙම වන භූමියේ කිඹුලන්ගේ ගහණ ඝනත්වයේ වැඩිවීමක් දැකිය හැකිය. වෙරුගල් ආරු ගංගාව ආශ්‍රිතව මිනිකන කිඹුලන් ජීවත්වන බවට වාර්තා වී ඇත. (ටී. බී. අරන්ගල්ල, 2004).

පෞරාණික වැදගත්කම

මෙම භූමිය හා යාව බැඳුණු පැරණි ඓතිහාසික බෞද්ධ පූජනීය ස්ථානයක්වන සෝමාවතිය වෛත්‍යය හා පුදබිම පැවතීම නිසා නිරන්තරයෙන් ජනතාව ගැවසෙනු දැකිය හැකිය.

ලාහුගල කිතුලන ජාතික උද්‍යානය

පිහිටීම හා ස්ථාපිත කිරීම

මූලාශ්‍රය : (වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

කොළඹ සිට අම්පාර දක්වා පැමිණ පොතුවිල් සිට සියඹලාණ්ඩුව මාර්ගයේ කිලෝමීටර 16ක් පැමිණවිට දී හෙද ඔය දී මෙම උද්‍යානය හමුවේ. කොළඹ සිට දුර කිලෝමීටර 318 ක් වේ. නැගෙනහිර පළාතට අයත්ය. යුධමය ගැටුම් මත දිගු කාලයක් වල්වැදී පැවති මෙම භූමිය මෑත කාලයක සිට මිනිසුන්ගේ සංචාරයට විවෘතව ඇත. අලි ඇතුන්ගේ රාජධානියක් ලෙසින් හා ඔවුන් නැරඹීමට සුදුසු ස්ථානයක් ලෙසින් මෙම වනෝද්‍යානය ප්‍රසිද්ධියක් උසුලයි.

1996 ජූලි 01 වැනිදා සිට අභය භූමියක් ලෙස ප්‍රකාශයට පත්කර ඇත. වසර 1980 ඔක්තෝබර් 31 වන දින ජාතික වනෝද්‍යානයක් බවට පත්විය. භූමි ප්‍රමාණය හෙක්ටයාර 5,131කි. (වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

භෞතික ලක්ෂණ

වියළි කාලගුණයක් පවතියි. වාර්ෂික වර්ෂාපතනය මිලිමීටර 1,650කි. නිරිතදිග මෝසම් වැසිවලින් වැඩිම වර්ෂාවක් ලැබෙන අතර නොවැම්බර් සිට දෙසැම්බර් දක්වා ඊසානදිග මෝසම්වලින් වර්ෂාව ලැබෙයි. උෂ්ණත්වය සෙන්ටිග්‍රෙඩ් අංශක 26-29 අතර වේ. ලාහුගල වනාන්තරයේ හෙක්ටයාර 243ක් පමණ වූ විශාල ලාහුගල වැව පිහිටා ඇත. ඒ අසල දී නිරන්තරයෙන් අලි රංචු දැකීමට හැකිය. කුමන වන භූමිය ද මෙයට ආසන්නව පිහිටා ඇත. (වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

පෛව විවිධත්වය

ශාක විශේෂ විවිධත්වය

ලාභ්‍යගල හා ආසන්නයේ අලින්ගේ ප්‍රියතම ආහාරයක් වූ බෙරු තණ බිම් පැවතීම නිසා අලින් නිතර එහි සැරිසරයි. මෙම ප්‍රදේශය අලින්ගේ ආහාර ගබඩාව ලෙසින් ද හඳුන්වයි. මෙහි ශාක සන්නතිය තුළ පලු, වීර, ඇහැල, කොහොඹ ආදී ශාක විශේෂ පවතී.

සත්ත්ව විශේෂ විවිධත්වය

නරියා, වල්ඌරා, අලියා, දිවියා වැනි ක්ෂීරපායින් ද, අළුකොබෙයියා, වළිකුකුළා, කොණ්ඩරාජාලියා, මොණරා, ගෝමර පිළිහුඩුවා, මල් පිළිහුඩුවා හා බිගුහරයා වැනි පක්ෂීන් ද හඳුනාගත හැකිය.

සංස්කෘතිකමය හා පෞරාණික වැදගත්කම

පෙර අතීතයේ දී මෙම වැව අසල සවස් කල විවිත්‍රවත් දර්ශන නැරඹීමට හැකිව තිබූ බව වාර්තා වේ. එහෙත් කාලීනව ඇති වූ යුද ගැටුම් හේතුවෙන් එම දර්ශනීය පටයන් ගිලිහී ගොස් ඇත. නිලගිරි වෛත්‍යාය හා සුන්බුන් වූ විහාරයක නටබුන් ද හමු වී ඇත. තව ද විහාර මහ දේවිය විවාහ වූ ස්ථානය යැයි සැලකෙන මගුල් විහාරය ද ඒ ආසන්නයේ පවතියි. එම විහාරය තුළ ඉදිකරන ලද මගුල් පෝරුවක නටබුන් හා ආසියාව තුළ මෙතෙක් හමු වී ඇති ඇත් ගොවිවන් සතර දෙනෙකුගෙන් යුක්ත එකම සඳකඩපහන අදට ද ඔබට නැරඹීමට හැකියාව ඇත.

වස්ගමුව ජාතික උද්‍යානය

පිහිටීම හා ස්ථාපිත කිරීම

මෙම උද්‍යානය, නැගෙනහිර දෙසින් මහවැලි ගංගින් ද, බටහිර දෙසින් කළු සහ අඹන් යන ගංගාවලින් ද උතුරින් අඹන් ගඟෙන් වට වූ හෙක්ටයාර 37,063ක භූමි ප්‍රමාණයකින් යුක්තය. මහනුවර-මහියංගන මාර්ගයේ හසලක මංසන්ධියෙන් විල්ගමුව හරහා හෝ ලග්ගල - විල්ගමුව හරහා ද මෙම භූමියට ඇතුල්විය හැකිය. උතුරු මැද සහ මධ්‍යම යන පළාත් දෙක තුළ පිහිටා ඇත. වර්ෂ 1984 අගෝස්තු 07 දින ජාතික උද්‍යානයක් ලෙස ප්‍රකාශයට පත්කරන ලදී. (වන ජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, වස්ගමුව කාර්යාලය හා රක්ෂිත බිම් නාමාවලිය)

භෞතික ලක්ෂණ

මෙම උද්‍යානය වියළි සහ අතරමැදි කලාපයට අයත්ය. ඔක්තෝබර් සිට පෙබරවාරි දක්වා ඊසානදිග මෝසම් වැසි ලැබෙයි. වර්ෂාව අඩු

ජුනි- සැප්තැම්බර් කාලය සංචාරය සඳහා සුදුසුම කාලයයි. වාර්ෂික උෂ්ණත්වය සෙන්ටිග්‍රේට් අංශක 28යි. වාර්ෂික වර්ෂාපතනය මිලිමීටර 1650-2000 පමණ වේ. (වන ජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, වස්ගමුව කාර්යාලය)

වියළි මිශ්‍ර සදාහරිත වනාන්තරයකි. මෙහි පස රතු දුඹුරු පසින් යුක්ත අතර තිරුවානා, කොන්ඩලයිට්, කිරිගරුඬ වැනි ඛනිජ වැලිවලින් සංයුක්තය.

වස්ගමුව වනයේ, දම්බරාව, කඳුරුපිටිය හා සංස්ථාපිටිය, ආදී නමින් කුඩා වැව් රාශියක් පවතියි. දිවුලේ ඇළ, නවගහ ඇළ, වැද්දිගෙ ඇළ, අඹන් ගඟ ආදී දිය පහරවලින් වස්ගමුව පෝෂණය වේ.

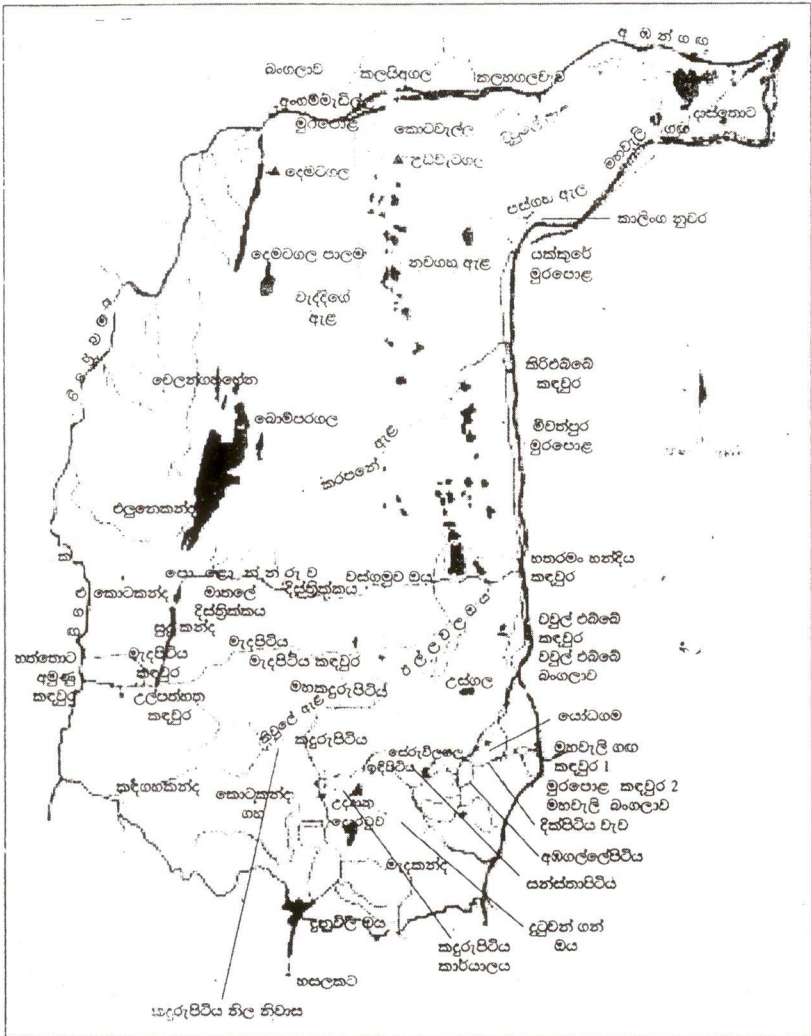
සංස්කෘතික හා පෞරාණික වැදගත්කම

මෙම භූමිය තුළ සංස්කෘතික දායාදයන් රැසක් පවතියි. පෙර රජ දවස මෙහි ජනාවාස රැසක් පැවති බවට ද සාක්ෂි ඇත. 12 වැනි සියවසේ පරාක්‍රමබාහු රජතුමා විසින් ඉදිකරවන ලද කාලිංග ඇළ ද මාලගමුව, විල්මිටිය, දාස්තොට, වස්ගමුව වැව්වල නිෂ්පාදිතයන් පවතියි.

දුටුගැමුණු හා සද්ධානිස්ස රජවරුන්ගේ ද්වන්ධ යුද සටන සිදුවූවා යැයි විශ්වාස කරන යුධගනාපිටිය ද රහතුන් මැවුකන්ද, අවුරුදු 1800කට වඩා ඉපැරණි වනයේ ඊසානදිග කොටසේ අඹන් ගඟට පිටතින් දක්නට ලැබෙන බුදු පිළිම දෙකක් සහ ඉපැරණි ගල්කණු ද හඳුනාගත හැකිය. (ටී. බී. අරන්ගල්ල, 2004)

ෂේව විවිධත්වය

වස්ගමුව වනයේ කැපීපෙනෙන ඉහළ ෂේව විවිධත්වයක් ඇත. එයට හේතුව උද්‍යානය හතර වටින් ගලායන ගංගා හේතුවෙන් පසෙහි සාරවත්භාවය හා විවිධත්වය ඉහළයාමයි. රතු හා දුඹුරුපස මැටි

වස්ගමුව ජාතික උද්‍යානය

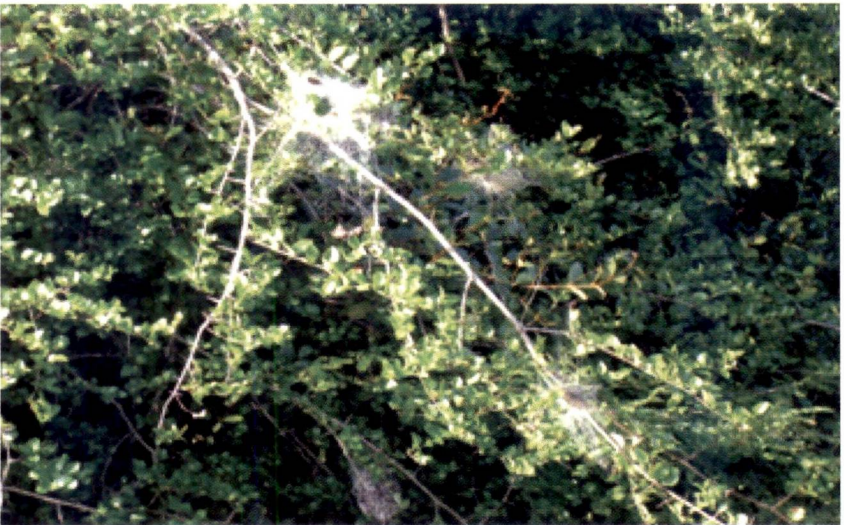
පී. ඇම්. සේනාරත්න,
 මූලාශ්‍රය : ශ්‍රී ලංකාවේ ජාතික වනෝද්‍යාන, 2004

සහ වැලි මිශ්‍රිත පස, ගංගා ආශ්‍රිත ඇති ඇලුවියන් පස හේතුවෙන් විවිධත්වයෙන් යුත් ශාක හා පරිසර පද්ධති මෙහි දී හඳුනාගත හැකිය.

ශාක විවිධත්වය

මෙහි ඇති ශාක ප්‍රජාවන් ලෙස වියළි මිශ්‍ර සදාහරිත වනාන්තර 41.2% පමණ, ගංගාධාර වනාන්තර 24%ක්, කටුපඳුරු 10.4%ක්, තණබිම් 11.2%, ගල් සහිත ප්‍රදේශ 13.2%ක් ද පවතියි.

සපුෂ්ප ශාක විශේෂ 383 ක් පමණ හඳුනාගෙන ඇත. එයින් ශාක විශේෂ 06 ක් පමණ ආවේණික ශාක ලෙසින් හඳුනාගෙන ඇත.

දැවමය වටිනාකම ඇති ශාක විශේෂ ලෙස කුඹුක්, මිල්ල, කළුවර, පලු, බුරුන, මී, ගොඩකිරිල්ල, හල්මිල්ල, වීර, යකඩමරන්, දවුල්ගස්, වීර, පානක්ක, නෙරළු, ශාක ද, රණවරා, මසන්, මලින්තන්, ගොනටු, පතොක්, කිරල, ගිංපොල්, කඩොල් යන ශාක විශේෂ ද හමුවේ.

වටිනා ශාක විශේෂ වන ඖෂධීය අති උඩයන් , බිං කොහොඹ වැනි පැළෑටි ද ඉලුක්, පොහොන් තෘණ ශාක ද, නෙලු පැළෑටි ද ඇත.

(අන්තර්ජාලය ඇසුරෙනි)

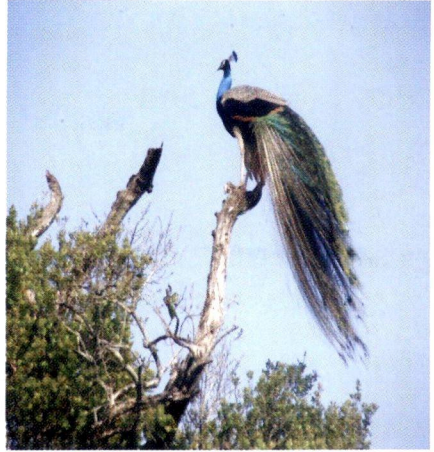
සත්ත්ව විවිධත්වය

සත්ත්ව සන්නතිය දෙස විමසා බැලීමේ දී වාසභූමිය කරගත් ක්ෂීරපායී සත්ත්ව විශේෂ 23ක් ද, පක්ෂි විශේෂ 143ක් ද, උරග විශේෂ 35ක් ද, උභය ජීවී විශේෂ 15ක් ද, මත්ස්‍ය විශේෂ 17ක් ද සමනල විශේෂ 52ක්, අලි ගහණය 150ක් බව ගණන් බලා තිබෙයි.

මෙම වනෝද්‍යානය තුළ දිවියන්, වලසුන්, හිවලුන්, කුළු හරකා, මහා වඳුරා, රිලවා, උනහපුලුවා, වල් උඹරා, හඳුන් දිවියා, වල්බලලා, වැලි මුවා, දිය බල්ලා, පිඹුරා, තලගොයා ආදී ජීවීන් ද හඳුනාගත හැකිය.

ලතුචූකියා, බිම් බස්සා, ගිරා මලිත්තා, බ්‍රාන්මණ උකුස්සා, කොණ්ඩ රාජඅලියා, අළු කැඳැන්නා, සිවුරු හොරා, ශ්‍රී ලංකා වන නිල් මල් කොහා, ශ්‍රී ලංකා වන රතු මල් කොහා, ශ්‍රී ලාංකීය ට්‍රොගන්, මහකවුඩා, ශ්‍රී ලංකා රන් මුණන් කොට්ටෝරුවා, ශ්‍රී ලංකා වලි කුකුළා, ශ්‍රී ලංකා හබන් කුකුළා, පාදිල හීන් බහුරු මානාවා යන පක්ෂීන් විශේෂ ද ජීවත් වේ.

Common Banded Peacock සහ Common Mormon යන සමනළ විශේෂ හමුවේ. (වන ජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

තරුඉබ්බන්, හිකනලා, ඇහැටුල්ලා, නයා බහුලව දැක ගත හැකිය. විශාලතම උරගයන් වන කිඹුලන් ද මෙහි දී හමුවේ. හැල කිඹුලා, පිඹුරා ද සමනළ විශේෂ කිහිපයක් ද හමුවෙයි. ක්ෂීරපායී සත්ත්වයින් අතරට වලහා, අළු වඳුරා, කළු ගෙලැති හාවා, වල් උරන්, තිත් මුවන්, කැබැල්ලෑවන් උරුලෑවන් දැකගත හැකිය. (ටී. බී. අරන්ගල්ල, 2004)

අභිතකර බලපෑම්

රුදුරු මස් වැද්දන්ට වනජීවීන් ගොදුරුවීම, අනවසරයෙන් කැළෑ එළි කිරීම නිසා මෙම වන භූමියේ සුන්දරත්වයට හානි සිදුවීම අභාග්‍යයකි.

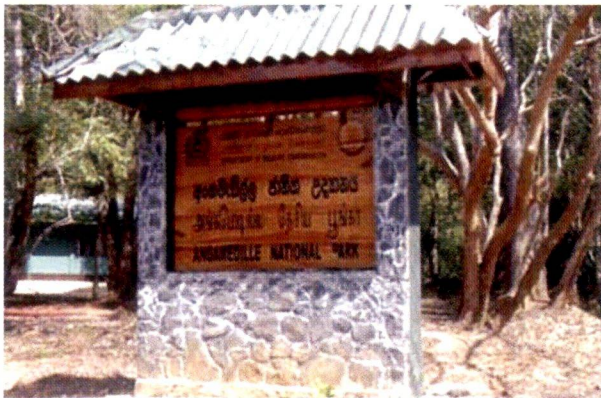
අංගම්මඩේල උද්‍යානය

පිහිටීම හා ස්ථාපිත කිරීම

පොළොන්නරුව මහා පරාක්‍රම සමුදුරට යාබදව කිලෝමීටර 225 ක් ගිය විට හමුවෙයි. උතුරු මැද පළාතට අයත් වන හෙක්ටයාර 7,528.9 හුම් ප්‍රමාණයක් වන මෙය කුඩා උද්‍යානයකි.

වස්ගමුව වනෝද්‍යානයේ උතුරින් මායිම්වන අඹන් ගඟ වම් ඉවුරේ පිහිටි පැරණි ගම්මානයක් ලෙසින් පැවති මෙම භූමිය පසුකාලීනව උද්‍යානයක් බවට පත්විය. 2006.06.06 දින මෙය ජාතික උද්‍යානයක් බවට පත්විය. (වන ජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

භෞතික ලක්ෂණ

පරාක්‍රම සමුද්‍රයේ වැඩිවන වතුර ප්‍රමාණය රඳවා ගැනීම සඳහා ඉදිකරන ලද උද්‍යානයක් ලෙස ක්‍රියා කරයි.

එලෙසම මින්නේරිය හා ගිරිතලේ වාරි පද්ධතිවල ජලය රඳවා ගන්නා ස්ථානයක් ලෙස ද ක්‍රියාකරයි.

මෙම උද්‍යානයේ භෞතික ලක්ෂණ විමසා බැලූවිට මෙහි දකුණු මායිමේ සුදු කන්ද ජලාශය ආරම්භ වන අතර එමගින් අඹන් ගඟ පෝෂණය කරයි. මෙහි ඇති කඳුවැටිය ගිරිතලේ හරහා මීන්තේරිය දක්වා විහිදී යයි.

නියං කාලයේ දී අධික වියළි බිමක් වුවත් වර්ෂා කාලයේ දී අනෙක් පහත් බිම්වලට වඩා නිරන්තර වර්ෂාවක් කඩින් කඩ ලැබීමට හේතු වනුයේ කඳුවැටිවලට වර්ෂාව ලැබීමයි.

සංස්කෘතික හා පෞරාණික වටිනාකම

මෙම භූමියේ අඹන් ගඟ හරහා පරාක්‍රම සමුද්‍රට ජලය ගෙනයන රජ බැම්ම පිහිටා ඇත. පෙර රජ දරුවන් විසින් ඉදිකළ වටිනා ස්ථාන තිබුණු බවට සාක්ෂි ලෙසින් නිදන් භොරුන් විසින් භාරන ලද වල් බිහිවුණු පැරණි වෙහෙර විහාර හා සිද්ධස්ථාන ඇත. නා උයන නමින් හඳුන්වන නූතන භාවනා මධ්‍යස්ථානයක් මෙම රක්ෂිතයේ සුදු කන්ද හා තවත් යාබද කුඩා කන්දකට යාබද බැවුමේ පිහිටා ඇත.

මෙම ස්ථානයේ වසර මුළුල්ලේම ජලය කාන්දුවන ජල උල්පතක් ඇති බවට සඳහන්වන බැවින් මෙම ප්‍රදේශයට උල්පත ප්‍රදේශය යැයි කියනු ලබයි.

ජෛව විවිධත්වය

මෙහි ඉහළ ජෛව විවිධත්වයක් පවතින බැවින් ආරක්ෂා කළයුතු භූමියකි.

තෙත් සහ වියළි පාරිසරික තත්ත්වයන් පවතිනු දැකිය හැකිය. මීන්තේරිය ගිරිතලේ හා සම්බන්ධව පවතින බැවින් වියළි කාලගුණික තත්ත්වයන්, කඳු කලාපය හේතුවෙන් ඇතිවන වර්ෂාව හේතුවෙන් මෙම වන භූමියට තෙත් බවත් ඇති කරයි. එබැවින් මෙම වන භූමිය තුළ තෙත් වියළි මිශ්‍ර වනාන්තර ස්වභාවයක් හඳුනාගත හැකිය.

ශාක හා සත්ත්ව සන්නිවේදනය

වනෝද්‍යානයේ ශාක හා සත්ත්ව සන්නිවේදනය බැලූවිට ප්‍රමුඛ වියළි කොළ පැහැති වනාන්තර ස්වභාවයක් ගනියි. වනාන්තරයේ ප්‍රමුඛ ශාකය ලෙස කළුචර (*Diospyros ebenum*) හමුවේ. පද්ධති සමූහයක් ලෙස නා ශාකය (*Mesua ferrea*) වැවී තිබෙනු දැකිය හැකිය. ගෝනුන්, අලින්, මී හරකුන්, ශ්‍රී ලංකා දිවියා, වලහා, වළි කුකුළන්, උණහපුළුවන්, කළු වඳුරන් හමුවේ. (වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

ගැල්වේස් ලෑන්ඩ් ජාතික උද්‍යානය

පිහිටීම හා ස්ථාපිත කිරීම

නුවරඑළිය නගරයේ සිට උඩුපුස්සැල්ලාව මාර්ගයේ කිලෝමීටර එකක් පසුකළ විටදී ගැල්වේස් ලෑන්ඩ් ජාතික උද්‍යාන පිවිසුම ඔබට හමුවෙයි. මෙහි මුළු බිම් ප්‍රමාණය හෙක්ටයාර 29,237කි. (වන ජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

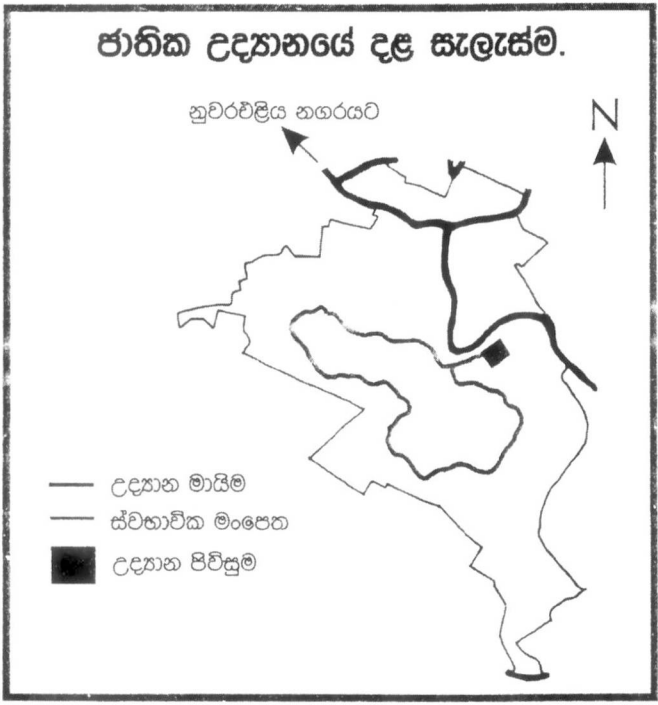
1938 මැයි 27 වැනි දින අභය භූමියක් ලෙසින් නම්කර තිබූ අතර ජාතික වනෝද්‍යානයක් බවට පත්වූයේ 2006 මැයි 18 වෙනිදාය. පක්ෂීන් නැරඹීම සඳහා සුවිශේෂී පරිසර පද්ධතියක් ලෙසින් මෙම භූමිය නම් කොට ඇත.

භෞතික ලක්ෂණ

කඳුකර තෙත් දේශගුණ කලාපයට අයත්ය. නිරිතදිග මෝසම් හා සංවහන වැසි මගින් වර්ෂාව ලැබෙයි. වාර්ෂික වර්ෂාපතනය මිලිමීටර 2,400ක් පමණ වේ. සාමාන්‍ය උෂ්ණත්වය සෙන්ටිග්‍රේඩ් අංශක 15.5 ක් වේ. පස රතු කහ පොඩිසොලික් වර්ගයට අයත්ය.

පෞච්චික විවිධත්වය

මූලාශ්‍රය : (වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

ශාක ප්‍රජාව

කඳුකර වනාන්තරවලට අයත්වන කීන, දඹ, ප්‍රමුඛ ශාක ලෙසින් ද මානව ක්‍රියාකාරකම් හේතුවෙන් හඳුන්වාදුන් පයින්සස් හා පර්ණාංග විශේෂයක් වන ගිණිහොට (*Cyanthea* spp.) ද, උසස් ශාක ලෙස සැලකෙන කීන, දඹ, වල් සපු, වැල් උණ දැකිය හැකිය. අපිශාක, බට කැලෑ නෙළු ශාක, විවෘත බීජක ශාක වන (*Araucaria*) යුකැලිප්ටස් වැනි ශාක ද ලයිකන, දිලීර හා මිකිඩ් විශේෂ ද දැකිය හැකිය.

සත්ත්ව ප්‍රජාව

උද්‍යාන භූමියේ ප්‍රමාණයට සාපේක්ෂව විශාල සත්ත්ව විවිධත්වයක් පෙන්වයි. විශාල ක්ෂීරපායින් සංඛ්‍යාත්මකව අඩුය. එහෙත් කුඩා ක්ෂීරපායින් විශාල සංඛ්‍යාවක් ඇත. වල් උඹරන්, වැලිමුවන්, හඳුන් දිවියන්, කළු වඳුරා, දඬුලේනා ද උරග විශේෂිත සීමිත වුවත් නයා, ලේ මඩිල්ලා වැනි සර්පයන් ද, කොපුල් මැස්සා, අං කටුස්සා සහ කුරු බෝදිලිමා යන කටුසු විශේෂයන් ද, සමනල විශේෂ රැසක් ද හමුවෙයි.

වැලි මුවා (*Muntiacus muntjak malabaricus*)

මෙම භූමියේ දැනට වාර්තා වී ඇති පක්ෂීන් සංඛ්‍යාව තිස්පහකි. ලංකාවට ආවේණික වූ පක්ෂී විශේෂ 07ක් ජීවත් වේ. ඒ අතරින් යුගල හෝ රංචු වශයෙන් සිටින ජීවකන් කොණ්ඩයා කඳුකරයට පමණක් විශේෂිත වේ. ආවේණික කුරුළු විශේෂයන් වන ලංකා උරුවන් තිරාසිකයා, ලංකා වළි කුකුළා, ලංකා අඳුරු නිල් මැසීමාරා, ලංකා සිතැසියා වැනි කුරුළු විශේෂ හඳුනාගත හැකිය. තවද මයිලගොයා, කළු බිම් සැරියා, අළු හැලපෙන්නේදා, බොර කෙවුල් බකමුණා, දෙමලිච්චා, අළු කැඳැන්නා, කහ කණ කොණ්ඩයා, පක්ෂීන් අතරින් කිහිපයකි. (වන ජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

ලංකා ජීවකන් කොණ්ඩයා (*Pycnonotus penicillatus*)

සමනල විශේෂ ලෙස Lemon Emigrant, Great egg fly, Common rose, common birdwing හඳුනාගත හැකිය. උරගයින් ලෙසින් නහාල ලේ මැඩිල්ලන් හමුවේ. (වන ජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

පරෙව් දූපත ජාතික උද්‍යානය

පිහිටීම හා ස්ථාපිත කිරීම

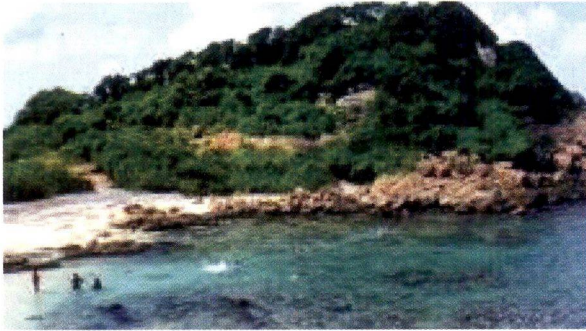
මෙය ශ්‍රී ලංකාවේ මෙතෙක් ප්‍රකාශයට පත්කර ඇති එකම දර්ශනීයම දූපත් වනෝද්‍යානයයි. ත්‍රිකුණාමල දිස්ත්‍රික්කයේ කුවිවවේලි ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසයට අයත් වාලෙයි උක්කු ග්‍රාම සේවා වසම තුළ පිහිටයි.

ක්‍රි. ව. 2003 දී වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් ජාතික උද්‍යානයක් ලෙසට ප්‍රකාශයට පත්කරන ලදී. එහෙත් නිල වශයෙන් සංචාරකයන්ට විවෘත කරනු ලැබුවේ 2011 මැයි 28 වෙනිදාය.

භෞතික ලක්ෂණ

මෙහි දූපත් දෙකක් ඇති අතර විශාල දූපතට පරෙවි දූපත යැයි ද, මෙහි කුඩා දූපතට කාක දූපත යැයි ද කියනු ලබන අතර මෙම දූපත් දෙක ඇතුළු නොගැඹුරු කොරල් සහිත හෙක්ටයාර 471ක් විශාල ප්‍රදේශයක් පරෙවි දූපතට අයත් වේ. ඉතිරිය සාගර ජලයයි.

ත්‍රිකුණාමලයේ නිලාවේලි වෙරළට කිලෝමීටර් 2ක් ඇතින් පිහිටා ඇති මෙම දූපතට නිලාවේලි වෙරළේ සිට බෝට්ටු සේවාවක් ක්‍රියාත්මක වේ.

ජෛව විවිධත්වය

ඉහළ වන ගහනයක් සමඟින් ඉතා ඉහළ ජෛව විවිධත්වයකින් යුක්ත දූපතක් වේ. ගල් පරවියන් බහුලව (Blue Rock Pigeon) දකින්නට ලැබෙයි. ගෘහාශ්‍රිත පරවියන් සමඟ දෙමුහුන් නොවූ ගල් පරෙවියන් හමුවන විශ්වාසනීය ස්ථානය පරෙවි දූපතයි. දූපතේ වසන

පරවියන් අප්‍රේල් මාසයේදී බිත්තර දැමීම සිදුකරයි. (වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

ගල් පරවියන්

මෙම දූපතේ ජලය මත සිට පියවි ඇසින් විවිධ වර්ණවලින් යුක්ත වූ කොරල් දැකිය හැකිය. තවද විවිධ කාලපරිච්ඡේදයන් හිදී සංක්‍රමණික කුරුල්ලන්ගේ ලැගුම් ගන්නා ස්ථානයක් වේ. 1998දී ඇති වූ උණුසුම් දියවැල් හේතුවෙන් කොරල්පර රාශියක් විනාශ වූ නමුත් මෙම කොරල්පරයට හානි නොවුණි. මෙහි කොරල් විශේෂ 100ක් ද මත්ස්‍ය විශේෂ 300ක් පමණ ද හමුවේ.

උද්‍යානයේ දූපත වටා කඩොලාන ප්‍රජාවක් පවතින අතර ගොඩබිම් ප්‍රදේශය කටු පඳුරු, සියඹලා, කොහොඹ, නුග ශාක ද දුර්ලභ ගණයේ ජලජ ශාක හා ජලජ සත්ත්ව විශේෂයන් ද හමුවේ. සංචාරකයන් වෙනුවෙන් ස්වභාවික මං පෙත් ඉදිකර ඇත. පොතු කැස්බෑවන් හා මෝරුන් බහුලව හමුවේ. එසේම කොරල්පර ආශ්‍රිතව සත්ත්ව ප්‍රජාවට හොඳ අභිජනන මධ්‍යස්ථානයක් සපයයි.

සිදුවන පරිසර හානිය

ඉරක්කණ්ඩිය, වාලෙයිසුක්කු ගෝපාල්පුරම් වැනි ධීවර වාඩි පරෙවී දූපතට ආසන්නව ම පවතියි. කොරල්පර ආශ්‍රිතව ධීවරයින් විසින් සිදුකරනු ලබන අනවසරයෙන් ඩයිනමයිට් දැමීම බලවත්ම තර්ජනය වන අතර දැල් දැමීම, බිලි බෑම, මත්ස්‍යයින් මැරීම නිසා තාරකා මත්ස්‍යයින්ගේ බහුල වැඩිවීමක් පෙන්නවයි. මන්ද තාරකා ඉබ්බන් වරකට ලක්ෂයකට වැඩි ප්‍රමාණයක් බිත්තර දමන බැවින් මෙම බිත්තර අනුභව කිරීම සඳහා රැස්වන මත්ස්‍යයින් හේතුවෙන් කොරල් ගහණයේ අඩුවීමක් ද දැකිය හැකිය. මෙකී තත්ත්වයන් පාලනය කිරීම නාවික හමුදාව හා වන අඩවි නිලධාරීන් විසින් සිදුකරනු ලබයි.

හික්කඩුව සමුද්‍රීය ජාතික උද්‍යානය

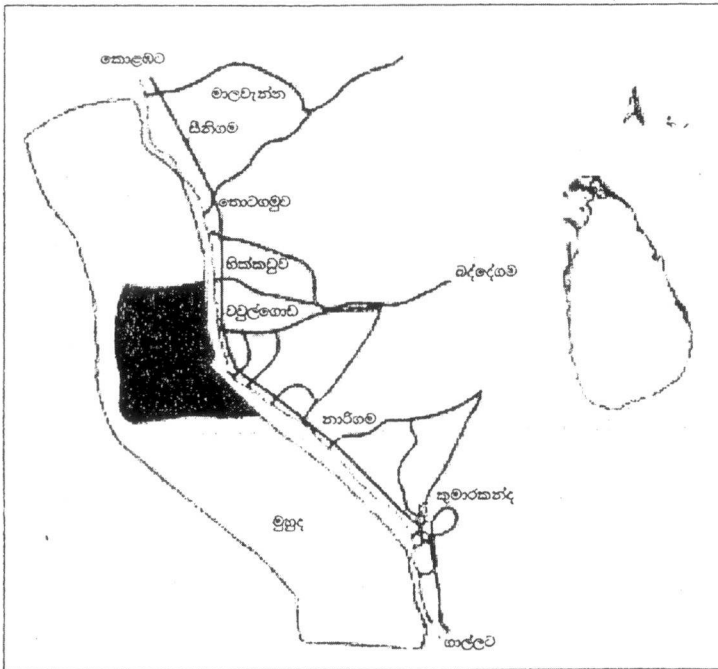
පිහිටීම හා ස්ථාපිත කිරීම

දකුණු පළාතේ ගාල්ල දිස්ත්‍රික්කයේ හික්කඩුව ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසය තුළ පිහිටයි. ජාතික උද්‍යානයේ විශාලත්වය හෙක්ටයාර 102කි.

කොරල් පර සංරක්ෂණය කිරීමේ අරමුණ ඇතිව වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව විසින් 1979 මැයි 18 දී මෙය සමුද්‍රීය අභය භූමියක් ලෙස ප්‍රකාශයට පත්කරන ලදී. පසුව 1998 අගෝස්තු 14 දී ආරක්ෂාව වැඩි කිරීම පිණිස තවදුරටත් ස්වභාව රක්ෂිතයක් ලෙස ද 2002 වසරේ ඔක්තෝබර් 08 වැනිදා ජාතික උද්‍යානයක් බවට පත්වන ලදී. (වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව) වර්තමානයේ මෙරට ඇති ජාතික උද්‍යාන අතරින් සමුද්‍රීය ජීවීන් සහිත පරිසර පද්ධතියක් ලෙසින් නැරඹිය හැකි එකම ජාතික උද්‍යානය මෙය වේ. (වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

හික්කඩුව ජාතික උද්‍යානය

මූලාශ්‍රය : පී. ඇම්. සේනාරත්න - ජාතික වනෝද්‍යාන (2004)

භෞතික ලක්ෂණ

හික්කඩුව සමුද්‍රීය ජාතික උද්‍යානයේ වෙරළ කිලෝමීටර 4ක් දක්වා විහිදෙයි. මෙහි ඇති කොරල්පරවල ස්වභාවය අනුව ගැටිපර වර්ගයට අයත් කොරල් පරයක් ලෙස මෙය වර්ගීකරණය කරනු ලබයි. මෙය මුහුදු ජීවීන්ගේ බෝවීමට ස්ථාන සපයයි. ස්වභාවිකව සිදුවන වෙරළ බාදනයට එරෙහිව මෙම කොරල්පරය වැදගත් මෙහෙයක් සිදුකරන බැවින් මෙය ස්වභාවික දියකඩනයක් ලෙසින් ද හැඳින්වේ.

අක්කර 254 ක භූමියක් පුරා විහිදෙයි. භෞතික ලක්ෂණ විමසූ විට මෙය තෙත් කලාපයට අයත් අතර වාර්ෂික වර්ෂාපතනය මිලිමීටර 1250-5000 වේ. නිරිත දිග මෝසම් සුළං මගින් හා ඊසාන දිග මෝසම්වලින් වැසි ලැබෙයි. වාර්ෂික උෂ්ණත්වය සෙන්ටිග්‍රේට් 28 වේ. ජනවාරි සිට මාර්තු දක්වා වියළි ය. (වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

ශාක විවිධත්වය

මුහුදු තෘණ සුලභම ශාක විශේෂය වේ. ඇල්ගී වර්ග, මුව අං, ගෝවා, ආදී ශාක විශේෂයන් හමුවේ. මේ අතරින් *Halimeda* හා *Caulerpa* කරදිය ඇල්ගී විශේෂ බහුලය. *Ulva* හා *Padina* විශේෂ ද සුලභව හමුවේ.

සත්ත්ව විවිධත්වය

හික්කඩුවේ හමුවන ගැටිපර ආකාරයේ කොරල්පරයේ ගණ 31කට අයත් කොරල් විශේෂ 60ක් වාර්තා වී ඇත. කුල 48කට අයත් මත්ස්‍ය විශේෂ 113ක් වාර්තා වී ඇත. මුහුදු පණුවන්, මුහුදු කැකිරි, ඉකිරි, ඉස්සන්, පොකිරිස්සන්, කකුළුවා ද කොරල් පරයේ මුහුදු තෘණ බහුලව පවතින අතර කැස්බෑ විශේෂ 03ක්ද (hawksbill turtle, green turtles, Olive Ridley) විසිතුරු මත්ස්‍ය විශේෂ 08ක්ද එනම්, ඉර-ඉන්නා, රන්නා, පනාවා යන විශේෂ හමුවේ. (වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

ආවේණික ඒක දේශීය සත්ත්ව විශේෂයන් වන *Chlorurus rhakoura* සහ *Pomacentrus proteus* යන මත්ස්‍ය විශේෂ දෙකක් හමුවේ.

ආර්ථික වැදගත්කම

ශ්‍රී ලංකාවේ දකුණුදිග වෙරළ තීරය නොගැඹුරු අලංකාර කොරල් සම්පතකින් යුක්තවීම හේතුවෙන් සංචාරක කර්මාන්තය අතින් ඉදිරියෙන් සිටියි. ඒ අතරින් හික්කඩුව වෙරළ තීරයේ ගල් මල් උයනේ කැපී පෙනෙන ආකර්ෂණීය කොරල් ජීවීන් ඇත.

කොරල් පර මත ජීවත් වන පරාශ්‍රිත මෝරුන් දක්නට ලැබේ. ස්වභාවික උපද්‍රවයන් සහ මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් හේතුවෙන් ජීවී කොරල්පරවලට හානි සිදුවන අතර 1998 වසරවලදී ඇති වූ එල්නිනෝ තත්ත්වයන් හේතුවෙන් ද බලපෑම් ඇතිවිය.

අභිතකර බලපෑම්

සුනාමී රළ හමුවේ අධික හානියක් කොරල්පර මතට සිදුනොවුණත් ඇතිවන රළ හමුවේ භෞමික අවක්ෂේපයන් කොරල්පර මත නැන්පත් වීම හේතුවෙන් එහි සිටින ජීවීන්ට අභිතකර බලපෑම් ඇතිවිය. මෙකී තත්ත්වයන් වළක්වාලීම සඳහා ක්‍රියාත්මක වැඩසටහන් යටතේ කොරල්පර මතට දැල් දමා අවක්ෂේපණය වන ද්‍රව්‍යයන් ඉවත්කිරීමේ ක්‍රියාපටිපාටිය හේතුවෙන් ජීවී කොරල්පර බේරාගැනීමට හැකිවිය.

කුමන ජාතික උද්‍යානය

පිහිටීම හා ස්ථාපිත කිරීම

උතුරින් කුරුළු උල්පොත, නැගෙනහිර දෙසින් සුන්දර මුහුදු තීරයන් ද ගිනිකොණට වන්නට වූ වෙරළ යාබද පිහිටි නිල්ලෙන් පිරුණු කුමන මහා කැලෑව අප සතු ජාතික උද්‍යානයකි. මෙම වනෝද්‍යානය අම්පාර දිස්ත්‍රික්කයටත්, මොණරාගල දිස්ත්‍රික්කයටත්, පොතුවිල් මැතිවරණ කොට්ඨාශයටත් පානම ප්‍රාදේශීය බල ප්‍රදේශයටත් අයත් වේ.

පොතුවිල් නගරයට දකුණු පැත්තෙන් සැතපුම් 21 ක් පමණ දුරින් පිහිටා ඇති මෙහි පිටිසුම් මාර්ගය කොළඹ රත්නපුර, උඩවලව, වැල්ලවාය, මොණරාගල, සියඹලාණ්ඩුව, ලාහුගල හරහා පොතුවිල්, පානම ඕකන්ද කුඩුම්බිගල ඔස්සේ මෙයට පිවිසිය හැකිය.

වසර 1969 දී හෙක්ටයාර 265.3ක් ලෙසින් ද 1970 දී හෙක්ටයාර 17,863.4ක් දක්වා පුළුල් වෙමින් ජාතික උද්‍යානයක් බවට පත්විය. 2006 ජූලි 05 වැනි දින වන විට දී හෙක්ටයාර 35,665ක් දක්වා පුළුල් විය.

භෞතික ලක්ෂණ

සොබා සුන්දරත්වය රැඳී යාල ජාතික වනෝද්‍යානයෙන් වෙන් වන්නේ කුඹුක්කන් ඔයෙනි. මෙහි උස් කඳු මුදුන් නැත. තැන තැන

ත්‍රස්තවාදී යුධ ගැටුම් හේතුවෙන් වසා තැබුණු මෙම උද්‍යානය නවීකරණයකර 2010 ජනවාරි 29 දින මහජනයා උදෙසා විවෘත කරන ලදී. මෙම උද්‍යානයේ වැව් හා කලපු 20 ක් පමණ ඇත.

ශාක විවිධත්වය

මෙහි ජෛව විවිධත්වය විමසා බැලූවිට ශාක විශේෂ 223 ක් පමණ දක්නට ලැබෙයි.

කෝන්, ඇහැල, හල්මිල්ල, මලින්තන්, මස්බැද්ද, කුකුල්කටු, තිඹිරි, හීරැස්ස, හානාවාරිය, ඉරමුසු, කලවැල්, පුස්වැල්, බඹරවැල්, නියගලා, පලු, බුරුත, නුග, බෝ, විශාල ශාක ද පතොක් වැනි කාෂ්ටීය ශාක ද දක්නට ඇත. වෙරළට ආසන්නව භූමියේ වරා, කටු ඉකිලි, බිං තඹුරු, නෙරෙංවි ශාක ද මිරිදිය ජලාශ්‍රිත ප්‍රදේශවල සරුවට වැඩුණු මීලූ, නෙළුම් වැනි ජලජ ශාක දක්නට ලැබීම සුවිශේෂී ලක්ෂණයකි.

සත්ත්ව විවිධත්වය

සත්ත්ව විශේෂ අතරින් පක්ෂි විශේෂ 255 ක් පමණ වේ. අප්‍රේල් - ජූලි දක්වා මෙහි ජලාශ්‍රිත ප්‍රදේශවල වසන ජීවීන් සංඛ්‍යාව දස දහස ඉක්මවයි. පක්ෂීන් අතර අලිමානාවා, හින්මානාවා, ලකුචැකියා, මහා ගොළු කිරලා, අළු කොකා, කණ කොකා, පොදු දම් කිතලා, පාදිලි මානාවා, අලිමානාවා, පුවි දියකාවා, තිත් හොට පැස්තුඩුවා, මහා දියකාවා, වැනි ජලජ පක්ෂි විශේෂ රැසක් ද මාංශ පක්ෂි ජීවීන් ලෙස කුරුළු ගොයා, බුන්මණ උකුස්සා, කුළු උකුස්සා වැනි උකුසු විශේෂ ගණනාවක් හමුවෙයි. වලිකුකුළා, විල් කුකුළා. මහා විල් කුකුළා, හඬන් කුකුළා, කහ කන් කිරලා, වලහා. හෝතම්බුවා, මුගටියා, ඉත්තෑවා, කලවැද්දා හමුවේ. උභයජීවී විශේෂ 14 ක් සිටිති.

සංක්‍රමණික සියතන්ගේ වඩාත්ම සිත්ගන්නා ස්ථානයවන බැවින් ඔවුන් නැරඹීම වඩාත් පහසු වේ. සැප්තැම්බර් සිට අප්‍රේල් දක්වා කාලය තුළ අන්දරකල, ඉටිකල, යාකල, බාගුර, යන කලපු වෙත ඇත රටවලින් සංක්‍රමණික කුරුල්ලන් පැමිණෙනු දැකිය හැකිය.

ශ්‍රී ලංකාවේ විශාලතම උරගයන් දෙදෙනාවන පිඹුරා සහ කිඹුලා ද නයා, පොළගා, මුදු කරවලා, මුහුදු නයා, පොළොන් තෙලිස්සා, තෙල් කරවලා, වැලි පොළගා වැනි උග්‍ර විෂ සහිත සර්පයන් 05 දෙනාම මෙම භූමිය තුළ හමුවෙයි. පිනුම් කටුස්සන්, තොල විසිතුරු කටුස්සා, පලා කටුස්සා, කරමල් බෝදිලියා, හුඹස් හුනා, ගල් හුනා, පොදු සිකනලා, වැනි උරගයින් ද හමුවෙයි.

මෙහි මිරිදිය කලපු පරිසර පද්ධති තුළ මත්ස්‍ය විවිධත්වය අතිමහත්ය. මඩආඳා, කලපු ආඳා, මොරුල්ලා, වැලිගොව්වන්, උඩුප්පුවා, ගංආරා, කනසා, කලපු උඩහදයා, කොරලියා, මස්පෙතියා, දම්කොළ පෙතියා, තඹලයා මත්ස්‍ය විශේෂ අතරින් කිහිපයකි. මෙහි ඇති කඩොලාන පද්ධති ආශ්‍රිතව කුනිස්සන්, ඉස්සන්, කලපු කකුළුවන්, කඩොල් කොකා, ඇලි කොකා, වැනි මාංශ පක්ෂීන් ද ගෙම්බන් ද දැකිය හැකිය. ක්ෂීරපායී සත්ත්ව විශේෂ 48ක් පමණ වාර්තාවේ.

යුධ සමයේ දී වනාන්තරයට බලවත් ව හානි සිදුව තිබුණු බවට වාර්තාවේ. මෑත කාලයේ සිට එහි සංචාරක කටයුතු සිදුවන බැවින් එහි පාරිසරික සුවය හා වෙනස වීද ගැනීම සඳහා ඔබත් යායුතුය.

උස්සංගොඩ උද්‍යානය

පිහිටීම හා ස්ථාපිත කිරීම

දකුණු ශ්‍රී ලංකාවේ සුවිශේෂී පරිසර පද්ධතියකි. වැල්ලවාය (AA2) මාර්ගයේ නෝනාගමට සමීපව පිහිටා ඇත. හෙක්ටයාර 111ක් පමණවන ප්‍රදේශයක පැතිරුණු ශුෂ්ක පරිසර පද්ධතියක පිහිටි පුරා විද්‍යාත්මක උරුමයක් ඇති රක්ෂිත භූමියකි. ජාතික උද්‍යානයක් ලෙස ප්‍රකාශයට පත්කරන ලද්දේ 2010 වසරේදී ය. අයත්වන භූමි ප්‍රමාණය හෙක්ටයාර 349 කි. (වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

ඓතිහාසික තොරතුරු

උස්සංගොඩ අභය භූමිය පුරා පිහිටි පස රතු වර්ණයෙන් යුත් පස් ස්ථරයක්වීම සුවිශේෂීය. විද්‍යාඥයින්ගේ මතවලට අනුව වසර මිලියන 15 කට ඉහතදී කඩා වැටුණු උල්කාපාතයක් හේතුවෙන් මෙම භූමිය නිර්මාණය වී ඇතැයි විශ්වාස කරයි. මේ හේතුවෙන් ඇති වූ අධික පිළිස්සීමෙන් රත් පැහැති පස ද උණු වූ පාෂාණ දැකිය හැකිය. මෙම රතු පස් අතර ඉතා උණුසුම් වූ බරැති යකඩ පාෂාණ දැකගත හැකිය. රතු පස හේතුවෙන් මෙම පසෙහි ශාක නොවැඩේ. මේ පිළිබඳ ජනප්‍රවාද, පුරාවිද්‍යාත්මක තොරතුරු ඇති අතර පුරාවිද්‍යාත්මක නටඹුන් ද මෙහි පවතින බැවින් අප විසින් අධ්‍යයනය කළ යුතු භූමියක් ලෙසින් මෙය හඳුන්වාදිය හැකිය.

ජෛව විවිධත්වය

කටු පඳුරු භූමිය පුරා ව්‍යාප්තව ඇත. සුළඟ හේතුවෙන් මෙම රතු පස මත වෙනත් පස් විශේෂයන් තැන්පත්වීම නිසා මෙම පස මත තැනින් තැන වැවුණු කරඹ, පතොක්, එරමිණියා ආදී ශුෂ්ක කලාපීය ශාක දක්නට ලැබෙයි. මෙය ශාක වැවෙන්නේ මද වශයෙනි. මෙහි වැවෙන ශාක ප්‍රමාණය ඉතා අඩුය. ශාක උසට නොවැඩෙයි. උස්සංගොඩ එක් කොටසක් මහසයුරෙන් කෙළවරවන අතර නිරන්තරයෙන් මුහුදු රකුසා විසින් ගිලගනියි.

කළමැටිය අභය භූමියේ ඉහළින් පිහිටි ප්‍රදේශය උස්සංගොඩ නමින් හඳුන්වයි. සොබාදහමේ පිහිටි අසුරුවනම නිර්මාණයක් ලෙසින් මෙම අභය භූමියේ සුවිශේෂිතම පොළෝ තලයක් පිහිටා තිබීම හඳුන්වා දිය හැකිය.

ජලගැලුම්නිමින) පිටාර තැන්හ ජාතික උද්‍යානය

පිහිටීම හා ස්ථාපිත කිරීම

ජාතික උද්‍යානයක් ලෙස 1984 අගෝස්තු මස 08 වැනි දින ප්‍රකාශයට පත්කරන ලදී. මෙය හෙක්ටයාර 17,350 ක විශාලත්වයකින් යුක්තය. කොළඹ සිට දළ වශයෙන් දුර සැතපුම් 138කි. මෙය පොළොන්නරුව දිස්ත්‍රික්කයේ උතුරු මැද පළාතට අයත් මනම්පිටිය උද්‍යානය කේන්ද්‍රකොට ගනිමින් පිහිටා ඇත. මෙම භූමිය තුළ නැගෙනහිර - බටහිර දිශානුගතව සුප්‍රකට මනම්පිටිය පාලම ද උතුරු දකුණු දිශානුගතව මහවැලි ගඟ ද පිහිටා ඇත. එබැවින් මෙම උද්‍යානය කොටස් හතරකට බෙදෙයි. (වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව සහ සස්ථරාග ගවේෂණය ඇසුරිනි)

උතුරින් සෝමාවතියෙන්, දකුණින් වස්ගමුව ජාතික උද්‍යානයත් සමඟ සෘජුවම සම්බන්ධ වන මෙම වනෝද්‍යානය, උද්‍යාන දෙක අතර සතුන් සංක්‍රමණයවන උයනක් වේ.

ජලගැලුම් නිමින රක්ෂිතය (අන්තර්ජාලය ඇසුරෙනි)

මනම්පිටිය පාලම ආශ්‍රිත රක්ෂිත කොටස

භෞතික ලක්ෂණ

වටිනා පරිසර පද්ධතියක්වන මහවැලි විල්ලු ප්‍රදේශ අයත්වනුයේ මෙම වන උද්‍යානයටය. මෙම උද්‍යානය මගින් මහවැලි නදිය පිටාර ගලන සෑම අවස්ථාවකදීම වැඩිවන ජලය රඳවා තබා ගනියි. එබැවින් මෙයට (ජලගැලුම් නිමින) පිටාර තැන්න ජාතික උද්‍යානය යැයි කියයි. මෙහි භෞතික ලක්ෂණ සලකා බැලූවිට හෙක්ටයාර 25 - 30 ක් තරම් විශාල වූ විල්ලු වන වෙලංකඩුව හා පුදුර් විල්ලුව ඇත.

මෙම වනෝද්‍යානය සංචාරකයින්ගේ ආකර්ෂණය දිනාගත් නමුත් මහජනතාව උදෙසා පහසුකම් සහිතව නිල වශයෙන් විවෘතකර නොමැති උද්‍යානයකි.

මෙම උද්‍යානය තුළින් ගලායන මහවැලි නදියේ වැලි නිධි බහුලව දැකිය හැකි අතර වැලි නිධි සහිත අප්‍රකට දූපත් හමුවේ. තව ද ගංගාධාර වල වන ගොමු රැසක් ද ඇත. වැසි කාලවල දී දෙගොඩතලා යන මහවැලි නදිය හේතුවෙන් ජලයෙන් යටවන මෙම උද්‍යානය ක්‍රමයෙන් ජලය බැසයාමත් සමගම තෙත්බිමක් ලෙසින් දිස්වෙයි. එවිට විල්ලු, ශාක හා සතුන් දැකිය හැකිය.

ශාක විවිධත්වය

මෙම උද්‍යානයේ විල්ලු 38ක් ඇති අතර ප්‍රසිද්ධ විල්ලු ලෙස හඳුන්වන විල්ලුව හා මනම්පිටිය විල්ලුව හඳුනාගත හැකිය. තව ද කටු පඳුරු සහිත ලදු කැළෑ, වනබිම් ද තෘණ හා වගුරුමය පරිසර පද්ධති හඳුනාගත හැකිය. ශාක විශේෂ අතරින් බුරුත, පලු, වීර, කළුවර, මිල්ල, වේවැල්, දඹ, දිවුල්, මයිල, එරමිණියා, ගංධාරවල කුඹුක්, කුරටියා හා වේවැල් ආදිය ද ඕලු, නෙළුම්, මානෙල්, කුඹුල්ල, කෙකටිය, දිය ගෝවා, ජපන් ජබර වැඩි තිබෙනු දැකිය හැකිය. එසේම පන්වර්ග හා තෘණ වර්ග ද ආක්‍රමණික ශාක ලෙස හැඳින් පන්, කුං ඉරියා ද වැඩි තිබෙනු දැකිය හැකිය.

සත්ත්ව විවිධත්වය

මෙම උද්‍යානය තුළ වන සතුන් දක්නට ලැබෙනුයේ අල්ප වශයෙනි. වස්ගමුව හා සෝමාවතිය අතර සංක්‍රමණික මාර්ගයක් ලෙස මෙම වනභූමිය පවතින බැවින් සතුන් එම වනභූමි තුළ සැරිසරයි.

මෙම වන භූමියේ ක්ෂීරපායී සත්ත්වයින් ලෙස අලියන්, වැලිමුවන්, වල් උගුරන්, නරියන් වල් හාවන්, උගුඬුවන්, උරුලුවන් හමුවේ.

උරගයින් ඉතා විශාල කිඹුලන්, පිඹුරන් වාසය කරන අතර මොවුන් මහවැලි නදියේ විල්ලු හා වගුරු තුළ සැරිසරයි.

මාංශ භක්ෂක පක්ෂීන් බහුලව දැකිය හැකිය. එනම් බමුණු පියා උකුස්සා, වැව් රාජඅලියා, සර්ප උකුස්සා, කොණ්ඩරාජ අලියා ඒ අතර ප්‍රධානය. ජලාශ්‍රිත කුරුල්ලන් වන සුදු කොකුන්, කුඩා දිය කාවා, ඉන්දියානු මහා දියකාවා, කරවැල් කොකා, ඇඹල කොකා, අළු කොකා, කොරවක්කා, රත්කරමල් කිරලා, කහ කරමල් කිරලා, දම් කිතලා, සැවුල් පෙඳ දියසැනා ඔලෙවියා, වැනි ජලජ පක්ෂිහු හඳුනාගත හැකිය. අලි මංකඩක් ද හඳුනාගත හැකිය. (වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව සහ සස්ථරුත ගවේෂණය ඇසුරින්)

අභිතකර බලපෑම්

උද්‍යානයට දැඩි මානව බලපෑම් එල්ලවන අතර අනවසර කරන්න මාර්ග රැසක් ද ට්‍රැක් රථ රැසක් ද නිර්මාණය වී ඇත. වැලි ගොඩදැමීම, දර කැපීම, දැව හෙළීම, දඩයම් කිරීම, ගිනි තැබීම වැනි වන අපරාධ බහුලව සිදුවන බවට ද වාර්තාවේ. තව ද මිනිස් පහසයෙන් වනසතුන් නිරන්තරයෙන් පීඩාවන්ට ගොදුරුවීම නිසාද මෙම වන උද්‍යානය තුළ සතුන් සුලභව දැකීමට නොහැක.

හොරගොල්ල ජාතික උද්‍යානය

ශ්‍රී ලංකාවේ ජාතික වනෝද්‍යානයක් වන මෙය, හෙක්ටයාර 13.362 (අක්කර 33ක්) විශාලත්වයෙන් යුක්ත බස්නාහිර පළාතේ ගම්පහ දිස්ත්‍රික්කයේ නිට්ටඹුව තුළ පිහිටා ඇත. හොර ශාකය බහුලව වැඩී ඇති බැවින් මෙය "හොර කැලේ" නමින් හැඳින්වේ.

1973 වසරේ දී ඔක්තෝබර් 05 වැනිදා අභය භූමියක් බවට පත්වූ මෙම උද්‍යානය 2004 ජූලි මස 28 වැනිදා ජාතික උද්‍යානයක් බවට පත්විය.

මෙම උද්‍යානය අත්තනගල්ල ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසය තුළ නම්බාදළුව හා පින්නගොල්ල වත්ත ප්‍රදේශයට යාබදව පිහිටා ඇත. බස්රථ මාර්ගයෙන් හෝ දුම්රිය මාර්ගයෙන් මෙම භූමිය වෙත පහසුවෙන් ළඟාවිය හැකිය.

භෞතික ලක්ෂණ

මෙම උද්‍යානය ජාතික උද්‍යානයක් ලෙසින් ප්‍රකාශයට පත්කිරීමේදී පහත සඳහන් අරමුණු ප්‍රධාන වශයෙන් සලකන ලදී.

1. නාගරිකව ජීවත්වන පුද්ගලයින් සඳහා සොබාදහමේ ආශ්වාදය ලබාදීම
2. වදවී යෑමේ තර්ජනයට ලක්ව ඇති විල්මුවා (ගෝන මුවා) ගේ අභිජනන මධ්‍යස්ථානයක් ලෙසින් පවත්වාගෙන යෑම - විල්මුවා අම්බලන්ගොඩ මාදම්පාවිල අභය භූමිය ප්‍රදේශයේත්, බලපිටිය ප්‍රදේශයේ කුරුඳු කැළෑවලත් සුළු වශයෙන් වාර්තාවේ.
3. වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව සතුව පවතින වැසි වනාන්තර ප්‍රමාණය ඉතා සීමිත බැවින් මෙම වනභූමිය දර්ශීය

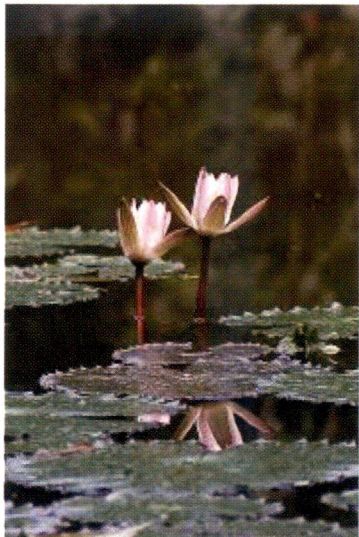
තෙත් (වැසි) වනාන්තරයක් ලෙස පවත්වාගෙන යෑම සහ එහි ජෛව විවිධත්වය ආරක්ෂා කිරීම වැදගත් වේ.

4. අධ්‍යයන හා පර්යේෂණ මධ්‍යස්ථානයක් ලෙස පවත්වාගෙන යෑම.
5. හඳුන් දිවියාගේ ප්‍රධාන වාසස්ථානයක් ලෙස සංරක්ෂණය කිරීම ආදි කරුණු පදනම්කර ගන්නා ලදී.

මෙම උද්‍යානය තුළ පා ගමනින් කිලෝමීටර 22.5ක් පමණ ගමන් කළ හැකිය. කඳවුර බිම්, සංචාරක නිවහන් නොමැති අතර ප්‍රවේශ පත්‍ර කවුළුවක්, කුඩා ශ්‍රවණාගාරයක්, සංචාරක කවුළු මධ්‍යස්ථානයක් ඇත.

පහත රට නිවර්තන තෙත් සදාහරිත වනාන්තරයක්වන මෙහි පැහැදිලි ස්ථරිභවනයක් දක්නට ලැබෙයි. එනම් නෙරු, වියන්, පඳුරු, හා යටිරෝපණ වශයෙන් පැහැදිලි ස්ථර හඳුනාගත හැකිය. හෙක්ටයාර 1.5කින් යුක්ත එකම එළිමහන් පිට්ටනියකින් යුක්ත අතර හෙක්ටයාර 1.2කින් යුක්ත හොරගොල්ල වැව ද හමුවේ.

මෙහි පුරාවිද්‍යාත්මක හා ඓතිහාසික තොරතුරු නොමැත. එනමුත් මෙම වනභූමිය ශ්‍රී ලංකා ඉතිහාසයේ ගරු අගමැති එස්. ඩබ්. ආර්. ඩී. බණ්ඩාරණායක ශ්‍රීමතාණන්ගේ හා පවුලේ අගමැතිධුරයන් හෙබවූ රාජ්‍ය නායකයින් තිදෙනෙකුගේ පාදස්පර්ශය ලද හා පෙර දවස උරුමයන්ව පැවති බිම් ප්‍රදේශය වේ.

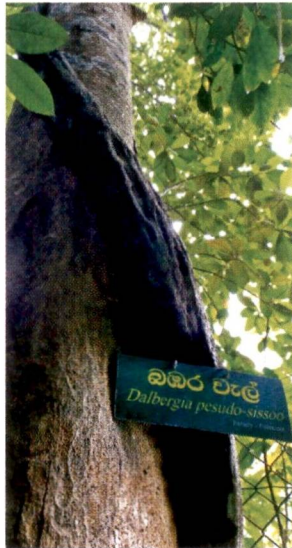

(අන්තර්ජාලය ඇසුරෙනි)

ශාක විවිධත්වය

ශාක විවිධත්වය විමසා බැලූවිට තෙරු ස්ථරයේ ඇටඹ, හොර, ශාක ද, වියන් ස්ථරයේ කිතුල්, මුණමල්, රුක්, කැකුණ, බුදෙල් (ඉන්දියන් දෙල්) නැදුන්, මීල්ල, වෙලං, ගොරක ද පඳුරු ස්ථරයේ කහ පෙනෙල, අංකෙන්ද, දියපර බළල් කඳුරු බහුලය.

යටිරෝපණය සනච නොවැඩෙන අතර මීවන, තෘණ බහුලව ඇත. ගම්මිරිස්, හිඹුටු, වෙනිවැල්, පුස්වැල්, ආදිය ද ගස් කඳන් මත පෙද පාසි, ලයිකන, දිලිර, ඕකිඩි විශේෂ ඇත. තණ පිටිය ආශ්‍රිත ප්‍රදේශ වල කඳුලැස්ස, නිල් මොණරුස්ස, වටැස්ස වැනි කෘමිහක්ෂක ශාක ද හොරගොල්ල වැව ආශ්‍රිතව සැල්වීනියා, හයිඩ්‍රිල්ලා වැනි ආක්‍රමණික ශාක ද ඕලු, නෙළුම් මල් දැකගැනීමට හැකියි. මෙම ජාතික උද්‍යානය තුළ ඉහළ ජෛව විවිධත්වයක් ඇති බැවින් එය සංරක්ෂණය කිරීම අපගේ යුතුකමකි. (වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

බඹර වැල් (අන්තර්ජාලය ඇසුරෙනි)

සත්ත්ව විවිධත්වය

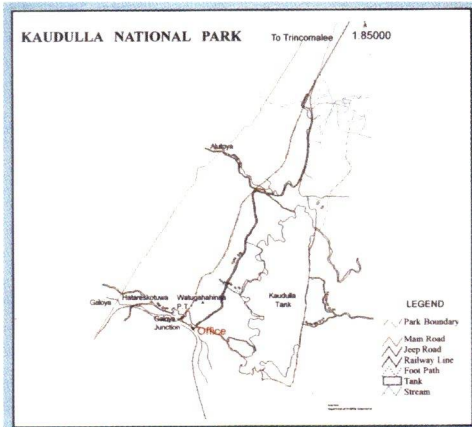
හඳුන්දිවියා, මීමින්නා, නරියා, දඬුලේනා, රිලවා, කළු වඳුරා, මුගටියා, උගුඬුවා, කොළ දිවියන් ද කුරුළු විශේෂ රාශියක් හමුවන අතර ශ්‍රී ලංකාවට, ආවේණික පක්ෂීන් අතර ගිරාමලින්නා, හීං කොට්ටෝරුවා, ශ්‍රී ලංකා සැළලිහිණියා, අළු කැදැන්නා, හිස කළු කොණ්ඩියා, අළු ගිරවා, මුදුන් බොර දෙමළිච්චා වාර්තා වී ඇත.

මෙයට අමතරව මයිනා, කහ කුරුල්ලා, ඇටිකුකුළා, කොහා, පොළොස් කොට්ටෝරුවා, කැරලා, පිළිහුඬුවන් ද, සමනලුන්, උරගයින්, මත්ස්‍ය විශේෂ අතරට කොටපෙනියා, ආඳා, මගුරන්, උභයජීවී විශේෂ අතරට ගෙම්බන්, මැඩියන්, සලමන්දරාවන් ජීවත්වෙයි. (වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

කවුඩුල්ල ජාතික උද්‍යානය

පිහිටීම හා ස්ථාපිත කිරීම

පොළොන්නරුව දිස්ත්‍රික්කයට අයත් මැදිරිගිරිය සහ හිඟුරක්ගොඩ ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසවලට අයත්ය. හෙක්ටයාර 6900කින් යුක්ත භූමි ප්‍රමාණයකින් යුක්තය. වසර 2002 වර්ෂයේ අප්‍රේල් මස 01 වැනි දින ජාතික වනෝද්‍යානයක් බවට පත්විය.

මූලාශ්‍රය (වන ජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

භෞතික ලක්ෂණ

වසරේ මාස කිහිපයක්ම මුළු බිම් ප්‍රමාණයෙන් 2/3ක් පමණ ජලයෙන් යට වී ඇත්තාවූ ද භූමියකි. මෙම උද්‍යානය අසල කවුඩුල්ල ජලාශය පිහිටා ඇති බැවින් මෙම උද්‍යානයට කවුඩුල්ල ජාතික උද්‍යානය යැයි කියනු ලැබෙයි.

උද්‍යානයේ මීටර් 60 - 500 උසකින් යුක්ත කඳුපන්තියක් උතුරු මායිමේ ඇත. වාර්ෂික වර්ෂාපතනය මිලිමීටර 1500 - 2000 අතර වේ. වැඩිම වර්ෂාපතනය නොවැම්බර් සිට පෙබරවාරි දක්වා ඊසාන දිග මෝසමින් ඇදහැලෙයි. අප්‍රේල් සිට ඔක්තෝබර් දක්වා වියළි

කාලගුණයකි. උෂ්ණත්වය සෙන්ටිග්‍රේට් අංශක 20- 34.5 දක්වා වෙනස් වේ. (වන ජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව)

ඓතිහාසික වැදගත්කම

කවුඩුල්ල ජලාශය 3වන ශත වර්ෂයේ මහසෙන් රජ සමයේ මින්නේරිය වැවට යාබදව ඉදිකරවන ලදී. මෙම ජලාශ කෘෂිකර්මාන්තය හා සංස්කෘතික උරුමයන් පදනම් කරගත් ශිෂ්ටාචාරයකට හිමිකම් කීමට එදා මෙන්ම අදටත් බෙහෙවින් වැදගත් වේ.

පෛව විවිධත්වය

විවිධ වර්ගයේ තෘණ විශේෂ, තෙත් පරිසර පද්ධති තුළ අලි රංචු ගෝනා, තිත් මුවා, මීමින්නා, අලි, ගෝනා, වල් උරන්, හඳුනාගත හැකිය. කුඩා ජලාශ හා ඇළ මාර්ග පැවතීම හේතුවෙන් ඒ ආශ්‍රිත පක්ෂි විශේෂවන දිය කාවන්, ලතු වැකියා, අළු ගිරවන් දැකිය හැකිය.

ලුණුගම්වෙහෙර ජාතික උද්‍යානය

පිහිටීම හා ස්ථාපිත කිරීම

දකුණු පළාතේ හම්බන්තොට හා මොණරාගල දිස්ත්‍රික්කයට අයත් ප්‍රදේශයකි. මුළු භූමි ප්‍රමාණය හෙක්ටයාර 23498.8 කි. වර්ෂ 1953 දෙසැම්බර් 08 වැනි දින ජාතික උද්‍යානයක් බවට පත්විය.

මෙම වනෝද්‍යානය තුළ ලුණුගම්වෙහෙර ජලාශය පවතින අතර මෙම ජලාශය පදනම් කරගනිමින් කෘෂිකර්මය හා ධීවර කටයුතුවල යෙදෙමින් පවුල් 600ක් පමණ ජීවත්වන බැවින් මෙම උද්‍යානය අනෙක් උද්‍යානවලට වඩා වෙනස් වේ. මෙම ජලාශය හෙක්ටයාර 3283ක් පමණ වේ.

භෞතික ලක්ෂණ

ලුණුගම්වෙහෙර වනෝද්‍යානයට අයත් වෙහෙරගල ප්‍රදේශය ආශ්‍රිතව ඉපැරණි නටබුන් හඳුනාගත හැකිය. වියළි මිශ්‍ර සදාහරිත වනාන්තර, කටු පඳුරු සහ ලඳු කැළෑ, තෘණ තැනිතලා ද පවතියි.

ශාක විවිධත්වය

මෙහි ශාක සන්නතියේ කුල 22කට අයත් ශාක 62ක් හඳුනාගෙන ඇත. දැව ශාක වශයෙන් මිල්ල, බුරුත, කුණුමාල්ල, වීර, පළු, තෙරළු, දඹ, දිවුල්, දැක්විය හැකිය. පඳුරු ශාක වශයෙන් වෙලංගිරිය, වල් අනෝද, කටුපිල, තුන්පත් කඳුරු දැක්විය හැකිය. නැතිනලා භූමිවල මහඉලුක්, ගිනිග්‍රාස්, තෘණ දැකිය හැකිය. (ටී. බී. අරන්ගල්ල, 2004)

සත්ත්ව විවිධත්වය

ක්ෂීරපායී සත්ත්ව විශේෂයනට ප්‍රමුඛස්ථානයක් හිමිවේ. එහිලා සත්ත්ව වර්ග 42ක් පමණ හඳුනාගෙන ඇත. අලි ඇතුන් 100 -150ක් පමණ දැකිය හැකිය.

මෙහි දිවියන් හා වලසුන් ද වාර්තාවේ. කුළුහරක්, ගෝණුන්, තිත්මුවන්, හඳුන් දිවියන්, වල් උරන්, ඕලු මුවන්, නරි, ඉත්තැවුන්, උණහපුලුවන්, කළු වඳුරන්, රිලවා, මුගටියා ආදී ක්ෂීරපායී සතුන්ය. පක්ෂි විශේෂ 97ක් පමණ වාර්තා වේ. ඒ අතර අළු කැදැන්නා, වළි කුකුළා, දෙමළිච්චා ආවේණික පක්ෂීන්ය.

ලඹු ගිරවා, පන්වඩු කුරුල්ලා, රුක් වඩු කුරුල්ලා, මොණරු, නිරික්ෂණය කළහැකියි. මෙයට අමතරව වනෝද්‍යානයේ ජලාශ්‍රිතව පාදිලි මානාවා, ඇඹල කොකා සුදු කොකා පැස්තුඩුවන් හා දිය කාවාද වාර්තා වේ. මුහුදු රාජාලියා, සර්ප රාජාලියන්, අවිච්චියා, සිලිබ්ලන්, සිලිවටුවන් වැනි පර්යටණික පක්ෂීන්ද සුදු රෙදි හොරුන්, සත්ත්ව විශේෂ වාර්තාවේ. උරගයින් ලෙසින් පිඹුරා, නයා, තිත් පොළගා, හැළ කිඹුලන්, ගැට කිඹුලන් වැනි උරගයින්ද, ශ්‍රී ලංකාවට ආවේණික සමනල වර්ග 06ක්ද ඇතුළුව සමනල වර්ග 33ක් පමණ ලුණුගම්වෙහෙර දී දැකගත හැකිය. මත්ස්‍ය විශේෂ 14ක්ද වාර්තා වේ. තිලාපියා, රැවුල්දණ්ඩියා ඒ අතරින් කිහිපයකි. (ටී. බී. අරන්ගල්ල, 2004)

පාරිසරික ඛලපෑම්

පාරිසරික වශයෙන් හා ජෛව විද්‍යාත්මකව වැදගත් මෙම වනෝද්‍යානය මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් ලෙසින් හඳුනාගත් හිලෑකරගත් ගවයන් වන භූමිය තුළට ප්‍රවිෂ්ඨ කිරීම,අනවසර හේන් වගාව, කැලෑ ගිනිතැබීම හා කැලෑ කැපීම, ජනාවාස ඉදිකිරීම වැනි පාරිසරික ගැටලු හේතුවෙන් එයට සිදුවන හානිය අවම කරගනිමින් සුරැකීම ජාතියේ යුතුකමකි.

6. පරිච්ඡේදය

6.1. තෙත්බිම් පරිසර පද්ධති

ලෝකයේ සමස්ත භූමි ප්‍රමාණයෙන් 6%ක ප්‍රමාණයක් තෙත්බිම් වන අතර එය ප්‍රමාණාත්මකව ගත් කළ වර්ග කිලෝමීටර දශ ලක්ෂ 30.6ක් පමණවේ. තෙත් බිම් පරිසර පද්ධති ප්‍රධාන වශයෙන් වාර්තා වී ඇත්තේ සර්ම හා නිවර්තන කලාපීය ප්‍රදේශවලිනි.

ලොව පවතින පරිසර පද්ධතීන් අතර ඉතා සංකීර්ණ වූ පාරිසරික ලක්ෂණවලින් සමන්විත හා අතිශයින් සංවේදී පරිසර පද්ධතියක් ලෙසින් තෙත්බිම් පද්ධතිය හඳුන්වනු ලබයි. ඉහළ ඵලදායීතාවක් පවතින බැවින් තෙත්බිම් ප්‍රෝටීන කම්හල් යන අන්වර්ථ නාමයෙන්ද හැඳින්වේ. ශ්‍රී ලංකාවේ තෙත්බිම් අතරෙන් 41ක් අන්තර්ජාතික වශයෙන්

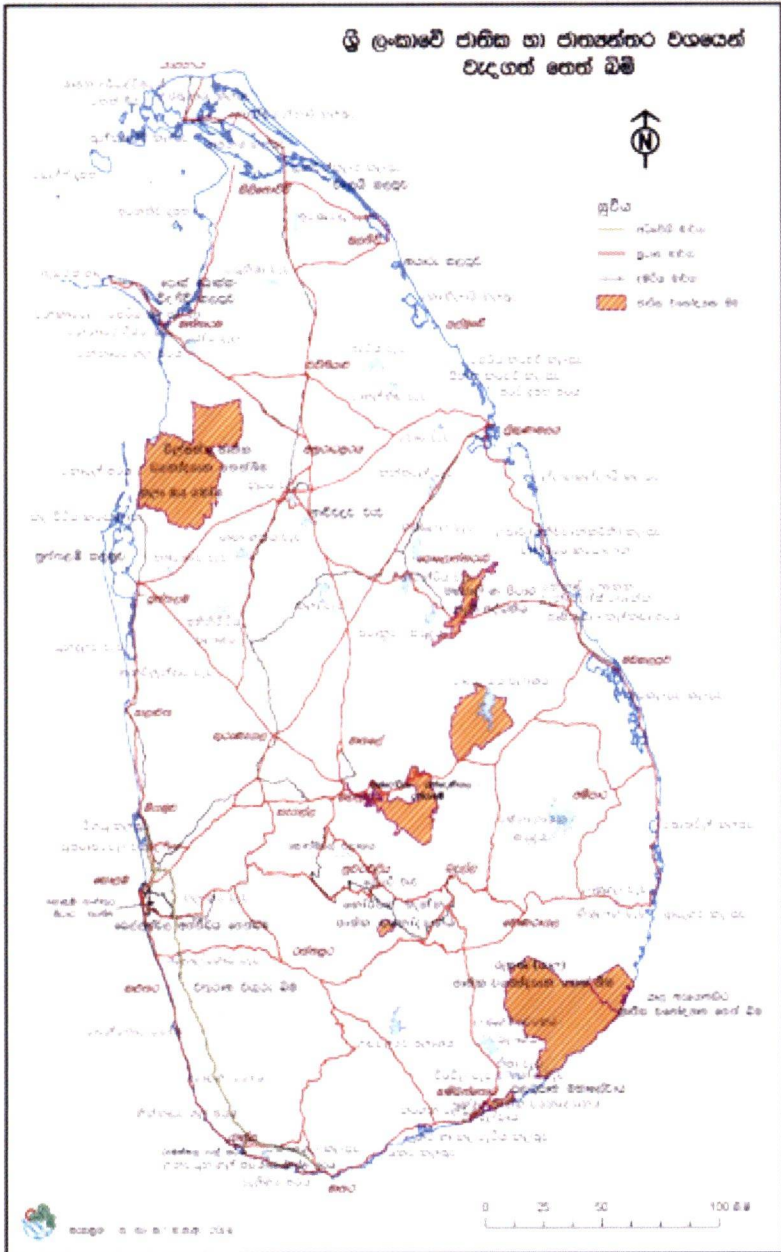
මුතුරාජවෙල තෙත්බිම් පද්ධතිය

වැදගත්කමක් ඇති තෙත්බිම් ලෙස හඳුනාගෙන තිබෙයි. එයට අමතරව ඒ හා සමාන වැදගත්කමක් ඇති තෙත් බිම් 35ක් ද දේශීය පරිසර විද්‍යාඥයින් විසින් හඳුන්වා දී ඇත. (තෙත්බිම් අසිරිය, මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය, 2006)

තෙත්බිම් පද්ධතිවල වටිනාකම

1. ගෘහ වාරිකර්මාන්ත සඳහා ජලය ලබාදේ.
2. කෘෂිකාර්මික හෝග හා කෘෂි ආර්ථික කටයුතු සඳහා වැදගත් වේ.
3. ජල විදුලි උත්පාදනය
4. විසිතුරු මත්ස්‍යයින් ගේ පැවැත්මට හා ධීවර කර්මාන්තයට
5. වායු ගෝලීය කාබන්ඩයොක්සයිඩ් අවශෝෂණයට
6. සංචාරක ආකර්ෂණය ඇති කරගැනීමට
7. ගංවතුර පාලන කටයුතු සඳහා
8. වගුරු බිම් මගින් රොන්මඩ රඳවා තබා ගැනීමට
9. කුණාටුවලින් සිදුවන හානිය අවම කිරීමට
10. සුනාමි ව්‍යසන පිටුදැකීමට
11. ජලයේ විෂ ද්‍රව්‍ය ඉවත් කිරීමට
12. වෙරළ බාදනය වළක්වාලීම සඳහා තෙත්බිම් පද්ධති වැදගත්වේ.
13. විනෝදය හා රසාස්වාදය ලබාදෙයි.
14. කලාත්මක නිර්මාණ සඳහා අමුද්‍රව්‍ය සපයයි.
15. ජෛව විවිධත්ව සංරක්ෂණයට (ශ්‍රී ලංකාවේ ගොඩබිම් පෘෂ්ඨ වංශිකයින් 30%ක් ද වාර්ෂිකව සංක්‍රමණයවන සංචාරක කුරුල්ලන් 50%කට නිජබිම සැපයීමට ද, තර්ජනයට ලක්වූ ජීවීන් 32%ක පැවැත්ම තීරණය කිරීමට ද මෙම තෙත්බිම් පද්ධති වැදගත් වේ. (ධනුෂ්කා රණවීර, තෙත්බිම්, සොබා සඟරාව, 2013 සහ මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය)

ශ්‍රී ලංකාවේ ජාතික හා ජාත්‍යන්තර වායුගෝලීය සේවකර්ම මධ්‍යස්ථාන

මූලාශ්‍රය : මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය

මෙම පරිසර පද්ධතීන්හි වටිනාකම තේරුම්ගත් ලෝක ප්‍රජාව 1971 දී ඉරානයේ රම්සා නුවරට රැස්වී තෙත්බිම් පද්ධතීන් ආරක්ෂා කරගැනීමට සම්මුතියක් සම්මත කර ගන්නා ලදී. මෙයට රම්සා සම්මුතිය යැයි කියනු ලබයි. (RAMSAR)

1971 රම්සා ප්‍රඥප්තියට අදාළව තෙත්බිම් යනු "දීර්ඝ කාලයක් ජලයෙන් යටවී පවතින, ජලයෙන් සංතෘප්තවූ පාංශු ව්‍යුහයක් සහිත භෞතික විද්‍යාත්මකව ඉතාම වැදගත් පරිසර පද්ධතියකි. වසර පුරාම හෝ වැඩි කාලයක් ජලයෙන් පිරුණු පාංශු වයනය හා ජලබරිත ස්වභාවයෙන් යුතු බාහිර භෞතික පරිසරයට සාපේක්ෂව පහත් භූමි ප්‍රදේශයක් ඇති එයටම ආවේණික වූ ජෛව විවිධත්වයකින් සමන්විත වූ පරිසර පද්ධතියක් තෙත්බිමක් ලෙස හැඳින්වේ. මෙහි දී තෙත්බිම් නිර්වචනය කිරීමේ දී සුවිශේෂී කරුණක් ලෙසින් ශාක විවිධත්වය හා රූප විද්‍යාව පදනම් කරගනු ලබයි.

යම් පරිසර පද්ධතියක් තෙත් බිමක් ලෙසින් ප්‍රකාශයට පත්වීමට නම් ප්‍රඥප්තියට අදාළව නිර්ණායක 12ක් සපුරාලිය යුතු අතර එම නිර්ණායක අතරින් නිර්ණායක 5ක් ප්‍රධාන වශයෙන් සලකා බලනු ලබයි.

එනම් :

1. පක්ෂීන් සංඛ්‍යාත්මකව 20,000 කට වැඩි සංඛ්‍යාවක් සඳහා වාසස්ථාන සැපයිය යුතුය ;
2. පොදු ජල පෝෂක ප්‍රදේශයක් තිබිය යුතුය ;
3. සුවිශේෂී පරිසර පද්ධතියක් තිබීම ;
4. සංචාරක පක්ෂීන් ගහණයක් සිටීම ;
5. ජෛව විවිධත්වය අතින් ඉහළවීම.

ශ්‍රී ලංකාවේ තෙත්බිම් පරිසර පද්ධති

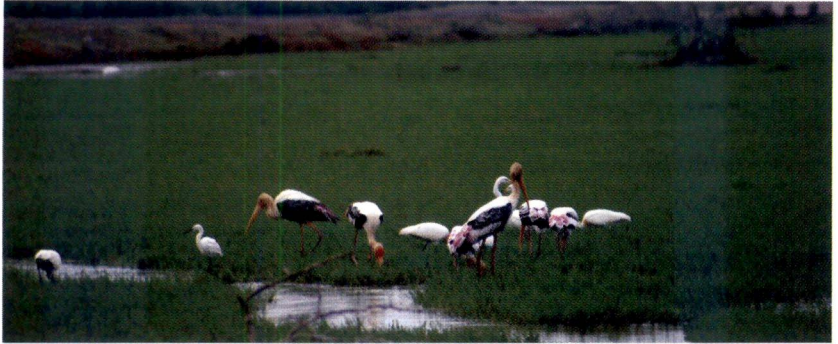
ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ කලාපය වර්ග කිලෝමීටර 31,000ක පමණ භූමියක් පුරා විහිදී ඇත. භූගෝලීය පිහිටීම හා දේශගුණික රටාව පදනම් කරගෙන වැඩි තෙත්බිම් ප්‍රමාණයක් මෙම වෙරළබඩ කලාපය තුළ පිහිටා ඇත. ශ්‍රී ලංකාවේ සමස්ත භූමි ප්‍රමාණයෙන් 14%ක් පවතිනුයේ තෙත් බිම් පද්ධති වේ.

රම්සා ප්‍රඥප්තියට අදාළවූ නිර්ණායක සැලකිල්ලට ගනිමින් ජාත්‍යන්තරව වර්ගීකරණය කරන ලද තෙත් බිම් ආකාර 22ක් ඇත. එයින් තෙත්බිම් ආකාර 20ක්ම ශ්‍රී ලංකාව පුරා ව්‍යාප්තව ඇත. මේ වන විටත් ජාත්‍යන්තර වර්ගීකරණයට අනුව ශ්‍රී ලංකාවේ ප්‍රධාන තෙත්බිම් පද්ධති හයක් රම්සා තෙත්බිම් ලෙස හඳුනාගෙන ඇත. එනම් :

1. ඩුන්දල තෙත්බිම් පද්ධතිය
2. ආන විලුන්දාව තෙත්බිම් පද්ධතිය
3. මාදු ගඟ තෙත්බිම් පද්ධතිය
4. විල්පත්තු තෙත්බිම් පද්ධතිය
5. කුමන තෙත්බිම් පද්ධතිය
6. වාන්කාලෙයි තෙත්බිම් පද්ධතිය.

ආන විලුන්දාව තෙත්බිම් පද්ධතිය

බුන්දල තෙත්බිම් පද්ධතිය

ශ්‍රී ලංකාවේ දැනට හඳුනාගෙන ඇති ජෛව කලාප 15 අතරින් ජෛව කලාප 08ක් සඳහාම මූලික පදනම තෙත්බිම් පද්ධතිය වේ. ඒ අනුව ද විවිධ වූ තෙත්බිම් කලාප ශ්‍රී ලංකාවෙන් හඳුනාගත හැකිය.

මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය විසින් ශ්‍රී ලංකාවේ පවතින තෙත්බිම් ප්‍රධාන වශයෙන් ආකාර තුනකට වර්ගීකරණයකර ඇති අතර එම වර්ගීකරණ නිර්ණායකයන් රම්සා ප්‍රඥප්තියේ නිර්ණායකයන්ට වඩා තරමක් වෙනස්ව ප්‍රකාශයට පත්කර ඇත. (*National Wetland directory of Sri Lanka*). ඒ අනුව ශ්‍රී ලංකාවේ තෙත්බිම් පද්ධති පහත පරිදි වර්ග කර ඇත.

1. අභ්‍යන්තර ස්වභාවික මිරිදිය තෙත්බිම - තෙත්බිම් අතරින් බහුලම තෙත්බිම් පද්ධතිය මෙය වේ. ගංගා ඇළ දොළ, දිය කඩිති වැව් පොකුණු, විල්ලු, වගුරු, කුඹුරු හා ජලාශ මීට අයත්වේ. පක්ෂීන් බහුලව හමුවෙයි. මානෙල්, කෙකටිය, දිය නිල්ල, ඇසෝලා, හයිඩ්‍රිල්ලා වැනි ශාකද, බත්කුරන්, ඉස්සන්, බෙල්ලන්, කකුළුවන් වැනි අපෘෂ්ඨවංශිකයින් ද හමුවේ.
2. කරදිය සහ කිවුල් දිය තෙත්බිම් - කඩොලාන ප්‍රජාව හා කොරල් පර මෙයට ඇතුළත් ය. ලෝකයේ දැනට වාර්තා වී ඇති කඩොලාන විශේෂ 55 අතරින් විශේෂ 23 ක් මෙම

තෙත්බිම් තුළින් හමුවෙයි. තව ද කොරල් පර ආශ්‍රිත ජීවී විශේෂ 183 ක් පමණ වාර්තා වී ඇත.

3. මිනිසා විසින් නිර්මිත (කෘතිම) තෙත්බිම්- ඇත අතීතයේ ශ්‍රී ලංකාව කෘෂිකාර්මික සංවර්ධනය උදෙසා රජවරුන් විසින් වියළි කලාපීය බිම් තුළ වැව් 10,000කට වැඩි ප්‍රමාණයක් ඉදිකර ඇත. මේවා පසුකාලීනව අතහැර දැමූ වැව් බවට පත්විය. ඒ ආශ්‍රිතව තෙත්බිම් පරිසර පද්ධති නිර්මාණය විය. එම බිම් ආශ්‍රිතව සංස්කෘතිකමය වටිනාකම් හා පැරණි ශිෂ්ඨාචාරයන් ගොඩනැංවී ඇත.

බත්කුරා

ජෛව විවිධත්වයේ මනා පැවැත්ම උදෙසා වනාන්තර, මෙන්ම තෙත්බිම් පද්ධතීන් ද ආරක්ෂා කිරීමේ වැදගත්කම පැහැදිලි වේ.

Common tiger සහ Glassy tiger
නලංගම ජල මූලාශ්‍රය

Great Eggfly
මූලාශ්‍රය : ආනවිලුන්දාව

LIBRARY
MINISTRY OF ENVIRONMENT

Meusa stylosa
සුළුඳගාකය (Point Endemic)

Stemonoporus moonii
හොරවැල් (Point Endemic)

සිරිලක වනලිය වෙත පිය නගන ඔබ.....

මොහොතක් මේ ගැනත් සිතන්න.

වනලිය සුන්දරයි එය ඔබට

ස්භාවදහම දුන් අනභිතම ආයාදයයි.

එබැවින්....

යන්න - එය දකින්න.

ඉගෙන ගන්න - එහි ඇති වටිනාකම

විඳගන්න - ගත සිත සනසන නැවුම් රසය

පිනවන්න - දෙනෙත් පමණක්

රැගෙන එන්න - මිල කළ නොහැකි දැනුම

තබන්න - ඔබ පා පිය සටහන්ම පමණක්!

ඇසුරු කළ පොත්

1. Management Action plan for the Kanneliya- Dediya-gala -Nakiyadeniya
2. Forest Complex 2010 - 2016, Department of Forest
3. Management Action plan for the Knuckles Conservation Area - 2009, Department of Forest
4. Management Action plan for Sinharaja National Heritage Wilderness Area - 2009, Department of Forest
5. සරත් කොටගම - ශ්‍රී ලංකාවේ ජාතික වනජීවී ප්‍රතිපත්තියේ නැගීම (පිටුව 75 - 98)
6. ශ්‍රී ලාල් නිශාන්ත හෙට්ටිආරච්චි - අසිරිමත් උඩවලව
7. කේ. ප්‍රදීප් නිරෝෂන් - සිංහරාජය හා බැඳුණු ගැමි දිවිය
8. පී. ඇම්. සේනාරත්න - ශ්‍රී ලංකාවේ ජාතික වනෝද්‍යාන (2004)
9. පී. ඇම්. සේනාරත්න - ශ්‍රී ලංකාවේ වනාන්තර (2005)
10. හිරාන් අමරසේකර - ජෛව විවිධත්වය (2005)
11. ටී.බී. අරන්ගල, රුක්මණි අරන්ගල, වරුණි අරන්ගල - ශ්‍රී ලංකාවේ ජාතික වනෝද්‍යාන
12. වන ජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව
13. වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව
14. පරිසර හා ස්වාභාවික සම්පත් අමාත්‍යාංශය, තොරතුරු අත් පොත, 2008
15. එස්.එම්. පී. සමරවීර, රිටිගල අසිරිය, 2013
16. එස්. උතුරුගොඩවත්ත, (1994) ශ්‍රී ලංකාවේ ස්වාභාවික සම්පත් තත්ත්වය හා ප්‍රවනතා, මිහිකන ප්‍රකාශනය

LIBRARY
MINISTRY OF ENVIRONMENT

